

**BOJAN PAJTIĆ O KLINIČKOM CENTRU VOJVODINE | VIRUS U KAMPANJI |
KORONA U NIŠU I VALJEVU | EKONOMIJA I PANDEMIJA – PALJENJE NA KURBLU**

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515

9 770353 802002

VREME

broj
1527

9. april 2020.

LIDERI IZ REGIONA I EPIDEMIJA

NIKO KAO ON

ne gubite vreme

posebna ponuda
tokom vanrednog stanja

čitajte na internetu
nedeljnik

VREME

5 brojeva za samo 720 din!

Obaveštavamo cenjene čitaoce sa teritorije Srbije da uz dosadašnje šestomesečne i godišnje uvodimo i novu, **mesečnu pretplatu** po ceni od samo 720 dinara. Redovna ponuda obuhvata pretplatu na 4 broja bez, a **tokom trajanja vanrednog stanja na 5 brojeva sa pristupom PDF izdanju.**

Uplatu izvršite na račun **160-302538-91** i pošaljite nam mail na adresu prodaja@vreme.com sa informacijom o uplati (datum uplate, ime, prezime i email adresa na koju ćemo vas obavestiti kad otvorimo nalog). Otvaranje naloga ćemo obaviti u najkraćem mogućem roku!

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Radoslav Čebić,
Sonja Čirić (mozaik), Zora Drčelić,
Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Marija Janković (foto), Milan Milošević,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Bojan Stekić, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.),

Tanja Stanković, Slobodan Tasić;

lektori: Olga Babić, Žilvana Rašković,

Ivana Stanković;

korektori: Nikola Dragomirović,

Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Region, lideri i epidemija:

Niko kao on

06 Korona, mesec drugi:

Virus u kampanji po Srbiji

08 Vlast i mediji:

Državno prvenstvo u beščašću

10 TV Manijak: Didule je top

11 Nuspojave:

Olaki humanisti i tobožnji sudija

12 Kako čitati javni govor:

(Zlo)upotreba jezika u doba korone

14 Intervju: Bojan Pajtić

16 Kršenje Ustava i zakona:

Vanredno pravosuđe

18 Izbeglice u Srbiji:

Lišeni slobode usred epidemije

19 Domovi zdravlja:

Konfuzija u korona centrima

21 Dnevnik zaraženog:

Anamneza jednog ozdravljenja

22 Kovid-19 na jugu Srbije:

Kuća kao bolničke sobe

24 Korona u Valjevu:

A od Vučića – 15 testova

25 Pogled sa terase:

Šleperi, ili: poslednji Evropljani

26 65 plus: U zatvoru koji to nije

28 Intervju: Zoran Petrović

30 Ekonomske mere Vlade

za pomoć privredi: Paljenje na kurbu

33 Svetska ekonomska kriza:

Kroz pandemiju u recesiju

36 Vreme solidarnosti:

Pandemija i najugroženiji

38 In memoriam: Miroslav Gajić (1954–2020)

39 In memoriam: Radomir Antić (1948–2020)

KULTURA

40 Intervju: Goran Trajkoski

43 Filmologija: To je najlepší film koji sam ikada gledao Branka Vučevića

44 Provetranje: Tiha slava Mate Lončara

45 Navigator: Sloboda ili zdravlje

46 Vreme uživanja: Sreća u usamljenosti

Foto: DRAGAN KUJUNDŽIĆ

Spot na televizijama sa nacionalnom frekvencijom šalje poruku: "Nikako ne idite kod lekara" – državni sekretar zdravstva na televiziji poručuje: "Odmah se, bez čekanja, javite u kovid ambulante domova zdravlja" ... i ostale nelogičnosti ambulantnog lečenja kovid-19

BILJANA VASIĆ

Kada jednom uđu na intenzivnu negu, lekarima i sestrama sledećih šest sati nema izlaska. Dakle, nema odlaska u toalet, nema hrane, nema vode, a toplota prostorije u kombinaciji sa toplotom koju skuplja zaštitno odelo posao čine – paklenim

IVAN MILENKOVIĆ

Oni koji u SAD razmah pandemije kovid-19 procenjuju preko broja obolelih i umrlih poredje je sa Perl Harborom, 11. septembrom (9/11) i sa španskom groznicom 1918, a ekonomisti sa Velikom depresijom 1929.

MILAN MILOŠEVIĆ

Na naslovnoj strani: Aleksandar Vučić i lideri Hrvatske, Slovenije, Makedonije, BiH i Crne Gore
Fotomontaža: VREME/IIH

NIKO KAO ON

Zbog čega se predsednik Srbije drugačije ponaša od svakog drugog lidera u regionu? Kako je moguće da samo on preti svojim građanima i kuka zbog njihovog ponašanja? Zašto je u stalnoj ličnoj kampanji? Primeri Slovenije, Hrvatske, BiH, Crne Gore i Severne Makedonije pokazuju da prakse kakva se u Srbiji sprovodi nema nigde i da je to nešto što niko ne bi pozeleo u svojoj sredini

Kako biste saželi u jednoj rečenici sve ono što su predsednik Srbije i predsednica Vlade Srbije izgovorili u poslednjih mesec dana? Da li je ta rečenica nešto što vam je dalo snagu i hrabrost ili je to nešto što vas je uplašilo i zabrinulo? Zbog čega predsednik Srbije komunicira sa građanima preko neprestanih konferencija za medije i višesatnih TV gostovanja? Kako je moguće da se samo u Srbiji šalju poruke u kojima se građanima preti, u kojima se osuđuju i u kojima se predstavnici najviše vlasti kaju što ulažu toliko energije da pomognu narodu koji to nikako ne zaslužuje jer radi po svom i ne sluša ništa?

Pregled onoga što je dostupno na regionalnim TV stanicama, od Slovenije, preko Hrvatske, BiH, Crne Gore pa do Severne Makedonije, pokazuje na jednostavan način ono što nam se možda samo činilo: ovo kao u Srbiji nema nigde, a to čega nema nije nešto što bi bilo ko pozeleo u svojoj sredini.

Naime, kada se uporede nastupi predsednika i predsednika vlada sa onim što smo poslednjih mesec dana čuli i videli od Aleksandra Vučića i Ane Brnabić, lako je uočiti da je srpski dvojac daleko ispred svih ne samo po broju sati provedenih u živom programu, u vanrednim i redovnim obraćanjima naciji, nego da su poruke koje su slali po pravilu sasvim drugačije od onih koje manje-više čuje ceo svet pa i zemlje regije. Na taj način, Vučić je postao viralan, njegovi se nastupi i rečenice dele svuda po internetu, postao je megapopularan i u Kini, još malo pa bi mogao da zagospodari i Tik-tokom, novom društvenom mrežom. Njegove kolege u regiji, opet, u tom smislu, zrače dosadom i nije moguće naći neki zanimljiv gaf ili izjavu – naprotiv.

Vučić i njegov tim kao da su namerno izabrali ono što je on inače radio prethodnih osam godina: kukanje nad sopstvenom sudbinom, samohvalisanje zbog velikog truda i odricanja koje je sebi nametnuo u želji da od Srbije napravi državu broj jedan, i konstantne pretnje, direktne i indirektno, svima koji kažu da je taj način možda pogrešan. Iako se Vučić poziva na struku, iako se kune u naše divne lekare i tvrdi da oni odlučuju šta će da se radi, način na koji on upravlja ovom krizom pokazuje da on samostalno donosi odluke u zavisnosti od toga kakvo mu je raspoloženje. Inače, stepen zatvorenosti zdravstvenih institucija za novinarska pitanja koja idu korak dalje od puke propagande, pokazuje da unutar "struke" prevlađuju strah, poslušnost i, verovatno, oportunizam.

Ponekad izgleda da je cela nacija u bolnici, na pregledu kod dr Vučića, a on, kao i većina lekara, ne voli mnogo da objašnjava svoje poteze: evo ti pij ovo, dođi za mesec dana, pa ćemo da vidimo...

S druge strane, sve države regije su se opredelile za drugačiji pristup: mikrofon je ustupljen onima koji vode borbu protiv epidemije na prvoj liniji fronta i to pod pokroviteljstvom nadležnog ministarstva zdravlja. Tako se čak i u Republici Srpskoj ne ističe dominantna politička figura Milorada Dodika.

MERE I PREZENTACIJA

Za građane Srbije se ponekad ne zna šta je gore: da li zaraza kojoj su zaista izloženi ili presija kojoj su posredno izloženi svakoga dana sa TV kanala sa nacionalnom frekvencijom i sa stranica tabloida.

Od trenutka kada je vlast u Srbiji priznala da imamo problem, svakodnevno nam stižu tri osnovne poruke: problem je veliki, Vučić radi više nego što čovek može da bi to zaustavio i građani nisu dobri.

Vrhunac takve medijske strategije Vučićevog tima video se u trenutku kada su građani krajem marta dobili SMS poruku u kojoj se saopštava da italijanski i španski scenario kuca na vrata Srbije zbog nepoštovanja mera koje je doneo Vučić, a aminovala Vlada bez parlamenta, i da će nam se dogoditi nešto mnogo strašno. U isto vreme građani Crne Gore, države u koju je novi korona virus stigao poslednji u Evropi, dobijali su slične poruke od svoje vlade – ona im se zahvaljivala na trudu i disciplini i obaveštavala ih da se i dalje drže preporuka da bi se sprečilo širenje virusa.

Dok su se predsednik Srbije i predsednica Vlade u proseku svakog drugog dana "obraćali" naciji, što je samo po sebi stresno (slično je samo u SAD gde Donald Tramp ima dnevne brifinge svakoga dana), od Vardara pa do

Triglava situacija je bila drugačija.

U Sloveniji je čak usred epidemije došlo po promene vlade jer se na njeno čelo vratio Janez Janša, lider desnice i najdugevećnji slovenački političar. Mađutim, ta činjenica nije dovela do toga da se on kontinuirano pojavljuje na TV stanicama i konferencijama za medije. Naprotiv, on je angažovao Jelka Kacina, nekadašnjeg izvestioca EU parlamenta za Srbiju, da bude portparol za koronu i on uglavnom daje brifinge, a glavne informacije građani dobijaju od lekara i epidemiologa iz Instituta za javno zdravlje. Jedino što se u retorici promenilo je ono što Janšina stranka

**A. VUČIĆ I POLITIČKI LIDERI
U REGIONU: M. Đukanović, J.
Janša, A. Plenković, Š. Dževerović,
O. Spaskovski, M. Dodik**

donosi po sebi: populizam i desničarenje, okretanje ka državama Višegradske grupe i pozivanje na veću upotrebu vojske koja bi u danima pandemije trebalo da spreči da se migranti ubace u Sloveniju.

Međutim, a to rezultati pokazuju, građani veruju svojoj "vlasti", drže se preporučenih mera i Slovenija, iako naslonjena na Italiju, nije bila ni blizu "italijanskog scenarija". Predsednik Slovenije, koji ima ustavna ovlašćenja nalik onima koje ima Vučić u Srbiji, pojavio se svega nekoliko puta i to više da bi imao šta da postavi na Instagram.

U isto vreme, Hrvatska i Severna Makedonija dobile su nove zvezde na javnoj sceni – ministre zdravlja. Dok se u Srbiji ljudi pitaju gde je nestao Zlatibor Lončar, istakavši se na početku smirenošću i dostojanstvenim ponašanjem, Vili Beroš i Venko Filipče postali su glasovi kojima se veruje.

Beroš i Vlada Hrvatske su imali još jedno veliko iskušenje – nedavni zemljotres u Zagrebu i okolini. Ali uspešno su se izborili sa tim i uz pomoć pravovremenih mera i bez mnogo samoreklamiranja Andreja Plenkovića, predsednika Vlade, i potpuno diskretno i leadersko ponašanje predsednika Republike Zorana Milanovića, doveli Hrvatsku do toga da se već po-

činje planirati period popuštanja mera i onoga što treba da se radi posle krize.

Daleko od toga da javnost ne kritikuje Plenkovića i da se nisu čak i podsmevali njegovim "gospodarskim" merama, ali je on u javnim nastupima ipak bio poprilično staložen i nije ulazio u sukob sa novinarima ili se brecao na građane. Ono što odlikuje i njegovo i Milanovićevo ponašanje je uzdržanost koja sve i da je politički proračunata u ovakvim situacijama sigurno ne nanosi štetu i ne nervira građane.

U Severnoj Makedoniji je još zanimljivije. Na čelu države je tehnička vlada koja sada vodi državu preko planiranog perioda jer su izbori odloženi, a celokupno upravljanje krizom prepušteno je ministru Filipčetu, poznatom lekaru iz Skoplja. Njegovi nastupi odišu mirnoćom i strpljenjem, a spreman je i da satima odgovara na sva pitanja medija. U Makedoniji su obustavljene i političke borbe između vladajućih socijaldemokrata Zorana Zaeva i desnog VMRO-a, pa lideri ovih stranaka nisu u centru pažnje javnosti. Čak je njihovo pojavljivanje u krizi ocenjeno kao kontraproduktivno. U takvim okolnostima rastu apetiti tehničkog premijera Olivera Spasovskog, koji možda i za sebe vidi neko važno mesto u budućoj makedonskoj administraciji.

I Severna Makedonija, kao i druge države nastale po raspadu nekadašnje SFRJ, ima sistem u kome predsednik države ima protokolarnu funkciju, pa se tamo ne primećuje neko veliko prisustvo predsednika Steve Penderevskog: on je u početku malo bio uzrujaniji u nastupima, ali ih je potom skroz proredio.

MANTILI U CRNOJ GORI I PORUKE

Ako je Vučić sa nekim bio poistovećivan po načinu na koji upravlja državom, pored poređenja sa Viktorom Orbanom i Tajipom Erdoganom, to je trenutno predsednik Crne Gore Milo Đukanović. Slični u nastupu i razumevanju upravljanja državom, Vučić i Đukanović su potpuni opoziti u ovoj krizi.

Čak i najveći kritičari crnogorskog predsednika kažu da se od trenutka uvođenja vanrednih mera u borbi protiv epidemije drži veoma diskretno i umereno, da je ovo možda prvi put u njegovoj karijeri da se pridržava ustavnih ovlašćenja i da ih ne krši. Slično je i sa pojavljivanjem i nastupima predsednika Vlade Duška Markovića, koji se pojavi onda kada treba sa porukama koje bi trebalo da umire i ohrabre građane.

U Crnoj Gori glavnu reč vode dvojica epidemiologa/lekara Senad Begić i Boban

Mugoša. Oni precizno i strpljivo svakoga dana u pet po podne saopštavaju nove rezultate i odgovaraju na sva novinarska pitanja. Dok njihove kolege u Beogradu uspeju za skoro sat vremena u proseku da odgovore na 5 ili 6 novinarskih pitanja, u Podgorici za pola sata ovaj dvojac odgovori na desetak pitanja, čak i onda kada se neke stvari ponavljaju.

Razume se, svi koji vode glavnu reč u ovoj krizi jesu članovi vladajućeg DPS-a i to je najveća zamerka, jer čak i u najtežoj situaciji nisu spremni da uključe bilo koga ko nije na direktan način povezan sa vlastima. Primer je ministar zdravlja dr Kenan Hrapović, član manjeg koalicionog partnera Socijaldemokratske partije: on je skoro u potpunosti skrajnut iz glavne struje, ali je ipak u jednom trenutku uspeo da uradi nešto što ga je dovelo u javnost kada je snimio poruku upućenu Vučiću o tome da Crnoj Gori nisu potrebni respiratori koje joj je Srbija navodno bila oduzela. Njegov talenat da napravi proboj na društvenim mrežama kao da nikoga nije oduševio, tako da se ni nakon toga njegovo mesto nije promenilo, te glavne poruke stižu sa drugog mesta.

KAMPANJA I VODSTVO

Kada su nedavno novinari pitali hrvatskog predsednika Milanovića, koji se svega nekoliko puta "obratio javnosti" od početka krize, da prokomentariše mere tamošnje vlade u oblasti privrede i ekonomije, on je kratko rekao da nije njegovo da o tome sudi, da Vlada radi kako treba i da "danas nije vreme za knjigovodstvo nego za vodstvo".

Milanović je hteo da kaže da je vreme da se donose hrabre odluke, suštinske odluke jer je kriza tako velikih razmera da je sad potrebno reagovati na način koji bi sprečio dugoročnu propast država. Kao da je hteo da poruči da su potrebni vizionari sa sposobnošću da stvari sagledaju u široj slici i u dugom vremenskom okviru. Često pojavljivanje na TV stanicama i svakodnevno bavljenje sitnicama, detaljima, međusobnim odnosima, sve ono što svakoga dana vidimo kod srpskog predsednika i predsednice Vlade, ne liče na neku veliku politiku, viziju i ideju. Neko će možda to oceniti kao deo kampanje koja se nikada ne završava, neko kao neumesno ponašanje... Jedno je sigurno: to tako niko ne radi. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Virus u kampanji po Srbiji

Operateri na telefonima za psihološku pomoć kažu da najviše poziva dobijaju nakon predsednikovih javnih nastupa. Više nema sumnje u to ko je glavni izazivač panike u Srbiji, niti da je Vlada, a sa njom i predsednik, od svih vidova borbe protiv virusa, odabrala zastrašivanje

Prošlo je mesec dana od pojave novog korona virusa u Srbiji. Od samoizolacije i brzih obrta čini nam se kao da je ceo vek, a ne jedan mesec. Ujedno, približavamo se i isteku prvog meseca vanrednog stanja, a šta su mere koje su trenutno na snazi više ne znaju ni oni koji ih donose. Broj zaraženih, hospitalizovanih i preminulih nema svrhe da navodimo. Do četvrtka kad se ovaj broj "Vremena" nađe na kioscima biće veći. Na dan pisanja ovog teksta, u utorak 7. aprila, ukinuta je kućna izolacija za lake i asimptomatske slučajeve inficiranih koronavirusom-19. A mislili smo da je ta mera ukinuta još kad je proradila privremena bolnica na Beogradskom sajmu. Sada se, međutim, ispostavlja da nije, a kako je skoro sve podložno slobodnom tumačenju, damo sebi slobodu da nagađamo: najnovija mera ukidanja kućne izolacije za lake obolele biće primenjena retroaktivno – na one koji su u kućnu samoizolaciju smešteni pre pojave privremenih bolnica. Slično se dogodilo sa merom obavezne samoizolacije za naše državljane koji su od 6. do 16. marta ušli u Srbiju. Za razliku od nevoljnika koji su u zemlju ušli kasnije, na ove ljude se nije odnosila nikakva mera, sve dok im policija nije zaredala od vrata do vrata i naredila da imaju sedeti kod kuće 14 dana. Kasnije, kada se ispostavilo da inkubacija virusa traje i do 28 dana, stigao im je SMS od Vlade Srbije da ne mrdaju nigde još 14 dana. U odnosu na prošlu nedelju, bolje je samo psima: oni opet mogu napolje od 23 do 1 iza ponoći.

U svemu ostalom, gore je. Virus je ušao u zdravstveni sistem, pa imamo zaražene zdravstvene radnike u GAK Narodni front, bolnici u Čupriji, bolnici u Valjevu, Klinici za kardio-vaskularne bolesti

Dedinje, Klinici Bežanijska kosa, Bolnici "Dragiša Mišović" ... Na današnji dan, kreću glasine o porodilištu u Šapcu i Institutu Torlak (gde je do skoro rađena analiza testova na kovid-19 za celu Srbiju). Nažalost, glasine o zaraženim zdravstvenim radnicima do sada su se u svim slučajevima pokazale kao tačne.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić obratio nam se sa Andrićevog venca poslednji put u četvrtak. No, to ne znači da miruje, naprotiv. Voza se po Srbiji i razvozi respiratore, dočekuje avione sa medicinskim sredstvima i maltene sam istovaruje robu, proverava skladišta zaštitne opreme za medicinare. Primećeno je da je u ponedeljak u Novom Pazaru objašnjavao ministru trgovine, turizma i telekomunikacija Rasimu Ljajiću kako radi respirator. Ljajić je po obrazovanju lekar.

PAZARNI DAN

Ta poseta Novom Pazaru, jednom od najnovijih žarišta, bila je zanimljiva iz više uglova. No, pre nego što dođemo do nje, podsetićemo na predsednikov obilazak Milšpedovog skladišta u Krnješevcima, gde se nalaze sve zalihe medicinske opreme za Srbiju. Tamo je Vučić bio u nedelju 5. aprila. Gladio je kutije, divio se kako je sve krcato, a onda drhtavim glasom prozborio: "Iz kože da iskočite. I onda ljudi kažu: Ti si diktator. Izem vam tu vašu diktaturu u kojoj se mučiš i patiš za svakim čovekom, a svaki od tih samo gleda kako će nešto da ti prebaci, da ti kaže da si kriv." Ispade da inficirani novim virusom korona krive njega, iako takav slučaj još nije zabeležen. Izvinjavamo se predsedniku što je preuzeo na sebe sav politički život, izvinjavamo se što ga premijerka oslovljava sa "sefe", izvinjavamo se što se

sam gura da raznosi medicinsku opremu po Srbiji i gura čips i mandarine u pakete za penzionere. Najdublje se izvinjavamo i što mere tokom vanrednog stanja uvodi haotično i ne ume da nam objasni šta one tačno znače. Glupi smo, neodgovorni smo, odvrtni smo ljudi i, koliko god poštovali mere, prali ruke i sedeli kod kuće, izvinjavamo se što mu nikada nećemo biti dovoljno dobri. U ovoj je zemlji gotovo 3000 inficiranih, više od 100 na respiratorima, preko 60 preminulih, ali izgleda da je njemu, Vučiću, najteže.

U tom smislu, mučeno je bilo gledati njegovu posetu Novom Pazaru. Nije mogao da se suzdrži, nego je morao, krajnje neukusno, da naglasi kako je u Novom Pazaru da bi rekao građanima tog grada, ali i Sjenice i Tutina, da smo svi zajedno u ovome, da je ponosan što je državi Srbiji svejedno da li je neko Bošnjak ili Srbin, jer su svi ljudi i država će svima pomoći da prebrodimo ovu krizu. Po Tviteru su već krenule pošalice tipa "1 respirator za sto muslimana", kao aluzija na predsednikovu ružnu prošlost kada je pretio sa sto mrtvih muslimana za jednog ubijenog Srbina. Ruku na srce, da on sam ne podvlači stalno kako u pojedinim delovima Srbije živi nesrpsko stanovništvo, ali eto, ipak smo svi isto, velika je mogućnost da bi se malo ko setio da je to slučaj, a i ako bi se setio – teško da bi ga bilo briga.

Revoltiran Vučićevim izjavama u Pazaru, zamenik gradonačelnika ovog grada Emir Aščerić iz SDA Sulejmana Ugljani-

na na svom Fejsbuk profilu obavio je: "Ne osjećam apsolutno nikakvu potrebu za zahvalnost povodom današnje 'donacije' bolnici u Novom Pazaru. Zar bolnice nisu trebale biti opremljene adekvatno i ranije? Zar bolnica kojoj gravitira 300.000 stanovnika u regionu ne mora biti svakako spremna i sa više respiratora? Zašto se ovo naziva 'POMOĆ'?!? Nisam čuo da se dodatno opremanje bolnica u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, Kragujevcu... naziva 'pomoć'? Je li to, opet, znači da nisu svi građani isti? Kada plaćamo poreze i doprinose, prati li se ko je kakve nacionalnosti, ili političkog opredeljenja, ili smo svi jednaki? Ovo nije pomoć! Ovo je ono što nam pripada! Građani Novog Pazara i Sandžaka redovno plaćaju poreze i doprinose, kao i svi drugi građani Srbije. Ovo smo mi platili i zaslužujemo i više i bolje opremljene bolnice." Razrešen je dužnosti narednog dana.

DRAMATIČNO

Burni su dani između dva broja "Vremena", pa ne smemo da zaboravimo, iako se čini da je bilo pre sto godina, da nas je u nedelji za nama Vlada Srbije počastila SMS-om zastrašujuće sadržine: "Situacija je dramatična. Približavamo se scenariju iz Italije i Španije. Molimo vas da ostanete kod kuće." Ovako je glasila poruka koju su dobili svi korisnici MTS mreže, a potpisan je Krizni štab za suzbijanje zarazne bolesti covid-19. Ko se nije uspaničio, pomislio je da je SMS lažan, da je broj koji

krizni štab koristi hakovan ili naprosto, da je 1. april (a bio je 1. april), pa se neko neukusno šali. Nažalost, 2. aprila na redovnoj dnevnoj konferenciji za novinare u 15 sati ukazala se VD direktorka Klinike za mentalne bolesti "Dr Laza Lazarević", Ivana Stašević Karličić. Ona je potvrdila da iza poruke zaista stoji krizni štab, rekla kako je ona namenjena onima do kojih još nije stigla vest o epidemiji, te da je cilj bio da se i oni obaveste i prestanu da izlaze iz kuća. Ivana Stašević Karličić je priznala i da je konsultovana oko sadržine poruke, te da je procenila da ona ne može da uznemiri javnost, jer tačna informacija ne može da uplaši nikoga. Koja informacija? Pa da je u Španiji i Italiji dramatično.

Problem je što poruka nije sadržala tu informaciju, nego da je u Srbiji situacija dramatična. Pored te informacije, stajalo je i predviđanje (a to nije informacija) da se približavamo scenariju Španije i Italije. Naša statistika za isti period kao u ove dve zemlje potpuno je drugačija, tako da je i predviđanje netačno. Sve se svodi na to da nas je Vlada Srbije, preko kriznog štaba, uz saglasnost psihijatrijske struke, dovela u zabludu kako nam se bliži situacija u kojoj imamo desetine hiljada obolelih i hiljade mrtvih. Rezultat: društvene mreže preplavljene paničnim pitanjima inače dobro obavještenih građana, koji odjednom misle da nas sve vreme lažu o broju inficiranih i da su sada rešili da nam kažu kako stvarno jeste, ljudi koji su se sutradan žalili da nisu spavali, roditelji čija su deca od 7 ili 10 godina dobila ove poruke ili oni koje su zvali uspaničeni roditelji od 80 i više godina da pitaju šta se događa.

Ponovo, nastaje panika da će nam biti uvedena potpuna zabrana kretanja, što sutradan, 2. aprila, rezultira navalom na supermarkete i pravljenjem zaliha. Operateri na telefonima za psihološku pomoć kažu da najviše poziva dobijaju nakon predsednikovih javnih nastupa. Više nema sumnje u to ko je glavni izazivač panike u Srbiji, niti da je Vlada, a sa njom i predsednik, od svih vidova borbe protiv virusa, odabrala zastrašivanje. Nema nikakve sumnje da je za određeni broj građana uterivanje straha jedini način da epidemiju shvate ozbiljno, ali takvi su ipak u manjini. Većina poštuje mere, prati epidemiološku situaciju i ovakve

metode mogu samo da poljuljaju njihovo poverenje u lekarsku struku.

STRUKA IZMEĐU REDOVA

A struka je na tapetu svakog dana. Nakon što su prebrojali lokne dr Darije Kisić Tepavčević i sračunali koliko dr Predrag Kon ima do penzije, korisnici Tvitera su se sada dali na besomučno pljuvanje ovo dvoje epidemiologa. Utisak je da su njih dvoje, uz direktora Infektivne klinike KC Srbije Gorana Stevanovića, istureni napred da svakog dana odgovaraju na sva pitanja u vezi sa trenutnom situacijom, iako su "samo" epidemiolozi. Nakon što su pošteno izmrcvareni, ovih dana menjaju pristup: vrlo otvoreno govore da za određena novinarska pitanja nisu kompetentni (jer nisu), te da određene informacije saznaju od novinara i tek narednog dana uspevaju da ih potvrde na terenu.

Ko ih pažljivo sluša, razume i ono što naročito dr Predrag Kon govori između redova. Konkretno, između ovog i prošlog broja "Vremena" donet je pa ukinut zaključak Vlade Srbije kojim je svima osim premijerki i onima koje ona ovlasti bilo zabranjeno da dele informacije o virusu. Novinarka sajta Nova.rs Ana Lalić objavila je tekst sa anonimnim izvorima u KC Vojvodina koji svedoče o lošoj opremljenosti te ustanove kada je reč o zaštitnoj opremi. U utorak, 7. aprila, Predrag Kon je rekao da novinari koriste izvore, da su ti izvori autoritet u svojoj struci, ali da opremu neće nabaviti preko medija nego slanjem zvaničnog zahteva. Između redova, Kon je zapravo potvrdio tačnost navoda iz teksta Ane Lalić. Dan ranije, Kon je rekao da zaštitne opreme ima "koliko hoćete", ali da ne može on da popunjava zahteve zdravstvenim ustanovama: "Znate da jedna maska traje dva sata, dakle, za jednog lekara vam treba 12 po smeni, pa izračunajte." Iz toga smo naučili da zdravstvenim ustanovama u Srbiji upravljaju ljudi koji ne znaju kako da trebaju opremu. I tu ćemo se zadržati samo na primeru KC Vojvodine jer se oko njega digla najveća larma. Direktorka je prof. dr Edita Stokić, jedna od potpisnica apela "Za bolju Srbiju", kojim je 2017. godine upućena podrška izboru Aleksandra Vučića za predsednika Srbije. Taj spisak još stoji na sajtu SNS-a.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Državno prvenstvo u beščašću

Nesretni zaključak/uredba Vlade o informisanju usvojen je suprotno zdravom razumu, povučen suprotno Ustavu, a jedna novinarka provela je noć u zatvoru suprotno bazičnim demokratskim vrednostima i zakonima. Suprotno pristojnosti i solidarnosti, suprotno svim načelima ljudskih prava, na nju su istovremeno nasrnuli najviši predstavnici vlasti i tabloidni jurišnici

Hapšenjem Ane Lalić, novinarkе portala nova.rs, aktuelna vlast dodatno je podigla lestvicu inače visoke netrpeljivosti između države i medija, prekršila sopstveni Ustav i zakone, i preduzela korak posle kojeg zaista više ništa neće biti isto. Iako je privedena koleginica puštena posle nekoliko sati, proces protiv nje nije završen, a pitanje je šta će se desiti s podacima koji su prikupljeni pretresom njenog stana, kompjutera i telefona.

Novinari i mediji koji se kritički odnose prema vlasti, izašli su sada iz hiperbole koju smo često ponavljali – da se bori-mo za sopstveni opstanak – i ušli u domen realne brige za svoj život, u najbazičnijem smislu. Jer, vlast koja je u stanju da u ovakvim okolnostima hapsi zbog jednog teksta, svakako je u stanju da učini i nešto gore.

PRED PUCANJEM

Novinarka Ana Lalić privedena je u noći 1. aprila zbog teksta "KC Vojvodine pred pucanjem: bez zaštite za medicinske sestre", objavljenom istog dana. Citirajući neimenovane izvore, ona je opisala uslove rada u toj zdravstvenoj ustanovi u vreme pandemije, nedovoljnu opremljenost osoblja i njihove stavove tim povodom. Pokušala je da dobije i komentar

zvaničnika, ali bez uspeha: što je i inače slučaj kada su u pitanju nedržavni mediji, koji su sad već tradicionalno diskriminirani i kojima se pred svakom institucijom, svakim zvaničnikom ili svakim partijskim aparatčikom bukvalno zatvaraju vrata.

Prvo na šta bi ovde trebalo skrenuti pažnju, jeste kršenje zakona. U članu 51 Ustava Republike Srbije jasno piše: "Svako ima pravo na pristup podacima koji su u posedu državnih organa i organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, u skladu sa zakonom." Zakon o informisanju još je jasniji: "Zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija urednika medija, novinara i drugih lica u oblasti javnog informisanja, naročito prema njihovoj političkoj opređenosti i uverenju ili drugom ličnom svojstvu."

Međutim, pozivajući se na vanredno stanje, a gotovo istovremeno sa spor-nim tekstom na portalu nova.rs, Vlada je usvojila zaključak kojim je medijima zabranjeno da objavljuju informacije iz bilo kog izvora osim zvaničnog (navodno, sve u svrhu izbegavanja lažnih vesti i uzbunjivanja građana). Pošto je taj zaključak, uredba ili kako god je nazvali, izazvala kaos na društvenim mrežama i u međunarodnim organizacijama

koje se bave slobodom govora i medija, stvar je brže-bolje poništena – opet protivustavno, odnosno, kako je obrazložila premijerka Ana Brnabić, “na izričitu molbu predsednika”.

Upravo dok je premijerka iznosila ovu gotovo nadrealnu storiju u Jutarnjem programu RTS-a, Ana Lalić je puštena na slobodu. Vlast je verovatno očekivala da će sada biti ono “puj, pike, ne važi”, ali to nikako ne bi smelo tako da se završi – tim pre što je nastavak priče bio više nego skandalozan i poražavajući.

Na konferenciji za novinare održanoj 2. aprila, predsednik Srbije preneo je reči koje mu je navodno uputila Brnabić: “Šefe, to je notorna laž, naš klinički centar izgleda odlično, ljudi su fantastično opremljeni.” Konačno, premijerka je 6. aprila, u “Ćirilici” na TV Hepi priredila veliko finale, rekavši da je Aleksandar Vučić “poludeo što je novinarka Ana Lalić uhapšena”. Ta je tvrdnja, naravno, prilično bizarna, budući da u Srbiji ni ptica ne može da proleti, a da to predsednik direktno ili indirektno ne aminuje.

“Ona jeste širila lažne vesti, ali ipak, Vučić je poludeo kada je čuo za privođenje. S druge strane, u svim evropskim zemljama za to se hapsi, jer je to širenje lažnih vesti, panike”, rekla je premijerka, usput se čudeći otkud “tajkunskim medijima... takva mržnja prema svojoj zemlji, da ti čeprkaš dok ne nađeš nešto”.

To ovde nije tema, ali eto, da još jednom ostane zabeleženo da premijerka nema pojma o medijima i njihovoj ulozi, ali i da ih otvoreno targetira i diskvalifikuje, iako je i to protivno Ustavu i zakonima države koje bi trebalo da štiti (vidi okvire “Ustav Republike Srbije” i “Zakon o javnom informisanju”).

ESNAF I PRIKLJUČENIJA

Osim najviših državnih činovnika koji su “bez blama” i ikakvog obzira razapinjali Anu Lalić, tom su se rabotom bavili i oni koji formalno važe za naše kolege.

Na konferenciji Aleksandra Vučića, istoj onoj na kojoj je citirao premijerki ne reči, hajci na novinarku priključili su se i prisutni predstavnici tabloida i TV Pink, koji su nesmetano održali političke govore, optužujući druge medije da lažu i da su u službi ovog ili onog opozicionog političara.

SKANDALOZNO HAPŠENJE: Ana Lalić

Foto: Vesna Lalić/Nova.rs

Tabloidi koji su inače rekorderi u kršenju Kodeksa novinara Srbije, zakona i elementarne pristojnosti, već danima sipaju optužbe na račun kolegice. Tako je “Kurir”, rodonačelnik tabloidnog beščašća, bukvalno otvorio lov na nju, objavljujući joj fotografiju i naslov: “Novinarka Ana Lalić svesno lagala – pogazila Kodeks da bi unela strah među ljude”. I nije se na tome zaustavio. Danima nakon skandala, na konferenciji za novinare dr Predraga Kona i dr Darije Kisić Tepavčević održanoj 7. aprila, jedna zaposlena u “Kuriru” opet je pitala doktore koliko su štetne laži koje šire pojedine kolege, apostrofirajući koga drugog nego – opet Anu Lalić. Nije utvrđeno, niti će verovatno ikada biti, kako nekog ko je svojevoljno pristao da radi u “Kuriru” nije sramota da postavi takvo pitanje. Kako se taj neko ne seti desetina političkih kampanja koje su ljudima uništavale karijere, brakove, živote? Kako se ne seti, na primer, antologijske laži o sudbini Slobodana Vuksanovića? Ili o “mrtvim telima koja plutaju u Obrenovcu”, što je 2014. objavljeno na naslovnoj strani? Medij koji se proslavio kršenjem svih profesionalnih standarda, sada je sebi dodelio ulogu borca protiv svakog medijskog zla.

Na sve to, kao “kec na deset”, desilo se, ovako ili onako, da je ekipa Rojtersa otišla u KC Vojvodine i tamo zabeležila sasvim drugačiju sliku od one koju je prenela nova.rs. Taj je snimak u provladinim medijima predstavljen kao “dokaz” da je Ana Lalić lagala, pominje se na svakoj bogovetnoj konferenciji za medije, uprkos tome što nije reč ni o kakvom “dokazu”.

Kolege iz ugledne agencije zabeležile su situaciju posle skandala, danima nakon trenutka kada je nastajala priča Ane Lalić. Dakle, iako to deluje nelogično, sasvim je verovatno da su istinito izvestili i nova.rs i Rojters.

Da je Srbija normalna država, sve ovo bi bila odlična tema za nekakvu javnu debatu, na kojoj bi se raspravljalo o pitanju neimenovanih izbora (a ovih dana ih je mnogo više nego što vlast može i da nasluti), ponašanju medija u vanrednom stanju, pojmu uzbuñivanja i panike. Svako bi tu rekao šta ima, a društvo bi od toga imalo samo korist. Ovako, nesretni zaključak/uredba usvojen je suprotno zdravom razumu, povučen suprotno Ustavu, a jedna novinarka provela je noć u zatvoru suprotno bazičnim demokratskim vrednostima i zakonima koji uređuju oblast izveštavanja javnosti. Suprotno pristojnosti i solidarnosti, suprotno svim načelima ljudskih prava, na nju su istovremeno nasrnuli najviši predstavnici vlasti i tabloidni jurišnici.

Nije ovo, naravno, ni prvi ni poslednji put da se tako nešto desi, ali ipak – dešava se u trenutku dok se Srbija nalazi u vanrednom stanju, dok ljudi umiru od virusa o kojem se ne zna praktično ništa, a čitava planeta luta kao u magli. U vremenu u kojem se stalno pominju solidarnost i potreba da zbijemo redove kako bismo se spasli, između države i medija, baš kao i između medija i “medija”, iskopan je novorov. A to obično ne izađe na dobro. ¶

TAMARA SKROZZA

Didule je top!

screenshot: pv pink

Naša novokomponovana "elita" ne kupuje i ne donira respiratore, ne volontira, ne obilazi stare ili ugrožene, već banči i, kad se obeznani, juri se sa policijom u doba policijskog časa

Osim vesti o epidemiji korona virusa i domaćih serija, obavezan deo TV programa su crna hronika i vesti sa estrade.

Tu se na komercijalnim televizijama vreme popunjava ekskluzivnim izveštajima o stanju duha u "Zadruzi" i "Parovima" i nestašlucima dokonih pevača i pevačica u samoizolaciji. Tabloidi, koji koordinisano prate ovu oblast, donose vesti o pijanim zvezdama koje krše propise o zabrani kretanja vozeći često pod dejstvom alkohola i bez vozačke dozvole koja je oduzeta zbog ranijih prekršaja. Policija je, na sreću, ovih dana neumoljiva, pa ne pomaže ni mito i ove avanture se po pravilu završavaju pogodbama sa tužilaštvom, kućnim pritvorom i visokim kaznama. Nedavno je takvo društvanje pohapšeno u jednom beogradskom hotelu, jer je uz piće i pesmu, za vreme policijskog časa i uprkos zabrani okupljanja, dernečilo.

Naši poznati sportisti, po pravilu milioneri, koji su se vratili iz inostranstva su u nekoliko navrata kršili propise o karantinu i samoizolaciji, pa je pukla bruka. Čak je i predsednik Vučić opomenuo nestašne dečake uz poveliku dozu razumevanja, onako očinski, sa nadom de će ubuduće ozbiljnije shvatiti mere koje propisuje država.

U rijaliti programima dugo je sve izgledalo kao da epidemija ne postoji. Danas se ti programi samo razlikuju po jednom detalju, a to je da voditelji sa Pinka ili Hepija više ne sede sa zadrugarima ili parovima, već se poput Velikog brata obraćaju sa ekrana, noseći masku ili rukavice. Bizarna zaštita od kontaminacije posebnom vrstom virusa, samo mi je čudno kako godinama novinari ovih televizija nisu stekli imunitet na bizarne sadržaje.

U TV rijaliti izolacijama situacija je potpuno suprotna od manje-više tihe porodične atmosfere u kojoj već nedeljama živimo mi napolju. Tamo su eksplodirale porodične svađe, pršte nervni slomovi, pucaju homo i hetero ljubavi, a sve češće ima i nasilja. Oni koji pobegnu ili napuste šou govore o nedeljnim honorarima koji iznose od hiljadu evra pa naviše. Dakle, dok građani strpljivo podnose izolaciju i opasnost od epidemije, neki polusvet banči i luduje za ogromne pare prikazujući najmračnije primere rasturenih i disfunkcionalnih porodica, ljubavnih veza zasnovanih na interesu i agresivnosti sa nultom tolerancijom na bilo kakvu frustraciju. Kada jedan od zadrugara pobegne iz šou-programa, pa zatim na društvenim mrežama kači snimke na kojima duva nos u novčanicu od 500 evra, onda je razum rekao zbogom. Izvinite, ali zaista me zanima ko je toliki mazohista da sebe u izolaciji zabavlja primerom TV ludila u rijalitiju koji liči na zlatni kavez uz ozbiljne pare. Postojala je u jednom trenutku i realna etička

dilema o nastavku ovih programa, ali je izgleda preovladalo mišljenje da su danas rijaliti programi naša autentična realnost. Možda će, prema najcrnjem scenariju, u slučaju globalne Apokalipse jedini preostali DNK materijal ostati samo u rijaliti programima.

Do ove tačke bi cela ova priča bila samo nepotrebno raspravljanje o ukusu TV publike. Međutim, baš kao i tokom devedesetih godina, potvrđuje se činjenica da osim političke kaste u Srbiji postoji estradna kasta koja nema dodira sa realnim životom. Ovde ne mislim samo na alternativna stanja svesti izazvana supstancama, već je evidentno da ukoliko nemate želju da idete uz nos vlastima, na estradi možete udobno da živite paralelnu realnost. Ukoliko želite da budete još zaštićeniji, podržaćete Vučića, pevaćete ili ćete se pojaviti na predizbornim skupovima, pročitati u kamere svoju podršku koju dobijete putem SMS-a i vaša fantazija može trajati koliko želite. Pink, Hepi ili Prva će vam omogućiti da budete pred malim ekranima, a RTS će vas pozvati makar za Novu godinu ili slično narodno veselje.

U svim apelima tokom epidemije, gde se građani pozivaju da budu disciplinovani ili solidarni, videćete glumce, sportiste ili pevače iz "stare garde". Od oskudno finansiranih institucija kulture u Srbiji dobijamo besplatne snimke pozorišnih predstava, koncerata, filmove, pesme poput onih koje su nam poklonili Bajaga ili Bisera. Gledamo apele za ekološku osvešćenost jer je cela planeta ujedinjena pred globalnom opasnošću. To je za rokere.

Naša novokomponovana "elita" ne kupuje i ne donira respiratore, ne volontira, ne obilazi stare ili ugrožene, već banči i, kad se obeznani, juri se sa policijom u doba policijskog časa. Od besplatnog materijala, starlete na društvenim mrežama kače fotografije sisa i dupeta, čisto da ih narod ne zaboravi.

Potvrđuje se dakle da se u Srbiji danas neprekidno kroz politički podobnu kvazielitu afirmiše jedan duboko pogrešan sistem vrednosti. Otud naziv ovog teksta, koji je pozajmljen od Cece, a euforično ga je tokom jednog gostovanja pevao sa umetnikom i Siniša Mali. "Didule" je besmislen izraz kojim "oduvavaš" tipove koji smaraju, pa se žargonski može prevesti sa "duvaj ga".

U pitanju je duboka i suštinska poruka svetu, za koji je njih baš briga, jer njima je dobro. Do para su došli uglavnom bez velikog truda, pa neka ga duvaju oni što se nisu snašli, neka ga duvaju oni što su išli u školu pa sad kukaju, neka ga duvaju oni što se lože da će nešto da menjaju, nama je dobro. Hvala lepo i Didule, takođe!

Olaki humanisti i tobožnji sudija

**Kako je famozni kovid-19 postao "moralni arbitar" i "pravedna kazna",
baš kao nekada AIDS, mada sa prividno suprotnih pozicija**

Ima Žak Derida jednu knjižicu, kadgod prevedenu i kod nas, koja se, baš zgodno, zove "O apokaliptičnom tonu usvojenom nedavno u filosofiji". E sad, Deride više nema, a ja nisam filosof, ali mogu da pogledam... Kad već niko drugi neće. A hitnja je poprilična, rekao bih.

Pandemija je aktivirala je ne samo kojekakve nadobudne "scenarije sudnjeg dana", nego ih opremila i odgovarajućom (para)filozofskom, (nadri)etičkom i sličnim diskurzivnim aparaturama i tako dala nekakvog sumnjivog posla i smisla razgaćenju humanističkoj inteligenciji koja se u danima prisilne izolacije vrti po kući glavinjajući od kompjutera do televizora i nazad. Apokalipsolika stvarnost, dakle, pokrenula je bezbrojne mislioce i one koji se tako osećaju, te im otkočila ionako nejake "bremze"; rezultat je taj sada već sveprisutni "apokaliptični ton", a sukus nekog sveopšteg zaključka ovog kolektivnog umovanja mogao bi se svesti na ovo: "krivi smo za ovo što nam se dešava". Ko smo "mi" i zašto smo, zaboga, krivi? To već zavisi od tzv. ideološkog rakursa, do neke mere i od estetskog osećanja. Jedni drže da smo krivi mi, ljudi, generalno, a naročito pripadnici prerazvijene zapadne civilizacije, ogrezle u materijalizmu, potrošnji, nebrizi za ekologiju i ostalim užasima; taj bismo pristup mogli priručno nazvati sentimentalno-impresionističko-opštehumanističkim. Drugi, bliži marksističkom pristupu, krivicu svaljuju na zli Sistem, najčešće nazivan neoliberalnim kapitalizmom, i na šačicu prebogatih (jedan ili 0.1 odsto) koji eksploatišu nas ostale, ali i majčicu Zemlju generalno. Između ovih dvaju predominantnih pristupa nalazi se još mnogo varijacija, ali svi imaju nešto zajedničko. Mada tobože osuđuju oholost i sebičnost homo sapiensa, svi oni, najčešće nesvesno, zapravo sude o famoznom virusu, pa i o "prirodi" generalno, iz dirljivo antropocentričnog ugla: kao da je ljudski rod nešto uistinu izuzetno u prirodi – pa makar ta izuzetnost nosila i negativan predznak – pa će sad priroda, preko zločestog virusa, da ga kazni za njegova brojna nepočinstva, za umalo pa uspeli *ustanak protiv nje*, a što je ovaj, je li, i zaslužio, naročito ako se pod hitno ne opameti.

Dugo sam mozgao gde sam sve to već ranije čuo, na šta me tačno podseća ovaj apokaliptični ton? A onda sam se setio... Da, i tada se radilo o virusu. Bila je to pandemija AIDS-a u prvoj polovini osamdesetih. Dobro, drugačiji su to mikro-hajvančići, drugačije se prenose; zbog te, takoreći tehničke stvari, od te su pandemije najugroženiji bili muški homoseksualci i intravenozni narkomani; dva, hm, stila života koje tzv. moralna većina osuđuje i pripisuje im svakojaku prljavštinu, što moralnu, što bukvalnu. I otuda se, takoreći čim se AIDS

pojavi, razvila cela jedna visoko toksična industrija desno-konzervativne moralizatorske pamfletistike koja je od virusa, ergo od jednog beslovesnog entiteta na granici živog i neživog, napravila moralnog sudiju, ili barem oruđe u rukama "pravog" moralnog sudije – a ta je uloga najčešće atribuirana Bogu – koji je, eto, došao među grešnike da ih pomori i kazni za njihove ogromne i neoprostive presteupe.

Naravno, čitaoci ovih redova znaju koliko je takvo rezonovanje glupo, primitivno, sujeverno, pa bogme i nehumano u svojoj okrutnosti. Ali, da li je ova vrsta kobne zablude u rezonovanju rezervisana samo za mišljenje takvog ideološkog profila? Šta ako nam je danas famozni kovid-19 medijum isto takvog mišljenja i njemu primerenog "apokaliptičnog tona", ali na, je li, *progresivan* način?

Ako vam i dalje nije najjasnije kakvo je to tačno mišljenje, možda je najbolje da ovde iznesemo nekoliko jednostavnih tvrdnji koje će takvo mišljenje isprovocirati na "dvoboj". Ne, ljudi – ni "svi mi" ni "neki od nas" – nisu krivi za kovid-19, baš kao ni za AIDS, i pandemija nije nikakva "pravedna" ili barem "očekivana kazna" za naš užasni hbris, nego slepa slučajnost moralno ravnodušne majčice prirode, baš kao i bezbrojni virusi i bakterije koji su nas kosili u prethodnim vekovima i milenijumima (a valjda bar tada, onako musavi i praznoglavi, nismo bili "otuđeni od prirode"?!) i baš kao što virusi i bakterije i sada i oduvek bespoštedno tamane i životinje, za koje ćemo se, verujem, svi složiti da ne mogu biti moralno odgovorne bilo kome za bilo šta... Naizgled druga krajnost, a zapravo deo iste koještarije, bilo bi i kukanje na pandemiju kao na "nepravdu"; ne, žalimo slučaj, virusi nemaju moralna svojstva. Bog je trajno odsutan iz arene postojanja, a priroda nema ni dobre ni zle namere!

Čak i da je ljudski svet i njegova civilizacija zaista "na rubu opstanka" (a nije), to ne bi značilo da ima prostora za učitavanje bilo kakve pretenciozne moralističke pouke u njegovu bazično glupu i deprimirajuće slučajnu, nasumičnu korona-nevolju; e sad, da li je sve počelo od toga što je neki čiča u Vuhanu stvarno izeo supu od slepog miša ili se desilo nešto drugo, zapravo je najmanje važno. Jedina razlika u odnosu na, recimo, epohu kuge u tome je što se kovid-19 mnogo brže i komotnije širi svetom jer putuje avionom, zajedno sa nama. A ako je avion nešto najsuspektnije što je čovek napravio, verujem da ćemo moći da živimo s tom sramotom.

Što se zabrinutosti humanističke inteligencije za zabludelo čovečanstvo tiče, čudno je to: mada dijareja nije među poznatim simptomima kovida-19, izgleda da je taj dražesni soj ljudi ipak zahvatio još jedan talas pošasti *proseravanja*. ¶

(Zlo)upotreba jezika u

O virusu se govori neretko u ratnim metaforama. Šta to poručuje o onima koji te metafore koriste i njihovim delima? Koje su teritorije koje bi u tom ratu vlast mogla ne samo da odbrani već da osvoji? Može li se govoriti o virusu korona drugačije i konstruktivnije? Na koji način

“**G**rađani Srbije, budite uz svoju zemlju. Živela Srbija”, iz studija televizije Pink završio je ovim rečima svoj govor Aleksandar Vuolin, u svojstvu ministra odbrane, a povodom pandemije virusa kovid 19 i njime izazvanih rizika i pretnji koji zahtevaju preduzimanje hitnih mera iz nadležnosti predsednika. Dan kasnije, 15. marta, uvedeno je vanredno stanje. “Srbija je od danas u ratu protiv nevidljivog protivnika. Naša Srbija mora da pobedi (...) ovo će za nas biti najteža bitka za naš narod, bitka za naše stare i bolesne, oni su meta ovog žestokog napada (...) Predaja nije opcija za Srbiju”, između ostalog, kazao je tada Aleksandar Vučić.

Nastavili su predstavnici vlasti, ali i dela stručne javnosti o virusu korona da govore ratnom terminologijom, tu su bitke, saveznici, ali i krivci (od gastarbajtera, loših građana do nesolidarne Evrope), čvrsto vođstvo, protivnik, stradanja, disciplinovanja, dramatična situacija, ratno stanje i vojnička pravila.

Daleko od toga da je ovaj ratni okvir, kada se govori o zdravstvenoj krizi, prisutan samo u Srbiji. Mađarski predsednik Viktor Orban je govorio o ratu na dva fronta – protiv migracije i protiv virusa korona; Donald Tramp o ratu protiv kineskog virusa, koji se mora dobiti, nazivajući sebe ratnim predsednikom; Emanuel Makron je, obraćajući se građanima u toku 20 minuta, više puta ponavljao: “Mi smo u ratu.”

Kako imenovanje utiče na ljude? Koje su psihološke posledice? Šta se u stvari može čitati između redova, odnosno koje su opasnosti ove (zlo)upotrebe jezika? Koje su teritorije koje bi u ovom ratu vlast mogla ne da odbrani već da osvoji? Može li se govoriti o virusu korona drugačije i konstruktivnije? Na koji način?

NISMO U RATU

Ines Olsa je istraživačica Instituta za kulturu i društvo Univerziteta Navara u Španiji. Nakon što je čula obraćanje španskog premijera i lidera drugih zemalja koji su govorili o jakom neprijatelju, o koordinisanoj strategiji, konačnom porazu virusa, pokrenula je inicijativu *ReframeCovid*. Ideja je da pokuša da ograniči takav jezički okvir i da ponudi drugačiji.

“Metaforički izrazi koji eksploatišu ratni okvir mogu biti efektni u prvoj fazi krize, da ljudi shvate ozbiljnost situacije, da se pozovu na disciplinu i da ostanu kod kuće. Ali jednom kada smo svi zabrinuti, održavanje ratnih metafora može da ima kontraefekte, može voditi ka neželjenim osećanjima i određenim (neželjenim) političkim stanjima”, kaže za “Vreme” Ines Olsa.

Iskustvo iz Španije pokazalo joj je da su ljudi, nakon oštih mera i izolacije, koje nisu brzo dovele do dobrih rezultata jer je broj zaraženih i broj preminulih stalno rastao, postali frustrirani. Osećali su da su oni negde omanuli, a stalno su bili pozivani na borbu, dok su metafore rata samo generisale dodatni strah i anksioznost.

“Ne živimo u ratu, već prolazimo kroz tešku zdravstvenu krizu. Ako prihvatimo da smo u ratu sa virusom, političari mogu konačno da sprovedu mere kojima se narušava demokratija”, naglašava Ines Olza, dodajući da su vanredna stanja dobra da mobilišu populaciju, ali mogu biti i iskorišćena da ograniče našu slobodu i kontrolu koju građani treba da imaju nad vlastima. Otuda, ta vlast može da pomisli da je slobodna da radi šta joj se hoće. “Sve to može da vodi ka ograničavanju sloboda”, zaključuje sagovornica “Vremena”.

Ratni okvir može takođe da se koristi i za učutkivanje drugih glasova.

“Iz psihološke perspektive, korišćenje reči koje se odnose na rat ima posebne

ANA BRNABIĆ MEĐU UNIFORMISANIM OSOBAMA: Rečit

posledice koje su većinom korisne tim političkim liderima”, kaže za “Vreme” Tobias Rotmund, profesor psihologije medija i komunikacije na Univerzitetu “Fridrih Šiler” u Jeni. S jedne strane, takva terminologija ujedinjuje građane pod njihovim političkim vođom, jer u vremenima rata svaki sukob unutar društva “slabi snagu potrebnu za borbu sa neprijateljem”. Sagovornik “Vremena” dalje ističe da “ratno stanje” – kada se tako predstavi kriza poput trenutne – dozvoljava političarima na vlasti da ignorišu vladavinu prava, kao i da delaju autoritarno.

“Konačno, rat je borba dobra i zla, crnog i belog, razmišljanje u i o nijansama nisu njegova odlika”, naglašava profesor Rotmund.

Šta to može da znači? U ovakvoj postavci stvari, svaka kritika može biti odbačena, preispitivanje (mera, delovanja, realnog stanja) takođe. Jer u borbi dobra i zla postoje samo dve strane, a ako je vlast na strani dobra, jer je bez sumnje reč o spasavanju ljudskih života, onda će svi oni koji uviđaju njene pogrešne korake biti apriorno diskvalifikovani.

IMENOVANJA I REGION

Lingvistkinja Aleksandra Salamurović, glavna istraživačica na projektu “DiskursWestBalkan”, koji se bavi javnom komunikacijom na Zapadnom Balkanu jenskog univerziteta, analizirajući prva obraćanja predsednika država regiona, kaže da

doba korone

doček ruske pomoći

Foto: Tanjug / Zoran Žestić

su ovim početnim imenovanjima postavljene glavni okviri i kasnije upotrebe jezika, ali i radnji koje iz tih jezičkih okvira proizilaze.

“Globalni trend označavanja aktuelne pandemije *krizom* preuzet je recimo u prvim obraćanjima predsednika Hrvatske i Srbije. Etimološki, reč *kriza* znači preokret, dakle, u korenu reči nalazi se glagol *kre-tati*. Za razliku od Zorana Milanovića, koji na početku svog obraćanja, a i u kasnijem toku govora više puta govori o krizi, i time metaforički situaciju pandemije u Hrvatskoj postavlja u kognitivne okvire kretanja, Aleksandar Vučić već u prvoj rečenici postavlja trenutnu situaciju u domen rata”, objašnjava Aleksandra Salamurović, dodajući da su osnovne odlike metafore rata da uvodi polarizaciju, dok je njena primarna funkcija na emocionalnom nivou, kako su pokazale mnogobrojne lingvističke studije, da izaziva osećanje pretnje, straha i panike.

Kako dalje ističe Salamurović, njena upotreba i posebno njeno dejstvo, međutim, u velikoj meri zavise od konteksta upotrebe, dakle od toga ko je upotrebljava, kada i u kojoj meri, tj. koja druga jezička sredstva prate tu metaforu.

Predsednik Srbije, u pomenutom obraćanju, uspostavlja diskursivnu vezu sa realnim ratovima iz istorije: “Iz toga proizilazi kognitivni scenario po kome je trenutna pandemija nastavak svih srpskih ratova, od balkanskih pa do poslednjih na kraju prošlog veka.”

Imajući u vidu da je ovo treće vanredno stanje u Srbiji za poslednjih 20 godina, da u svom bilansu imamo vrlo nedavne ratove, dejstvo ovih metafora je pojačano i one izazivaju drugačije emocije nego kada bi, recimo, bila reč o skandinavskim zemljama.

“U tom smislu smatram i prekomernu upotrebu metafore rata u Srbiji u ovom trenutku potpuno nefunkcionalnom sa stanovišta podsticanja građana na željenu akciju, koja nije da se panično prazne radnje, da se drugi ljudi posmatraju kao protivnici i slično, već da se podstaknu solidarnost, ozbiljnost i odgovornost, kako prema sebi tako i prema drugima”, zaključuje Aleksandra Salamurović.

Konačno, još jednu stvar ne treba izgubiti iz vida. Kako je istakla u toku razgovora Ines Olsa, negde se odvijaju pravi ratovi i mi ne možemo da svedemo užasna, kompleksna dešavanja pravih ratova na način na koji se mi nosimo sa ozbiljnom i bolnom, ali ipak zdravstvenom krizom.

MOŽE LI DRUGAČIJE

Koja bi bila odgovarajuća i konstruktivna upotreba jezika?

Profesor Tobijas Rotmund smatra da je u opštoj nesigurnosti i poplavi dezinformacija, spekulacija, lažnih stručnjaka i vesti kojima su ljudi u ovakvim situacijama skloni, najvažnije da političari budu jasni, da komuniciraju transparentno o stvarima koje znaju i da kažu kada nešto ne znaju.

Kada je reč o govoru o virusu korona, Aleksandra Salamurović nabroja neke alternative koje bi bilo učinkovito koristiti u javnosti – one koje pandemiju predstavljaju kao putovanje ili kao zadatak. “Na jednom kineskom medijskom portalu situacija je opisana na sledeći način: ‘Kina i svet veslaju na istoj reci na kojoj ima i vetra i talasa.’ Oba metaforička scenarija, dakle scenario putovanja i učenja, stavljaju u prvi plan krajnju tačku, odnosno cilj koji je pozitivan, kao i solidarno, odnosno odgovorno delovanje u kome svako može smisleno učestvovati.”

Konačno, važno je istaći i neke dobre primere onih čija bi obraćanja povodom pandemije virusa kovid 19 slobodno mogla da uđu u udžbenike.

Aleksandra Salamurović je istakla na koji način se javna komunikacija, urušena poput naše, “leči”:

“Poznati hrvatski lingvisti Dubravko Škiljan je u svojoj uvek aktuelnoj studiji *Javni jezik* rekao da se važnost javne komunikacije ogleda u tome što ona zajednici daje karakter strukturiranog i celovitog društva (...) Očigledno je iz komentara čitalaca na socijalnim mrežama, u raznim medijima, da se mnogi vrlo kritički odnose prema trenutnim komunikacijskim matricama i da su svesni njihovog razornog dejstva na uspostavljanje takvog jednog celovitog društva. Međutim, i pozitivne i negativne primere komunikacije u javnosti treba posmatrati ne izolovano, već kao kontinuum, uz uvek otvorenu mogućnost promene, odnosno preokreta. Jedan od konstruktivnih načina da se takav preokret podstakne jeste, po mom mišljenju, da se u javnom govoru uvek kada je to moguće ne ponavljaju ti loši primeri koji se kritikuju jer se time oni kognitivno dodatno učvršćuju, već da se uvek traži alternativa koja oslikava ono što želimo da vidimo kao posledicu naših reči. Jer jezik je akcija koja uvek izaziva reakciju. U trenutnoj pandemiji mediji bi recimo uvek kada je to moguće trebalo da izbegnu ponavljanje reči svih političkih aktera koji zloupotrebljavaju jezik i da ponude druga rešenja. Alternativne jezičke forme koje se danas upotrebe jesu zalag i za period posle pandemije. U tom smislu odgovornost za upotrebu jezika je na svima nama.”

Šta, recimo, odlikuje govor nemačke kancelarke Angele Merkel? Ona analizira situaciju kao problem koji treba rešiti i govori o načinima da se to reši, bez patetike, bez zastrašivanja, bez paternalizma, govori o tome zašto su potrebni određeni koraci za prevazilaženje krize, koja je odgovornost građana u tome i zašto je važna solidarnost, ona nikoga ne kumi i ne moli, ne preti, ne krivi, već se obraća građanima, pričajući o ekonomiji, o demokratiji i o realnim prognozama. A kada dođe do mera vezanih za virus, profesor Rotmund to sumira ovako:

“Neki ljudi se ovde u Nemačkoj pitaju da li moć danas u društvu i dalje imaju političari ili je drže naučnici.”

JELENA JORGAČEVIĆ

Vanredno stanje je Vučićevo prirodno stanje

U Srbiji, nakon više desetina gafova i lažnih informacija koje su plasirali ljudi koji vode zemlju, paniku ne proizvodi virus, već svest da državu vode lažovi i hohštapleri kojima je važnije da se ne izgubi jedan glas nego da se izgubi jedan život

Bivši premijer Vojvodine i bivši predsednik Demokratske stranke Bojan Pajtić u razgovoru za "Vreme" ističe da se na čelu Srbije nalazi čovek koji "nema psihološku konstituciju da podnese i najmanju kritiku" i da je bilo samo pitanje trenutka kada će "uvesti cenzuru". On smatra da se hapšenje novinarkе Ane Lalić nije desilo slučajno, jer je ona svojim tekstom "srušila medijsku blokadu" i zbog toga morala da bude javno kažnjena.

"U trenutku kada je proglašeno vanredno stanje, najavio sam da je pitanje trenutka kada će Slobin zloglasni ministar informisanja uvesti cenzuru. Nije slučajno onomad Heraklit rekao da je 'karakter čoveku sudbina'. Na čelu države je osoba koja je u stanju da satima kleveće i blati svakog neistomišljenika, ali nema psihološku konstituciju da podnese i najmanju kritiku. Njegov problem je što je Fridom haus još pre godinu dana u svom izveštaju istakao da je Srbija samo delimično slobodna zemlja sa konstantnim dramatičnim padom nivoa ljudskih prava i sloboda, a još oštrije kritike u odnosu na slobodu medija, nezavisnost pravosuđa i podelu vlasti je iznela Evropska komisija u svom izveštaju", kaže Pajtić na početku razgovora za "Vreme".

"VREME": Kada sa ove, doduše ne baš velike, vremenske distance posmatramo, može li se reći da se vlast pokajala zbog hapšenja novinarkе Ane Lalić uzevši u obzir žestoku reakciju domaće i strane javnosti?

BOJAN PAJTIĆ: Svima je, osim aktuelnog režima, bilo jasno da će, čak i u uslovima pandemije, čitav svet skočiti na noge na prvi pokušaj represije prema novinarkaма u Srbiji. Ana Lalić je svojom profesionalnošću i hrabrošću sama srušila medijsku blokadu i pružila primer svakom da nam, uz ovakvu vlast, slobodu niko neće pokloniti. Moramo je oteti. Pitanje rušenja cenzure u ovom trenutku nije samo profesionalno ili političko, već i egzistencijalno. U uslovima pandemije, od toga da li postoji medijska kontrola, bukvalno, zavise i ljudski životi.

Rekli ste da je članak Ane Lalić "bolno tačan" i "hirurški precizan". Kako je, po vašim saznanjima, stanje u Kliničkom centru Vojvodine i, uopšte, u našem zdravstvenom sistemu, u kontekstu pandemije, ali i nezavisno do nje?

Silne napore uložiće da dokažu da je Ana Lalić lagala u svom članku. Samo jednu stvar su smetnuli s uma. U Kliničkom centru Vojvodine ne radi četvoro ljudi, već četiri hiljade ljudi, tako da Novi Sad, ali i Vojvodina i cela Srbija, znaju da je gospođa Lalić samo pretočila na papir svakodnevnе muke zdravstvenih radnika u ovoj zemlji u uslovima pandemije. Na samom početku krize nisu za sve lekare i tehničare bile obezbeđene čak ni maske, da ih stave preko nosa i usta, ali su im zato, pretnjom otkazom, začepili usta.

Kao suprug profesorke Medicinskog fakulteta i lekarke, strašno sam zabrinut za

njeno zdravstveno stanje. Da je moja bojazan opravdana i da je nebriga režima za zdravstvene radnike alarmantna, mahinalno je priznao i Igor Mirović, izjavom da je svaki peti oboleli od korona virusa u APV medicinski radnik, što je 20 odsto. Poređenja radi, učešće zdravstvenih radnika u ukupnoj populaciji je manje od 1 odsto... Prirodno je da je stepen izloženosti i zaraženosti zdravstvenih radnika veći od proseka, ali nikako ne dvadeset puta veći. Takav poražavajući podatak je nezabeležen u evropskim zemljama.

Da li se u zdravstvenom sistemu Vojvodine situacija promenila u odnosu na period kada ste vi bili na vlasti?

Odgovor na ovo pitanje je dao Aleksandar Vučić, nesvestan da rečenicom da Klinički centar Vojvodine "izgleda bukvalno fantastično u odnosu na bolnice širom sveta" – daje veliki kompliment "prethodnom režimu" kojeg toliko kleveće. Ta rečenica se odnosi na Urgentni centar, ispred kojeg državni zvaničnici uvek daju izjave i čija se slika uvek nalazi kao pozadina svakog saopštenja rukovodstva KCV. Tačno je da je to jedna od najprestižnijih zdravstvenih ustanova u ovom delu sveta, ali je predsednik zaboravio da kaže da ju je projektovala, izgradila i osposobila "prethodna vlast", a ta institucija je počela sa radom 2010. godine. Naprednjačka pokrajinska vlada nije nastavila da na kosturu preostale dve lamele gradi ostatak novog kliničkog centra, tako da se ništa i nije promenilo. Nijedan novi kvadratni

■ “Samo u Srbiji je režim deo problema, a ne deo rešenja krize koju je izazvala pandemija”

Foto: Marija Janković

metar nije izgrađen u KCV otkako je SNS na vlasti, iako su im puna usta praznih priča o uspesima koji ne postoje. Sve više ljudi, na njihovu žalost, više veruje svojim očima nego Pinku i “Informeru”.

A da ste sada u poziciji da donosite odluke, odnosno da imate političku funkciju, kako biste pristupili problemu pandemije?

Najvažnija stvar za uspešnu borbu protiv pandemije je sprečavanje nastanka panike. Međutim, u Srbiji, nakon više desetina gafova i lažnih informacija koje su plasirali ljudi koji vode zemlju, paniku ne proizvodi virus, već svest da državu vode lažovi i hohštapleri kojima je važnije da se ne izgubi jedan glas, nego da se izgubi jedan život. Vučić je, usred pandemije, organizovao miting podrške samom sebi u krugu fabrike Krušik u Valjevu, pa je posle toga, gle čuda, Valjevo postalo žarište pandemije. Naterao je 50.000 ljudi da u uslovima divljanja virusa (nakon što je korona uveliko detektovana u Srbiji), satima stoje i izlažu svoje zdravlje riziku, čekajući da potpišu podršku listi SNS-a. Napominjem da je za parlamentarnu listu dovoljno pet puta manje potpisa – svega 10.000. Samo u Srbiji je režim deo problema, a ne deo rešenja krize koju je izazvala pandemija.

Rekli ste, takođe, da je potrebno da se mnogo više ljudi testira?

Da, tako je. Nedopustivo je da i dan-danas u našoj zemlji bude tako mali broj testiranih na virus. Svetska zdravstvena organizacija je još polovinom marta ja-

sno istakla da: “Države koje ne testiraju masovno klize u najgori scenario”. Kineska doktorka Ksiong Jan, koja je pritekla u pomoć srpskim kolegama, u našim medijima je iznela svedočanstvo da “ukoliko se rano otkrije, rano dijagnostikuje i na vreme se krene s lečenjem, onda nema velikih problema u lečenju korone. Jako je važno da ljudi ne dođu u situaciju da koriste respiratore”. Srbija, nažalost, sa samo 0,09 odsto testiranog stanovništva (6401 osoba – podatak od 4. aprila) – ne može da se nada ničim dobrom. Iako je Vučić izjavio da 26. marta počinje masovno testiranje, a Brnabićka se 27. marta pohvalila da postoji kapacitet za 2.500 testova dnevno, u narednih 11 dana testirali su samo 4945 ljudi, odnosno oko 450 na dan. Da li, posle ovoga, ikoga čudi to što je do ove nedelje u susednoj Hrvatskoj, primera radi, od 1182 zaražene osobe, preminulo 15 ljudi, a u Srbiji je, od 1908 zaraženih, život izgubila čak 51 osoba?

Osim toga, zaštitili bismo i zdravstvene radnike, koji su do pre nekoliko dana u Srbiji, bukvalno, bili žrtvena jagnjad. Dramatičan tekst Ane Lalić i tragični raspleti u bolnici u Čupriji, na Institutu “Dedinje” i drugim zdravstvenim ustanovama naterali su režim da poboljša elementarne uslove zdravstvene zaštite lekara i tehničara koji masovno bivaju zaraženi i izbačeni iz stroja umesto da leče obolele.

U jednom tvitu ste govorili o tome da ne uključujete TV jer ne želite da budete predmet “izživljavanja psihopate”. Da li se i vama čini da je Aleksandru

Vučiću ova pandemija dobro došla, da je prosto sanjao vanredno stanje?

Blago narodima koje u vreme krize vode ostvareni i emocionalno uravnoteženi ljudi. I teško nama. Na maratonskim pres-konferencijama ovog čoveka nikada ne znate da li će u narednoj sekundi iz ekstaze zapasti u nervni slom, da li će se gnevni *pater familias* u minutima koji slede transformisati u zadušnu babu, niti da li će “nezahvalni podanici” biti izloženi grdnji, ili obasuti egzaltiranim obožavanjem kojim će ih Vođa “nagraditi”. Stalno ponavlja kako se “bori za Srbiju”, podsmevajući se drsko milionima ljudi koji su se zaista borili i za ovu zemlju ginuli, dok se njegova borba svodi na sedenje u kabinetu i u studiju Pinka. Vanredno stanje je njegovo prirodno stanje.

Kako procenjujete mere koje je ova vlast preduzela? Da li se i vama čini da su one previše restriktivne, kako ističu pojedini kritičari?

Višenedeljno celodnevno sedenje po stanovima, bez mogućnosti izlaska, jeste mera zaštite, ali istovremeno ugrožava imunitet naših vremešnjih sugrađana. Bilo je od početka moguće omogućiti ljudima iznad 65 godina da bar sat vremena dnevno prošetaju, u terminu u kojem je ostalima zabranjeno kretanje. S druge strane, bilo je potrebno ranije zatvoriti škole nego što je učinjeno. Dakle, kao što ima mera koje su previše restriktivne, ima i onih koje su zakašnele. Supruga je, budući da je kao lekar u Srbiji, izrazito ugrožena kategorija, insistirala da naš mlađi sin, gimnazijalac, prekinе sa pohađanjem nastave nekoliko dana pre nego što su škole zatvorene, da ona ne bi, slučajno, iz bolnice donela virus, on ga preneo na svoje vršnjake, a oni dalje na neograničen broj ljudi. Vidimo da, na sreću, ima ljudi koji brinu kako da zaštite druge, dok neki brinu kako da se ne smanji broj izašlih na izbore i kako na tim izborima da ne izgube nijednog glasača.

Vlast je predložila i niz ekonomskih mera za ublažavanje posledica pandemije. Kako ih vi procenjujete?

Svakome ko malo razume ekonomiju je jasno da pandemija, zbog zaustavljanja

globalne privrede, može dovesti do svet-ske ekonomske krize kakvoj smo svedočili 2008. godine. Deo ekonomskih mera Vlade će privremeno olakšati teret malim i srednjim preduzećima, ali je primetno da su one izrazito kratkoročne i predizborne. Razlog za donošenje mere koja podrazumeva da se svakom građaninu udeli milostinja od 100 evra je indirektna kupovina glasova. Ta mera uopšte neće značajno pomoći čak ni najsiromašnijim građanima, ali će umanjiti resurse Srbije za borbu protiv eventualne recesije. Međutim, režim i ne zanima to da li će posle izbora biti potop, ako će kapetan Nojeve barke biti Vučić.

Iako je pandemijska kriza još uvek daleko od kraja, da li se već sada može govoriti da će ona da proizvede i određene političke posledice?

Na državnom nivou će kriza sigurno dovesti do pada poverenja građana u režim. Najviši predstavnici vlasti su se u direktnom prenosu prvo smejali bolesti koja je u drugim zemljama odnela, već u tom trenutku, hiljade života, grohotom odobrali tezu da je COVID 19 najsmešniji virus u istoriji, nudeći nam rakiju kao preventivu, da bi posle samo nekoliko dana tvrdili da ćemo toliko umirati od ove bolesti, da će sva groblja biti premala. Početkom marta su lagali da je broj respiratora u drugim zemljama, pa i kod nas – državna tajna, te da imamo više nego dovoljno tih aparata, da bi nam posle mesec dana rekli

da se nabavka respiratora tek privodi kraju. Lagali su da privatna škola ministra prosvete nije bila zatvorena, dok je isti taj ministar istovremeno pretio sankcijama direktorima državnih škola koji su zbog opasnosti od epidemije poslali nastavnike i đake kući. Obmanjivanje javnosti je postala zvanična politika, a režim koji to čini neumitno gubi kredibilitet.

Kako procenjujete rad pokrajinske vlade u protekom periodu? Koliko je, prema vašim informacijama, tačno da postoji nesporazum između republičke i pokrajinske vlasti?

Teofil Pančić je odlično rekao da, ako na svetu postoji nešto gore od SNS-a, to je SNS u Vojvodini. Istakao je, parafraziram, da su naprednjaci pretvorili Vojvodinu u jedno Ništa. Kada bih morao da jednom rečju okarakterišem sadašnju pokrajinsku Vladu, rekao bih – nevidljiva. Do sada smo čuli za stelt avione, sada vidimo da postoji i stelt Vlade. Pre nekoliko meseci sam naveo više desetina različitih nadležnosti koje je republička vlast oduzela pokrajini, a da predstavnici APV nisu ni pustili glas. Polako ih gase, a oni se ne usuđuju da pisnu. Zaista ne mogu da se setim ni da su nešto uradili, niti da su se za nešto zalagali. Ostaće zapamćeni po Mirovićevoj izjavi da je lično poslao vozača iz pokrajine u Lučane, da analizira da li Đilas deli nekakvih 623 miliona evra građanima. ¶

NEDIM SEJIDINOVIĆ

Vanredno

Suđenja okrivljenima putem Skajpa, neustavno prenošenje nadležnosti o zabrani kretanja građana na ministra unutrašnjih poslova, kao i mogućnost da se za kršenje te zabrane pojedincima sudi dva puta – i krivično i prekršajno, samo su neke od mera koje je ova vlast uvela pozivajući se na vanredno stanje

Kada neko poput našeg predsednika Aleksandra Vučića misli da sve zna, to se obično završi tako što taj neko ne ume da uradi bilo šta suvislo. Banalan, ali tako ilustrativan primer kako Vučić zamišlja donošenje odluka u kriznim situacijama bio je kada je 2. aprila, na konferenciji za medije, rekao da će za građane starije od 65 godina ostati raniji termin za nabavku namirnica u nedelju od četiri do sedam ujutro, iako je proglašen najduži policijski čas do tada, od subote u 13 do ponedeljka u 5 ujutro. A u sali niko ni da zucne, da pita predsednika kako je to zamislio, da kaže kako je to neopratično jer hiljade prodavaca treba da se usred zabrane kretanja nekako dovezu na posao i vrate nazad, da bi efektivno radili samo tri sata. Verovatno se neko od menadžera trgovinskih lanaca kasnije obratio Vladi i predložio da se cela akcija pomeri za subotu ujutro, što je i učinjeno.

Tako je uvedeno i vanredno stanje – hirovito, bez prethodne pripreme i, što je najvažnije, bez pravne analize koja ljudska prava se mogu ograničiti tokom vanrednog stanja i u kojoj meri. Jedna od prvih mera koje su uvedene bila je naredba o zabrani kretanja od 20 časova uveče do 5 ujutro, koju

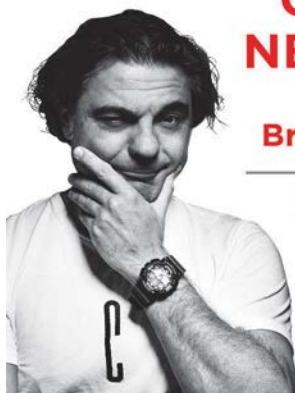
Radio Laguna 93,7FM 100% RADIO

**OBAVEZNO
NEOBAVEZNO**

**hitoteka sa
Brakusom i Banjcem**

Muzikom i zabavom
protiv nevidljivog
neprijatelja.

Sredom od 19 do 22
dokle god traje
vanredno stanje!!!

Laguna
RADIO-93,7

www.radiolaguna.rs

pravosuđe

je potpisao ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović. Ispostaviće se neustavno.

ŠTA KAŽE USTAV

“Naš Ustav kaže da vanredno stanje proglašava Narodna skupština i ona određuje mere kojima može i da se odstupi od pojedinih ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom”, priča za “Vreme” Vladica Ilić, koordinator Programa za unapređenje krivičnog zakonodavstva Beogradskog centra za ljudska prava (BGC), i pojašnjava: “Kada Skupština ne može da se sastane, sve to može da uradi samo Vlada uz supotpis predsednika. Problem je ovde nastao što su oni predvideli mogućnost delegiranja ovlašćenja za donošenje nekih od mera tokom vanrednog stanja. Oni su ovlastili Ministarstvo unutrašnjih poslova da u saglasnosti sa Ministarstvom zdravlja donosi neke odluke kao što je zabrana kretanja.

Mi smo smatrali da ono što Ustav kaže ne može da se širi dalje. Dakle, ako Ustav kaže da je to posao Skupštine, a izuzetno Vlade i predsednika, onda Vlada i predsednik nemaju ovlašćenje da kažu ‘evo, sad mi dajemo MUP-u da to odradi ili nekom drugom državnom organu’. Jer, po toj logici, MUP bi mogao da tu nadležnost prebaci Direkciji policije i da se tako dalje spušta do besmisla. Zbog toga smo mi tražili od Ustavnog suda da ispita celu naredbu, da li ona može da bude valjan osnov za odstupanje od nekih ljudskih prava koja Ustav štiti. U slučaju naredbe o zabrani kretanja sporno je pravo na slobodu i bezbednost ličnosti, pošto ta naredba predstavlja praktično lišenje slobode. Pogotovo to važi za lica starija od 65 i 70 godina, koja su već nedeljama praktično u nekom goreм režimu od osuđenika – osuđenici imaju pravo na jedan sat izlaska na svež vazduh dnevno, a naši penzioneri samo ta tri sata jednom nedeljno, kada mogu do prodavnice.”

Pravnici BGC-a su četiri dana pre zvaničnog podnošenja ustavne inicijative kontaktirali Generalni sekretarijat Vlade i skrenuli im pažnju na neustavnu naredbu, prvo usmeno, a zatim i pismeno. “Da su oni tu naredbu pretvorili u ured-

bu Vlade sa predsednikovim supotpisom, mi dalje ne bismo radili ništa. Šteta jeste načinjena na neki broj dana, ali bi se sve to za ubuduće malo uredilo.”

Za to vreme, Ustavni sud Kosova doneo je odluku kojom je proglasio neustavnom uredbu sada već bivše vlade Albina Kurtija o ograničavanju slobode kretanja, s obrazloženjem da samo Skupština može doneti odluku o proglašenju vanredne situacije. Takođe, kosovski Ustavni sud je naložio da se do 13. aprila ukine odluka o ograničavanju kretanja.

SUĐENJA U ODSUSTVU

Prvo suđenje u Dimitrovgradu za kršenje obavezne samoizolacije održano je bez prisustva okrivljenog u sudnici, koji je svoju odbranu iznosio putem Skajpa. Od proglašenja vanrednog stanja, sudovima je preporučeno da se odlože sva suđenja osim licima koja su u pritvoru, maloletnicima ili u predmetima gde je žrtva maloletna, za nasilje u porodici, zatim ona za koja postoji opasnost od zastare, kao i za dela kojima se krše uredbe u vezi sa samim vanrednim stanjem.

Ono što posebno čudi je to zašto se okrivljenima za kršenje samoizolacije ili policijskog časa sudi putem Skajpa. Jedno od objašnjenja je da su oni možda zaraženi virusom kovid 19. Advokat Stefan Ćorda je prisustvovao suđenju na kojem je branio okrivljenog za delo koje nema veze sa vanrednim stanjem, i za “Vreme” priča da je sve ličilo na normalno suđenje, osim što nije bilo javnosti i što su svi akteri nosili maske. “Ja ne vidim nijedan razlog zašto se suđenja, recimo, za nepoštovanje obavezne mere samoizolacije ne bi odvijala na isti način”, kaže Ćorda i dodaje: “Suština Zakona o krivičnom postupku (ZKP) jeste da obezbedi pravično suđenje. Zaista, ZKP predviđa mogućnost da se suđenje okrivljenom odvija putem teh-

ničkih sredstava za prenos slike i zvuka, ali samo i isključivo za drugostepeni postupak. Ali, ovde su uradili stvar koja je u najstrožoj meri zabranjena i primenili to pravilo na prvostepeni postupak. Taj postupak služi da se što detaljnije pretresu činjenice, a to znači da se ni u kom slučaju ne može uskratiti pravo okrivljenom da prisustvuje suđenju i da sam testira dokaze koji su protiv njega izneti.”

U odsustvu se sudi samo onome ko je u bekstvu, a ukoliko je neko bolestan, sud će sačekati dok ne ozdravi. Stefan Ćorda kaže: “U ZKP-u jasno stoji da je najbitnija procesna pretpostavka za suđenje ta da je okrivljeni prisutan i da je sposoban da prati suđenje. Svaki sudija pita okrivljenog da li je sposoban da prati suđenje, pogotovo ako se zna da ima zdravstvenih problema. Sudija ima pravo da odmah pozove hitnu pomoć da se odmah utvrdi zdravstveno stanje okrivljenog. Prisustvovao sam više puta takvim suđenjima. Evo, baš na ovom poslednjem na kojem sam bio moj branjenik je rekao da mu nije dobro, sudija je odmah pozvao hitnu pomoć da se utvrdi da nije korona virus.”

Mnogi će reći da pravnici cepidlače u trenutku kada se ne samo cela država već i planeta bore protiv opasne zarazne bolesti o kojoj se malo zna. Na pitanje kakve konkretne posledice mogu trpeti građani zbog neustavnih naredbi tokom vanrednog stanja i nepoštovanja prava na pošteno suđenje, Vladica Ilić kaže: “Posledica je da bi svaki penzioner, kada se završi ovo vanredno stanje, mogao da podnese tužbu za naknadu štete sa tvrdnjom da je protivustavno bio lišen slobode. Vrlo je moguće da bi u tom slučaju naši državni organi pokušali da kažu da je ta mera bila neophodna, ali bi bilo suviše teško, praktično nemoguće da bilo ko kaže da je ta odluka o lišenju slobode bila valjana.”

RADOSLAV ČEBIĆ

VANREDNO STANJE: Zabrana kretanja

Foto: Tanjug / Rade Prelić

Lišeni slobode usred epidemije

Neka neko pita doktora Kona ili nekog drugog medicinskog stručnjaka da li je normalno da na jednom mestu, usred pandemije, na malom prostoru 24 sata bude zatvoreno 1200 za sada još uvek zdravih ljudi

POSLE NEREDA:
Kamp u Obrenovcu

Polako ulazimo u petu nedelju neosnovano, a po nekima i protivustavno uvedenog vanrednog stanja, okruženi vestima o strahovitim posledicama koje korona virus ostavlja na zdravstvene sisteme, ekonomiju i normalan život ljudi širom sveta. Izbombardovani smo informacijama o povećanju broja zaraženih, umrlih, ali srećom i izlečenih. Već smo se navikli da (mi srećniji zbog svojih godina) posle 17.00 časova ne možemo napolje, svako poznaje nekoga ko je po povratku iz inostranstva završio u nekoj karantinskoj ustanovi. Sve te priče su nam postale svakodnevica.

Međutim, malo ko govori o tome da je od 16. marta lišeno slobode(!) oko 9000 izbeglica, tražilaca azila i migranata, koji gotovo pet nedelja nisu promolili nos van 17 kampova raspoređenih širom Srbije. Tog 16. marta Vlada Republike Srbije donela je Odluku o "privremenom ograničavanju kretanja" tražilaca azila i iregularnih migranata smeštenih u centrima za azil i prihvatnim centrima. Cilj ove odluke je da se suzbije širenje korona virusa, ali očigledno je da u izbegličko-migrantskoj populaciji postoji nešto čega u ovoj našoj srpskoj nema, pa su oni skloniji tome da dobiju i prenesu dalje ovu pošast koja nas je sve spopala.

PLODOVI GNEVA

Nakon gotovo pet nedelja tišine, vesti o migrantima i izbeglicama ponovo postaju aktuelne. U noći između nedelje i ponedeljka došlo je do tuče i manje pobune u Prihvatnom centru u Obrenovcu, gde je na današnji dan smešteno 1200 osoba, intervenisale su vojska i policija. Pre desetak dana, u obračunu između Kurda i Arapa u Centru za azil u Krnjači teš-

ko je povređen jedan mladić koji je hospitalizovan. Na osnovu nezvaničnih, ali pouzdanih informacija, desetak migranata koji su bili nezadovoljni što su više od mesec dana zatvoreni u Tutinu transportovano je na granicu sa Severnom Makedonijom. Posledice Odluke o zatvaranju i njeni nedostaci polako izlaze na površinu.

Zbog svega navedenog, važno je da se vratimo na to šta znači u pravnom smislu zabraniti izbeglicama i migrantima da 24 sata izlaze iz sada već ozbiljno prenaseljenih kampova. Kao što je već rečeno, ovim ljudima nije ograničena sloboda kretanja, kao što to piše u Odluci Vlade. Ovi ljudi su lišeni slobode. Lišenje slobode nastupa kada ne možemo slobodno da donesemo odluku gde, kada i

kako ćemo se fizički pomerati. Pored toga, moraju postojati i neke druge prepreke koje nas u tome objektivno sprečavaju. Zatvoreniku je to ćelija, dok bi u

slučaju izbeglica i migranata to bila oграда oko kampa, naoružani vojnici ili policajci odmah ispred te ograde i pretnja kaznom do tri godine zatvora u slučaju kršenja Odluke Vlade. Sloboda kretanja i njeno ograničenje podrazumeva manji stepen restrikcije od lišenja slobode, na primer, mi koji smemo od 05.00 do 17.00 da izađemo iz stana imamo slobodu kretanja koja je ograničena. Dakle, stvari treba nazvati pravim imenom.

Kada ste lišeni slobode i naš Ustav, ali i brojne konvencije koje je Srbija ratifikovala, propisuju da moramo o tome dobiti individualnu odluku u kojoj su navedeni razlozi lišenja slobode, trajanje i gde smo poučeni da možemo da se žalimo sudskom telu koje treba da ispita osnovanost i zakonitost tog lišenja slobode.

Naš Ustav kaže da ako smo lišeni slobode od strane tela koje nije sudsko, imamo pravo da u roku od 48 sati budemo izvedeni pred sud koji će upravo to ograničenje ceniti iz ugla zakonitosti. Dalje, imamo pravo da angažujemo pravnog zastupnika, da obavestimo treću osobu po svom izboru itd. Čitajući Odluku Vlade, ova prava su ljudima u kampovima uskraćena i to niko još nije rekao, a mnogima je bio posao da to kažu.

Pitanje je i zašto državljani Srbije, i stranci koji borave na privatnoj adresi, mogu da provode vreme napolju od pet ujutru do pet po podne, a izbeglice i migranti ne? Koja je razlika između mene i zdravog Sirijca koji već dve godine boravi u Srbiji, u nekom centru za azil, čekajući ishod svog postupka azila? Zašto on ne bi smeo da u pomenutom periodu boravi napolju, pa da se do 17.00 vrati u centar za azil zbog policijskog časa, i da ako propusti da to uradi bude kažnjen kao i svako drugi? Koji je opravdan, zakonit, a bogami i ustavan razlog za tako nešto? Nema ga, to se zove diskriminacija koja je bazirana na poreklu, pravnom statusu i mestu stanovanja. Taj Sirijac jednostavno nema sreće da ima drugo mesto boravka van kampa jer je izbeglica, i zbog toga je stavljen u neopravdano nejednak položaj.

TEMPIRANE EPIDEMIOLOŠKE BOMBE

Na kraju, ali ne manje važno, postavlja se pitanje kako je ljudima koji su 24 sata zatvoreni u kampovima čiji su kapaciteti, po nekim procenama, oko 6000 kreveta. Tih 6000 kreveta nisu u gradskom kvartu u kome svako živi u svom stanu i deli 30, 50 ili više kvadrata sa dve, tri ili četiri osobe. Ovde se radi o 6000 ležajeva

u kampovima u kojima uslovi variraju, jer nisu svi dizajnirani za duži boravak. Nije isto biti zatvoren 24 sata u Centru za azil u Banji Koviljači u kome su uslovi dobri i u Prihvatnom centru u Adaševcima gde sada boravi preko 1100 ljudi u velikim šatorskim sobama, u kojima je smešteno po više desetina migranata.

Vanredno stanje daje određenu slobodu državama da ograniče neka ljudska prava, ali u fizički integritet i ljudsko dostojanstvo se ne sme zadirati ni pod kakvim uslovima. Nehumani i ponižavajući uslovi upravo to rade. Svakodnevno, različita međunarodna tela daju preporuke kako u vanrednom stanju sva mesta lišenja slobode moraju da budu rasterećena, ili bar razređena, kako zbog poštovanja ljudskog dostojanstva tako i zbog sprečavanja širenja zaraze. Dovoljno je da se jedan radnik Komesarijata na putu od prihvatnog centra do kuće zarazi koronom i da 1000 ljudi na malom prostoru (uključujući i druge zaposlene) u, na primer, centru u Adaševcima bude izloženo strahovitom riziku od širenja virusa. Nema sumnje, ovo stanje arbitrarnosti je nezakonito i stvara uzavrelu atmosferu u svim centrima. Incidenti iz Obrenovca i Krnjače samo to potvrđuju.

Postojeće rešenje je opasno, ne samo za izbeglice i migrante, već i za ljude iz Komesarijata koji svakodnevno provode vreme trudeći se da se život ovih ljudi u novonastalim okolnostima odvija koliko-toliko normalno, ako je to uopšte moguće. Dani širenja virusa su pred nama i moraju se preduzeti sve razumne mere da bi se zaštitili svi građani Srbije, i radnici Komesarijata koji se uveče vraćaju svojim porodicama, ali i izbeglice i migranti koji ne smeju da budu podvrgnuti ovakvom tretmanu.

Uostalom, neka neko pita doktora Kona ili nekog drugog medicinskog stručnjaka da li je normalno da na jednom mestu, usred pandemije, na malom prostoru 24 sata bude zatvoreno 1200 za sada još uvek zdravih ljudi, dok korona ide okolo i ne bira svoje žrtve. Verujem da bi iskren odgovor bio ne, jer zašto inače sedimo u kućama i stanovima i trudimo se da, osim ukućana, vidamo što manje ljudi. ¶

NIKOLA KOVAČEVIĆ

Autor je pravnik ALL, Inicijative za ekonomska i socijalna prava

Konfuzija u korona centrima

Domovi zdravlja moraju da organizuju ambulate – ambulate nisu obavezne. Uključiti sve zdravstvene radnike u specijalne ambulate – raspoređuju se samo izabrani doktori opšte medicine. Domovi zdravlja uvode 24-časovno dežurstvo – odluka suspendovana iste večeri. Spot na televizijama sa nacionalnom frekvencijom šalje poruku: “Nikako ne idite kod lekara” – državni sekretar zdravstva na televiziji poručuje: “Odmah se, bez čekanja, javite u kovid ambulate domova zdravlja”

Jednomesečna šetnja pacijenta od instituta do zavoda, preko doma zdravlja i nazad, završila se odlukom vlasti: pacijenti koji osećaju simptome respiratorne infekcije kovid 19 treba da se upute u domove zdravlja i jave dežurnom lekaru opšte medicine. To je svakako razumljivo, jer se virus korona proširio u delove zemlje gde ne postoje nikakvi instituti ili zavodi, već samo domovi zdravlja.

Instrukcije iz Ministarstva zdravlja prosleđene domovima zdravlja su nedorečene, ali je osnova otprilike poznata: pacijent se javlja dežurnom lekaru koji vrši trijažu i ukoliko proceni da je pacijent sumnjiv na koronu, upućuje ga u kovid ambulantu istog doma zdravlja, a potom u ambulantu za pulmologiju gde se snimaju pluća i uzima krv na analizu, i eventualno šalje dalje. I, kako je i očekivano, u lokalnim korona centrima vlada opšta konfuzija.

KOVID AMBULANTE

O kakvoj je konfuziji reč, opisano je na fejsbuk stranici Udruženja izabranih lekara, koji će vršiti trijažu u domovima zdravlja u postu pod nazivom “Konfuzija”. “Domovi zdravlja moraju da organizuju ambulate – ambulate nisu obavezne. Uključiti sve zdravstvene radnike u specijalne ambulate – raspoređuju se samo izabrani doktori opšte medicine. Domovi zdravlja uvode 24-časovno dežurstvo – odluka suspendovana iste večeri. Zaposleni moraju racionalno da koriste ličnu zaštitnu opremu – dve hirurške maske za celo radno vreme i rukavice koje ne moraju obavezno biti odgovarajuće veličine, gore prolaze oni koji ne mogu da navuku rukavicu od onih kojima su rukavice velike. Spot na televizijama sa nacionalnom frekvencijom šalje poruku: ‘Nikako ne idite kod lekara’ – državni sekretar zdravstva na televiziji poručuje: ‘Odmah se, bez čekanja, javite u kovid ambulate

Opreme ima, ali se deli stihijski

“Najnovije vrlo obimno uputstvo ‘Batuta’ i Kriznog štaba uključuje primarnu zdravstvenu zaštitu u zbrinjavanju epidemije. Rekao bih, ‘primar’ na prvoj liniji borbe. Nova izmena uputstava, koja bi morala biti obavezujuća, unela su novo uznemirenje među zdravstvene radnike. Mnogo pitanja, a malo odgovora. Stanje na terenu kaže da se svaka ustanova, pa čak i ekipa koja zbrinjava pacijente snalazi prema sopstvenim mogućnostima i na svoj način. Od mesta do mesta različito. Od otvaranja kovid ambulanti na samom početku, gašenja istih, pa sada opet otvaranja po uputstvima. Pacijenti i dalje lutaju, čak i kada dođu do dijagnoze i započnu lečenje, nemaju predstavu gde će na kraju završiti. I dalje nije u potpunosti rešeno pitanje zaštitne opreme. Sada je ima, ali se deli stihijski. I dalje mnogo kolega javlja da imaju probleme sa kompletiranjem opreme. Bez preciznih uputstava na koje simptome sve obratiti pažnju”, kaže predsednik SLFS-a.

KAKO MOŽEMO DA VAM (NE) POMOGNEMO: Kovid-19 trijažno mesto u domu zdravlja

Foto: Dragan Kujundžić / Tanjug

na je prošlo. Dalje formiranje tzv. sanitetskih bolnica tipa Sajma u Srbiji je diskutabilno. Možda bi Krizni štab trebalo da sagleda iskustva drugih zemalja, poput Nemačke ili Švedske. Mislim da podatak o 61 preminulom pacijentu, od kojih je pet lekara, govori samo po sebi o zaštiti zdravstvenih radnika, da ne kažem o žrtvovanju istih dok političari nastavljaju izbornu kampanju. Nakon svih dešavanja i informacija koje SLFS dobija sa terena, jasno ću izraziti opravdanu sumnju da javnost, a posebno zdravstveni radnici dobijaju istinite informacije vezane za epidemiju kovid-19."

Prema rečima doktora Panića, sindikat kome predsedava nije dobio nijedan odgovor na više dopisa upućenih svim nadležnim organima, što govori kako odgovorni uvažavaju nosioce posla u zdravstvenoj delatnosti. "Zamolio bih premijerku Brnabić da se javnosti ne obraća u ime zdravstvenih radnika pre

nego nađe vremena da pročita naše predloge i zahteve. Pitanje za predsednika Vučića: zašto je Novi Pazar bitniji od Kikinde, Valjeva, Čačka,

Čuprije...? Još nema odgovora na osnovu koje odluke ministarstva se zdravstveni radnici preraspoređuju, a posebno je problematično što se to radi bez ikakvog pisanog traga."

Vlada je povukla Zaključak o centralizaciji informacija usled pritiska javnosti i struke, ali u svim ustanovama važi usmena zabrana iznošenja bilo kakvih informacija o zbrinjavanju pacijenata sa kovidom 19. "Kolege se suzdržavaju, brinu za svoje radno mesto i moguće sankcije u zemlji gde je pravo svedeno na rudimentarni oblik. Ne možete nas sprečiti da iznosimo informacije od krucijalnog značaja za zdravlje i živote svih građana Srbije. Javno zdravlje je najbitniji resurs Srbije", poručuje Panić. Prema svedočenju autorke ovog teksta, usmena preporuka lekarima da čute o epidemiji korone stupila je na snagu i pre nego što je zabeležen prvi slučaj u Srbiji.

BILJANA VASIĆ

domova zdravlja. Pacijentima u samoizolaciji otvarati bolovanje – ne zna se osnov, izolacija ili bolest. Izolacija 14 – izolacija 28 dana. Algoritam 'Batuta' za dijagnostikovanje kovid 19: pregled, laboratorijske analize i RTG pluća – ne zna se šta se radi u sredinama gde ne postoje uslovi. Trideset prvog marta ponovna odluka o 24-časovnom radu kovid ambulanti domova zdravlja – istog dana radno vreme ambulanti skraćuje se do 22 časa", navedeno je na sajtu Udruženja za zaštitu prava izabranih doktora opšte medicine, objavljenom u utorak 7. marta. "Udruženje je zatražilo od Ministarstva zdravlja: jasne smernice za tumačenje broja leukocita, trombocita, leukocitarne formule, limfocita i vrednosti CRP-a; instrukciju za postupanje u sredinama koje nemaju mogućnost dodatne dijagnostike; obezbeđivanje direktnog i posebnog broja telefona nadležnog epidemiologa i infektologa koji bi koristili isključivo doktori sa punkta." Do sada udruženje nije dobilo jasne smernice i instrukcije, navedeno je na sajtu, zbog čega su izabrani lekari opšte medicine bili prinuđeni na improvizaciju u radu.

Doktorica stomatologije Snežana Pavkov, koordinatorka za stomatologiju tima za primarnu zaštitu Sindikata lekara i farmaceuta Srbije, kaže za "Vreme" da je, opšte uzev, stanje u domovima zdravlja bolje nego prethodnih nedelja. U ukupnoj strukturi obolevanja od kovid-19 u Srbiji zdravstveni radnici čine 8,38 odsto, što govori o njihovoj posebnoj ugroženosti. Ipak, količina zaštitne opreme, posebno kad je reč o stomatolozima koji su u najdirektnijem kontaktu sa aerosolom

iz oralne duplje pacijenata, nije dovoljna. "To se ne odnosi samo na stomatologe, naravno, već pogotovo na lekare opšte medicine koji rade trijažu pacijenata i lekara iz kovid ambulanti. Po preporuci doktora Kona, ne treba raditi sa jednom maskom i jednim parom rukavica ceo dan, lekarima treba obezbediti kompletnu opremu: maske, rukavice, vizire, kaljače." Naša sagovornica naglašava da lekari moraju uporno da traže opremu i sami procene koliko im treba, jer kažu da svega ima dovoljno u magacinima. "Tražite i dobićete", poručuje doktorica Pavkov, dodajući da su stomatolozi stavljeni po stani u zdravstvenom sistemu Srbije, a da mogu dosta da pomognu budući da su na fakultetu izučili infektivne bolesti, epidemiologiju i mikrobiologiju.

NEMAČKO ISKUSTVO

Osnivanje tzv. sanitetskih bolnica za koje epidemiolozi kažu da je bilo jedino moguće rešenje, mnogi stručnjaci osporavaju i pozivaju se na primer Nemačke, koja svoje obolele smešta u bolnice, a ne u poluhigijenske improvizovane spavaonice koje liče na geto. "SARS-CoV-19 sistematično i nepogrešivo ogoljuje zdravstveni sistem. Neko bi rekao, koji sistem?", kaže za "Vreme" Rade Panić, predsednik Sindikata lekara i farmaceuta Srbije (SLFS), koji kontinuirano godinama upozorava na vitalne probleme zdravstva. "Očigledno je da samo epidemiolozi u Kriznom štabu nisu više dovoljni. Vreme u kome je reč ove specijalnosti bila presud-

Anamneza jednog ozdravljenja

Za lekare i sestre naročito je teška nega najtežih bolesnika, ne samo zbog težine bolesti već i zbog toga što kada jednom uđu na intenzivnu negu, sledećih šest sati nema izlaska. Dakle, nema odlaska u toalet, nema hrane, nema vode, a toplota prostorije u kombinaciji sa toplotom koju skuplja zaštitno odelo posao čine – paklenim

U subotu, 14. marta, Čupričanka S.M. (49), menadžerka kafea, oseća glavobolju, ali to pripisuje umoru.

15. 3. (nedelja). Temperatura dostiže 38.5 i ona uzima paracetamol. Temperatura opada i raste, a S, kako se to inače događa u ovakvim situacijama, spava veoma dugo. Ne odlazi na posao.

16. 3. (ponedeljak). Temperatura se i dalje koleba, ali po podne opada.

17. 3. (utorak). Budi se sa snažnim bolovima u čitavom telu: "Osećam se slomljeno", kaže. Bolovi je muče čitavog dana i ne može da pronađe položaj u kojem bi se smirila. To svoje stanje pripisuje predugom spavanju. Temperatura ne prelazi 38. Uprkos bolovima, oseća se bolje nego prethodnih dana.

18. 3. (sreda). Nema temperaturu, bolovi su uminuli osim jakog, konstantnog bola u predelu krsta, što je brine. Zove prijatelja lekara s kojim dugo razgovara, ali on ne može da potvrdi sumnju o zapaljenju pluća. Te večeri primećuje da nešto nije u redu s čulima: supa koju, inače, voli, čini joj se preslanom dok, istovremeno, ne oseća njen miris. "Ne znam šta mi je u ustima", kaže. Ne puši joj se, što je čudi.

Njen osamdesetjednogodišnji otac, srčani bolesnik i naglašeno sportski tip, dobija temperaturu koja, međutim, ne dostiže 38 stepeni.

19. 3. (četvrtak). S čulom mirisa izgubili su se i bol i temperatura. Oseća se "smlaćenom", ali ne i loše kao prethodnih dana. Dan provodi tako što, uglavnom, njuška sebe i stvari okolo, pokušavajući da dozove bilo kakav miris. Dezodorans ne oseća, ali joj se čini da je parfem dopro do nje. Razmišlja o tome da li bi opšti izostanak čula mirisa kod ljudi bio dobar za čovečanstvo ili ne.

20–21. 3. Jeste malaksala, ali čini joj se da stvari idu nabolje.

22. 3. (nedelja). Vraća se temperatura, ali ne prelazi 38 stepeni.

TEST JE POZITIVAN

23. 3. (ponedeljak). Odlazi do oca oko podneva i uočava da on učestalo kašlje. Dilema, međutim, postoji jer na suvi kašalj teraju ga i lekovi za srce. Ipak, S. poziva hitnu pomoć čuprijske bolnice i dobija preporuku da odmah dovede oca. U bolnici su oko 15 časova. U čekaonici, gde će provesti naredna dva sata, S. vidi i svog prijatelja i šefa. Lekar koji ih prima u punoj je zaštitnoj opremi. Posle rutinskog osluškivanja stetoskopom, merenja pritiska i vađenja krvi, otac se upućuje na rentgen.

Na predlog lekara i S. se podvrgava pregledu. Odlazi na rentgen. Tehničar je s običnom maskom na licu, rukavicama i u svom radnom mantilu. Očeva pluća su čista i lekar ga otpušta kući uz preporuku da ne izlazi. Rentgen, međutim, pokazuje da je S. pneumonijom zahvaćeno jedno plućno krilo. Ostaje u bolnici, kao i njen prijatelj i šef. Oko 20h smeštena je, sa još petoro ljudi, na odeljenje za endokrinologiju. Svako je u posebnoj sobi, a brigu o njima vodi jedna sestra bez zaštitnog odelja i sa improvizovanom maskom od gaze.

24. 3. (utorak). Pada sneg. Kroz infuziju S. dobija i antibiotik. Radi joj se test. Uslovi u staroj zgradi čuprijske endokrinologije su, kaže S, strašni. Grejanje je na minimumu, gura čebad pod prozore, ne može da se utopli. Pacijenti su pod budnim okom lekara. Jedna doktorka infektološkinja od zaštitne opreme, uz običnu masku i rukavice, ima jedino svoje naočare za vid. Druga nema čak ni naočare. Ipak, obe predano prate stanje pacijenata, često ih osluškiju

U BOLNIČKOJ SOBI: Pažnja, strpljenje, poverenje

Foto: iz privatne arhive

stetoskopom, tumače simptome. Kasnije će S. da vrati jedan detalj: obroci se služe u limenim tanjirima, limenim šoljama i s metalnim escajgom, dok su u Beogradu obroci hermetički zatvoreni sa posebnim priborom za jednokratnu upotrebu.

25. 3. (sreda). Stižu rezultati, S. je pozitivna. Pozitivan je i njen prijatelj i šef, što govori da su se zarazili na istom mestu i, verovatno, u istom trenutku, ali njegova pluća su više zahvaćena, i on istog dana sanitetskim vozilom biva prebačen u bolnicu "Dragiša Mišović" u Beogradu. Otac je u samoizolaciji pod temperaturom. Njena sestra oseća blage simptome – glavobolja, curenje iz nosa, niska temperatura jedan dan – i ostaje u kući (iako žive u istom stanu, sestrina deca i muž ne ispoljavaju nikakve simptome).

PREBACIVANJE U BEOGRAD

26. 3. (četvrtak). Zajedno s još četvoro pacijenata S. ujutro, sanitetskim vozilom, kreće put Beograda u pratnji jedne sestre koja se pojavljuje u punoj zaštitnoj opremi. "U al' si se picnula", kaže joj kad je ugleda. Vozač ima samo masku i u svom je crvenom odelu.

Posle dva sata vožnje i 45 minuta čekanja na prijem S. je u hirurškom bloku A bolnice "Dragiša Mišović". Najpre je smeštena u sobu s još dve pacijentkinje, ali kada im saopšti da je zaražena one se pobune jer veruju da su one negativne. "Ne primamo negativne", kaže osoblje, ali dok se stvar ne razreši S. se smešta u posebnu sobu. Posle uslova u čuprijskoj bolnici soba u kojoj se nalazi podseća na luksuzni hotelski apartman (s pogledom). Lekari, medicinske sestre i medicinski tehničari pod punom su opremom, a pacijenti, čak i srednje teški slučajevi, nadziru se gotovo bez prestanka. "Pre svakog ulaska sestre ili lekara u sobu morala sam da stavim masku", kaže S. "Maltene je nisam ni skidala."

27. 3. (petak). U sobu predviđenu za tri osobe ubačen je još jedna krevet, te su sada u sobi četiri pacijentkinje. Osoblje je, koliko je god to moguće, ljubazno i profesionalno. Otac se i dalje oseća loše, naročito noću kada se temperatura penje. Sestra je stabilno.

28–29. 3. S. je i dalje malaksala, ali se, uopšte uzev, ne oseća tako loše. Pored antibiotika dobija i antimalarik. Lekari su uglavnom drugih specijalnosti, dakle nisu infektolozi, i njihova uloga svodi se na praćenje i nadzor pacijenata, a kada je jednoj pacijentkinji na respiratoru pozlilo odmah je pozvan pulmolog. Atmosferu na odeljenju održavaju pre svega medicinske sestre. Kako su, kao i lekari, umotane u svemirska odela, jedva se prepoznaju ako nisu u istom timu. Jedna umotana sestra obraća se drugoj umotanoj sestri: "Što se ne javiš, otkud znam da si to ti!" Tako je izgledao susret dve rođene sestre na smeni.

NA PUTU OZDRAVLJENJA

Zaštitna odela se oblače i svlače prema posebnoj proceduri koja je pažljiva, duga i mučna, te kada se jednom obuku lekari i sestre nastoje da smenu izguraju bez izlaska iz skafandera. Dok su smene trajale šest sati nekako se i dalo izdržati. Kada su produžene na osam, neke su sestre počele da nose pelene.

Za lekare i sestre naročito je teška nega najtežih bolesnika ne samo zbog težine bolesti, već i zbog toga što, kada jednom uđu na intenzivnu negu, sledećih šest sati nema izlaska. Dakle, nema odlaska u toalet, nema hrane, nema vode, a toplota prostorije u kombinaciji sa toplotom koju skuplja zaštitno odelo posao čine – paklenim. Dodamo li tome da se zaštitne naočare magle, te da je korišćenje ruku u dvostrukim rukavicama otežano – dobijamo jasniju sliku u kakvim uslovima ljudi rade.

30. 3. (ponedeljak). S. se oseća dobro i prelazi u kategoriju stabilnih pacijenata s lakšom kliničkom slikom. Najavljen joj je prelazak u blok B. I oću u Čupriji, najzad, popušta temperatura.

31. 3. (utorak). Zajedno s još desetak pacijenata S. prelazi u drugi blok bolnice "Dragiša Mišović". Jedna od pacijentkinja otvara svoju kasetu u kojoj, s vidnim iznenađenjem, pronalazi dve neotvorene staklene boce, pa pošto utvrdi o kojem je piću reč pita da li su i ostale dobile ovaj znak dobrodošlice: u rukama drži dve flaše piva "Korona". Ispostaviće se da je u toj sobi prethodno boravila muška ekipa kojoj, izgleda, nije smetao energetski dodatak.

U sobi je studentkinja kineskog jezika koja se iz Kine, preventivno, vratila 1. februara i koja je, poučena ponašanjem Kineza, preuzela kineske model pomne zaštite. "Sasvim prirodno", kaže S, "virus je zakačila ovde, a da pojma nema ni gde ni kako." Na S. naročito snažan utisak ostavlja iskusna infektološkinja koja isijava strpljenjem i svakom pacijentu posvećuje pažnju. "Svojom neužurbanošću uliva poverenje i smiruje", kaže S.

1–2. 4. S. se oseća dobro i odlazi na rentgen pluća. Radi joj se test na koronu. Otac već nekoliko dana nema temperaturu i lagano se oporavlja. Sestra u kućnom karentinu već dugo nema nikakve simptome. Medicinska sestra koja se brine o S. izjavljuje da, kada sve ovo prođe, nikada više u životu neće da opere ruke.

3. 4 (petak). Prvi kontrolni test na koronu je negativan, a pluća se, kaže rentgenski snimak, oporavljaju. Iako očekuje još jedan test S. se, ne bez iznenađenja, otpušta iz bolnice uz obaveznu izolaciju od 28 dana. Vraća se u Čupriju da svoju samoću podeli s ocem. Njen prijatelj i šef, koji je zaražen istog dana i na istom mestu kada i ona, nije se vratio s njom. Virus ga je pobedio.

IVAN MILENKOVIĆ

Kuće ka

Gradani Niša, Leskovca, Pirota, Vranja i brojnih drugih gradova pišu medijima i pitaju da li respiratora ima dovoljno ili nema, jer i one sa visokom temperaturom, upalom pluća i respiratornim problemima koje lekari iz Doma zdravlja upućuju na bolničko lečenje iz bolnice šalju kući uz terapiju antibioticima

Na Infektivnom odeljenju leskovačke bolnice ostala su dva lekara i dve sestre. Ostali su na lečenju ili u samoizolaciji zbog virusa korona. U Leskovcu se spajaju odeljenja, menja se organizacija kako bi zbrinuli obolele građane. Stiže i poslednji izveštaj po kome ih je u odnosu na prethodni duplo više: 7. aprila kod šezdeset dvoje potvrđen je virus, broj onih sa simptomima koji još nisu testirani nije poznat. Vest je, dakle, da je u četvrtj nedelji epidemije i vanrednog stanja testiranje počelo. Iz različitih razloga, sa simptomima, zbog kontakta sa obolelima ili ranijih putovanja, 1600 ljudi je u samoizolaciji.

Niš je grad u koji stižu i lekari iz Leskovca – na lečenje. Stižu i ostali građani iz ovog i drugih mesta na jugu Srbije. Oko dva i po miliona upućeno je na Klinički centar u Nišu, a preciznija formulacija jeste – od njega zavise.

Poslednjih podataka za Niš nema, ali niko više i ne broji. Traže se informacije o tome kako da građani dobiju zdravstvenu zaštitu, ima li mesta na Infektivnoj, Pulmologiji i drugim klinikama, vanredno opremljenim da zbrinu ljude kod kojih je virus korona doveo do ozbiljnih problema sa disanjem. Sada umesto njih dišu aparati.

Zgrada stare hirurgije opremljena je respiratorima. Nije objavljeno koliko ih ima, a nema ni procena koliko ih je potrebno. Gradani Niša, Leskovca, Pirota, Vranja i brojnih drugih gradova pišu medijima i pitaju da li ih ima dovoljno ili nema, jer i one sa viso-

o bolničke sobe

PITANJA BEZ ODGOVORA: Privremena bolnica u sportskom centru Čair u Nišu

Foto: Dimitrije Nikolić/ Tanjug

kom temperaturom, upalom pluća i respiratornim problemima koje lekari iz Doma zdravlja upućuju na bolničko lečenje iz bolnice šalju kući uz terapiju antibioticima. Koliko je kuća koje ovih dana izgledaju kao bolničke sobe, takođe nije poznato.

Javnost ne zna kako funkcioniše nova niška korona bolnica. Znaju neki novinari iz svedočenja medicinskih sestara koje tamo rade, a kojima je zvanično zabranjeno da javno govore. Njihova svedočenja, iako jesu potresna, bilo bi bitno da se čuju. Izazvala bi sigurno uznemirenje, ali bi verovatno više ljudi bolje razumelo epidemiološke mere, pridržavalo ih se i primenjivalo ih. Ostali bi kod kuće.

Paniku izaziva osećaj o kome građani, kojima to još nije zabranjeno, govore javno.

“Kuda plovi ovaj brod i ko upravlja u Nišu? Je l' moguće da nema kapetana?”, pita jedan čitalac Južnih vesti.

Pitaju i drugi zašto se gradonačelnik Darko Bulatović i gradski Krizni štab više ne oglašavaju, kao ni lekari i ostali iz grada stručni i nadležni da obaveste o vanrednoj situaciji.

IZOLACIJA I FABRIČKA HALA

Onda sa jedne strane imaju apel lekara da se sa prvim simptomima jave na pregled, jer je važno početi terapiju na vreme, a u tom trenutku situaciju da u Nišu trijažni centar još nije napravljen. Pregledi zapravo i nisu organizovani, već većina građana sa simp-

tomima dobija od lekara telefonom uputstva kako da se leče sami. Trijažni centar počeo je da radi u zgradi Doma zdravlja u trećoj nedelji epidemije.

Vremenska razlika između objavljivanja neke nove informacije, nove mere ili protokola o lečenju u Beogradu, i početka primene na jugu Srbije stalno je stvarala zabunu. Građani su tako imali i informacije od državnih zvaničnika i Kriznog štaba da počinje masovno testiranje, a u tom trenutku uslova za testiranje u gradovima na jugu nema. Imali su i utisak da se sve o čemu čuju zaista i dešava, samo negde drugde.

Imali su novu, još strožu zabranu okupljanja – ne više od dvoje, a u to vreme u Nišu i Leskovcu rukovodstvo fabrike Jura poziva radnike da se vrate na posao, u hale.

“Ajde što nas je mnogo u hali, ali tamo je nemoguće i da se drži odstojanje. Brinemo i za porodice, šta ćemo iz ovog haosa odneti kući”, pišu radnici.

Kod kuće je većina građana na jugu Srbije. Većina poštuje propisane mere. Upućeni su na medije i jedni na druge. Nema gužvi ni mnogo ljudi na ulicama ni kada nije policijski čas. Samo ljudi u redovima, skoro svi pod maskama, drže odstojanje i ulaze, jedan po jedan.

Prvih dana od proglašenja vanrednog stanja izgledalo je kao da su deca na raspustu, parkovi su bili puni. To se ubrzo promenilo.

Ne samo zato što je na javnim površinama istaknuto da je zabranjeno okupljanje, već su shvatili da virus korona nije samo vest o kojoj čuju iz medija. Sada svi znaju nekoga ko je oboleo, nekoga ko se bori za život. Znaju i ljude koji su od posledica virusa preminuli.

DEDA U BEGU

Strah od posledica bolesti, ali i od zdravstvenog sistema na jugu o kome ima više zastrašujućih glasina nego zvaničnih informacija, drži ljude u samoizolaciji delotvornije nego bilo koja zvanična zabrana. Po izveštajima iz policije i Prekršajnog suda sve je manje posla za njih, odnosno sve je manje kazni za one koji ne poštuju mere i beže iz samoizolacije. Naviše ljudi komentarisalo je slučaj najstarijeg među kažnjenima, devedesettrogodišnjeg Nišlije. Izlazak iz kuće, uprkos zabrani, njegova porodica platila je 50.000 dinara.

“Deda nam je pobeo. Inače ga pazimo, ali dok je supruga radila sa detetom domaći izvukao se iz kuće”, pričaju njegovi rođaci.

Okolnosti mogu da utiču samo na visinu kazne, koja je od 50 do 150.000 dinara, ili zatvorska.

“Budite kod kuće” ne važi za grupe volontera – zvanične u gradskim opštinama i nezvanične, kojih je sve više. Kupovina namirnica onima koji ne mogu ili ne smeju

uopšte da izađu, jedna je od njihovih aktivnosti.

Brojni psiholozi, terapeuti, dizajneri, ljudi različitih profesija

preorijentisali su se u hu-

manitarne radnike, pa priče o pomoći i solidarnosti deluju kao lek među lošim vestima koje preovladavaju.

Za većinu građana u Nišu, Pirotu, Leskovcu, Vranju, Svrsljigu, Prokuplju, na jugu uopšte, dan se meri između 15 časova svakog dana, kada prate zvanična obraćanja članova Kriznog štaba i čekaju nove vesti.

I dalje duže čekaju da se to što najave zaista i dogodi na ovom području.

Od 15 časova popodne do sutradan u isto vreme dopisniku Južnih vesti stigne stotine pitanja građana. Ne znam je li teže njemu kada mu ne daju da pita, ili se čuje da novinari imaju pravo na jedno pitanje, ili, sa druge strane, epidemiolozima kada bi građane trebalo da informišu, a da u stvari ni sami ne znaju šta se na jugu Srbije dešava.

GORDANA BJELETIĆ

A od Vučića – 15 testova

**“Kad prođe varedno stanje”, valjalo bi utvrditi
i ko laže o situaciji u Valjevu: “Komandant
Conrad”, Vrhovni komandant ili, možda, obojica**

Poslednji put je, još 29. marta, zvanično saopšteno da je u Valjevu 50 građana pozitivno na virus korona. Od tada mukajet, jer Republički štab nije saopštavao broj zaraženih po gradovima. Čula se tek informacija da je problem u Torlaku, “gde je došlo do zagušenja”. Neizvesnost je, donekle, prekinuo komandant Štaba za vanredne situacije u Valjevu, SNS gradonačelnik i ginekolog Slobodan Gvozdenović, šire poznat kao “Komandant Conrad”, jer je na lokalnoj televiziji tri puta, i uzastopce, rekao da je “virus Conrad 19 među nama”. On je 4. aprila, gostujući na televiziji, gde se promovisao kao “Komandant Conrad”, rekao da je broj zaraženih u Valjevu manji od 10 odsto u Republici, što znači da je manji od 117, te je, ne navodeći broj, izneo podatak da je moguće da je broj zaraženih između 80 i 90.

Direktorka Doma zdravlja, koja je preuzela ulogu rukovodioca Stručno-operativnog tima za zaštitu i spasavanje od epidemije, izjavila je da nema informaciju o broju zaraženih. Nezvanična informacija je bila da je “tokom nedelje” u Beograd poslato preko 70 uzoraka, uglavnom od zdravstvenih radnika koji su u izolaciji.

Neizvesnost je prekinuo Republički štab, dr Kisić, koja je 5. aprila izjavila da u Valjevskoj bolnici ima 11 zaraženih, te da je 120 medicinskih radnika u izolaciji. Republički štab, dr Kon, 6. aprila saopštava da je u Valjevu 59 zaraženih, te da su “podaci od pre dva dana”.

Pre toga, na jednoj od svojih javnih sesija, gospodin Vučić se jada da je u Valjevu učinjeno mnogo propusta, ne pominjući, ni pod razno, svoju posetu “Krušiku” 9. marta, te da ga srce boli zbog toga. A onda, 1. aprila “Blic” objavljuje tekst pod naslovom “Propusti vlasti u Valjevu krivi

za širenje epidemije”. U tekstu se navodi da se “po nalogu predsednika Vučića, radi detaljna analiza stanja u Valjevu, iz koje se vidi da su članovi Gradskog štaba za vanredne situacije napravili niz propusta koji su doveli do širenja infekcije korona virusom u ovom gradu”. Kao izvor informacija navodi se “Kabinet predsednika”, a u tekstu se još kaže da će odgovornost Gradskog štaba biti preispitana kada se vanredno stanje završi, sada je osnovni cilj da se greške isprave, zbog čega su u Valjevo poslali stručnjaci, kao ispomoć u borbi protiv virusa, a čelnicima grada je rečeno da svoje poteze moraju da vuku u koordinaciji sa supervizorima iz Beograda.

Na tekst je istog dana, prvoaprilski, reagovao “Komandant Conrad”, koji je preko svoje radio-stanice, kojoj svake godine dodeljuje milione iz gradskog budžeta, i koja se predstavlja kao medij, poručio: “Oštro demantujem sve što je napisano, tačnije izmišljeno. U situaciji vanrednog stanja i teške borbe koju vodimo protiv korona virusa, jedan tekst koji obiluje lažima u funkciji je unošenja nemira i izazivanja rasula u Valjevu. Nikakvi supervizori nisu boravili u Valjevu ni po čijem nalogu, a naročito ne po nalogu predsednika Republike. Anonimni sagovornik koji to saopštava ne postoji, već sve što je objavljeno je plod mašte i nemoći da se na bilo koji način obračuna sa vlašću u Valjevu i sa mnom lično!”

Nezgodna je što je sledećeg dana, 2. aprila, lično Predsednik gospodin izjavio da su “pre dva dana poslali ekipu u Valjevo”, te da će isto uraditi kada su Čuprija i druga žarišta u pitanju. Dakle, kad prođe vanredno stanje treba veštačiti i ko je lagao, Komandant Conrad, ili gospodin Vrhovni komandant!

Kako javio portal *Kolubarske.rs* 3. aprila, u Valjevu

je, po preporuci Republičkog štaba, nakon što su bolničari prošli neophodnu obuku Instituta “Batut”, počelo testiranje na virus korona. Direktorka Doma zdravlja saopštila da su iz Zavoda za biocide stigli neophodni testovi, “za sada 15 komada, jedan je pozajmljen iz Opšte bolnice”, iako im je potrebno bar 100 testova, te da će rezultati biti poznati narednih dana... Ona je tada izjavila da je prethodnih dana u Beograd poslato preko 20 uzoraka, ali da rezultati još nisu poznati. Još je navela da su testovi neophodni za testiranje zdravstvenih radnika, među kojima je 56 iz Doma zdravlja, i 70 iz Zavoda za javno zdravlje, koji su više od dve nedelje u izolaciji.

U međuvremenu Štab za vanredne situacije, na čelu sa “Komandantom Conradom”, sa supervizorima, ili bez njih, nastavlja da komanduje, 3. aprila je naloženo da se nabavi 10 motornih leđnih prskalica, kao i da se subjekti koji obavljaju uslužne delatnosti obavezuju da zaposlenima obezbede kompletnu zaštitnu opremu, i to kape, maske, rukavice i mantile... i da pojačaju mere higijene. Koji dan kasnije, naložena je “nabavka 150 pari HTZ opreme za potrebe Javnog komunalnog preduzeća “Vidrak”...

Iz Gradske službe informisanja, 5. aprila, javljeno da u Valjevo došli ruski vojnici, eksperti, kako bi se upoznali sa medicinskim kapacitetima i zdravstvenim sistemom. Iz istog izvora obaveštenje da su u Valjevskoj bolnici bili i kineski stručnjaci, “koji su se uverili u sprovođenje svih epidemioloških mera”. Sledećeg dana, 6. aprila, iz ranog jutra, u Valjevo stigla tri kamiona i autobus sa pripadnicima Vojske Ruske Federacije, koji su “odmah krenuli sa dezinfekcijom Opšte bolnice”. Portal *Kolubarske.rs* saopštava da o ovim posetama nije obaveštena većina medija, “već samo mediji Komandanta za vanredne situacije”. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Šleperi, ili: poslednji Evropljani

Po mom svetu, onom koji vidim sa terase i onom koji razgovetam oko sebe neposredno ili posredno, još se samo vozači šlepera kreću danonoćno, još samo oni menjaju gradove, još samo oni prelaze državne granice

Foto: Dušan Aničić / Tanjug

U nekom trenutku, recimo u pet popodne, tamo negde pritisnu prekidač i sve se zaustavi. Živi svet zamre, ili bar onaj ljudski: sve što hoda na dve noge zasedne ili zalegne, sve što se kotrlja na četiri točka parkira se i pritaji do jutra. Dan je u punom jeku, napolju besni proleće, užareno nebesko telo osunčava nas prijatno, osim što zapravo više nema koga da osunča jer smo se povukli u svoje tužne izbe, više u strahu od prokletstva no od smrti. Pa suncetu preostaje još samo da se igra sa senkama tmastih solitera koje se nagnju nad mutno, uzbibano Dunavo, a mi ih pratimo sa balkona, radosni što se bar nešto kreće – ako senku možeš nazvati nečim.

Posle ipak padne noć, bezljudna i sablasna, neprirodno, šandrcljivo tiha, pa se tako tegli satima dok se mi vučemo po svojim ćelijama sudarajući se međusobno ako imamo s kim, ili se preskačući s vlastitim odsevima iz voajerske perspektive susedne zgrade, ako nemamo. Na ulici, na trotoaru, na obali, u parku, na gradilištu, u šiblju i u žbunju: nigde nikoga od roda ljudskog; ne može to tako još dugo a da divlje i poludivlje zverke ne primete naše odsustvo i ne okuraže se da siđu u naša napuštena staništa i hodišta, da ne napuče mesta koja smo napustili, zapravo, s kojih nam je strogo i nabusito naređeno da odjebemo do daljnjeg, što nama trenutno izgleda kao zauvek ili bar do kraja sveta, ako se kraj sveta nije već odigrao.

Gledam kroz prozor u morbidno dnevno i sablasno noćno Ništa, tragam za nekim pokretom i zvukom, za izuzetkom od sveopšteg nedogađanja, za potvrdom da vreme i dalje teče ka svom kraju, što bi bio kakav-takav dokaz da sam još unutar poznatih mi koordinata živog sveta, u onom svemiru koji je kadgod nastao Velikim praskom, i od tada se čeka da nestane, da cikne i smoreno se samouruši u entropiji, da se zvezde ugaše jedna po jedna kao lampaši u zoru – samo što nikakve zore ne bi bilo. Neko vreme nema ničega, i taman da odustanem, s varadinske strane prosevne neko zaljuljano svetlo, proleluja levo-desno i onda se iza poslednje krivine ukaže šleper i stupi na Žeželjev most; pod njim telo ceste nasute na mostovnu konstrukciju zabruji, gvožđe sapeto betonom potmulo zaklopara, i tako umilan zvuk Neštosti bar nakratko samelje tiši-

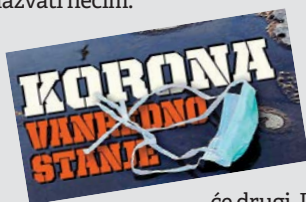
nu; pratim kamion pogledom dok se gizdavi preko mosta, pa potom niz tranzitni drum koji ga odvodi ka gradu, sve dok mi ne zamakne iza horizonta. Nekad je to samo jedan kamion, nekad dva, a nije retkost ni da idu u konvojima od po pet-šest ili od po desetak, praćeni onim nečim *pod rotacijom*, što ne volim da vidim čak ni kad je jedino što se uopšte dade videti.

Tako, dakle, izgleda apokalipsa primenjena na lokalne uslove: umesto pobesnelog Maksa, Paja i Jare u konvoju. Šleperi su jedino što se uvek može i mora kretati našim avetinjskim ulicama i autostradama, jer namirnica i ostalih potrepiština mora da bude da bi ljudi imali šta da jedu i čime da se peru, reći će jedni, ili zato što roba uvek mora da se kreće, a ljudi ne moraju – osim onih koji tu robu imaju prevoziti, jer ona to još ne ume sama – pošto je to neumitna logika kapitalizma koja se ne gasi ni u osvit smaka sveta, reći će drugi. I jedni i drugi biće u pravu, baš kao i bilo koji treći.

A ja sam šlepere voleo odmalena, baš kao i autobuse, međugradske, dugolinijske, a obična, normalna, luksuzna ili "sportska" kola nisu me zanimala uopšte. Bezbrojne sam dečake sate proveo maštajući da sam za tim velikim volanom skanije, iveka, mercedesa, volvoa, mana ili fapa; zapravo, biće da nikada nisam odrastao, jer se to maštanje održalo do dan-danas: uspavljavao bih se tom slikom kao što neko drugi broji ovce ili novce. Nikada nisam tražio "dublji smisao" tog sanjarskog užitka jer užici tome i ne služe, no ipak, možda mi se danas razjasnilo odakle ta vizija: nešto mi je oduvek govorilo da je mogućnost kretanja najtešnje moguće povezana sa slobodom. Ako nema jednog, nema ni drugog.

A po mom svetu, onom koji vidim sa terase i onom koji razgovetam oko sebe neposredno ili posredno, još se samo vozači šlepera kreću danonoćno, još samo oni menjaju gradove, još samo oni prelaze državne granice. Kamiondžije su danas jedini putnici, jedini noćnici i jedini preostali Evropljani. Oni su poslednji živi dokaz da je naš svet zaista postojao, da ga nismo izmislili i odsanjali u beskrajnim, gluvim talačkim noćima kroz koje mesečarimo bez daha i bez senke kao črni dusi, svi već statistički mrtvi, samo se redom sahranjujemo.

TEOFIL PANČIĆ

U zatvoru koji to nije

Svim sagovornicima u ovom tekstu pre svega nedostaje sloboda, i onima koji zabranu kretanja doživljavaju kao kaznu i onima koji su se prilagodili situaciji

“**U**torak, dvadeset prvi dan. Ideja sa kafom po terasama ipak nije baš najsrećnija, napolju je još hladno, a i komšinica Mila iznad mene mora da se prilično nagne sa terase da bi me videla. Kaže da joj to ne smeta, ali brine da li će, ako se preturi pa izađe iz stana, morati da plati kaznu od 1300 evra. Smejale smo se.”

Navedeni citat je iz dnevnika gospođe Nataše Pajkić, kuvarice u penziji, u kome opisuje svaki svoj dan od 18. marta ove godine kad je uvedena apsolutna zabrana izlaska iz kuće za 21 odsto stanovništva Srbije zato što su stariji od 65 godina, osim subotom od četiri do sedam ujutro da u najbližoj samoposluzi kupe šta im treba. Sprovođenje zabrane izlaska kontroliše policija, vojska i tročlane patrole u civilu, a kazna od 1300 evra pomenuta u dnevniku gospođe Pajkić za one koji izađu iz kuće, srpskim penzionerima predstavlja nezamisliv iznos.

Iako svesni da je zabrana uvedena kako bi se zaštitilo njihovo zdravlje, penzioneri smatraju da će im izolacija naneti velike psihičke tegobe i pojačati postojeće bolesti. Smatraju da bi država morala da reši ovaj njihov problem i podsećaju da je problem izlaska kućnih ljubimaca rešen. Predlog da bi bezbedno vreme za izlazak seniora bilo od 17 do 18 časova izazvao je kritiku vlasti, moguće i zato što je predlađač Dragan Đilas, predsednik Stranke slobode i pravde. Međutim, da svim sagovornicima u ovom tekstu pre svega nedostaje sloboda – i onima koji zabranu kretanja doživljavaju kao kaznu i onima koji su se prilagodili situaciji – jasno je na prvi pogled.

PROTEST

Gordana Fajndović, arhitekta po struci, zbog izolacije ne može da obavlja poslove koji su neophodni za opstanak njene firme, u kojoj je nastavila da radi i nakon penzionisanja. “Upravo sam razgovarala sa knjigovođom koja ne može da reši neke stvari bez mene, a ja ne smem da izađem.

Osećaš se zdravim i sposobnim da radiš, a neko ti kaže da sedi u kući. Da me ne shvatite pogrešno: ja zaista znam i razumem zašto je doneta ta zabrana, ali ne razumem zašto ti je sve što ti jesi anulirano samo zato što si u grupi od 65 plus. Od zdrave osobe, napravili su me bolesnom i nesposobnom. Sve poslove koje sam uspevala ranije da završim u kući pre nego što krenem na posao, sad razvlačim na ceo dan. Nije mi bitno da li sam našminkana, da li mi je kosa ofarbana, kad ću da legnem a kad da ustanem. Čak se i trudim da što više spavam da mi brže prođe vreme, pa ipak sam stalno umorna. Vrlo sam bezvoljna. Da li treba da dignem ruke od sebe, da li je to plan? Da li treba da rasteretimo Penzionistički fond? Mnogo slušam vesti. Kažu da je ovaj virus naročito opasan po ljude sa već postojećim bolestima. Zar među takvima nema i mladih osoba? Zašto oni nisu u opasnosti, a ja jesam iako nemam te propratne bolesti? Zar nije bilo logičnije i potpuno opravdano da su zabranili izlazak svim hroničnim bolesnicima bez obzira na godine? Ozlojeđena sam što su mene, koja sam pre ovoga bila ponosna na sebe šta sve mogu da uradim i postignem, svrstali u nekorisne ljude. To je nesnosan osećaj.”

Bojana Rubinjon, filolog, kaže da je u fizičkom smislu potpuno zbrinuta. “Imam divne komšije koji mi svako jutro kupuju štampu, a radnju u zgradi u kojoj živim iz koje nam donose sve šta nam treba, pa meni nemir ne dolazi zbog te vrste uskraćenosti. Naime, jedno je kad ja sama odlučim da ne izlazim, a drugo je kad mi se zabrani. Pretpostavljam da je tako u zatvoru. Osećaj nemoći da utičem na situaciju koju nisam izazvala je strašan. A društvo kao da je prepoznalo tu našu nemoć pa nas gazi. Ugroženi smo u svakom pogledu. Penzije su nam male, plus su nam i oduzete. Ja sam išla na skupove kojima smo mi, zainteresovani za taj problem, protestovali protiv

oduzetih penzija, ali se ništa nije promenilo. Mislim da bi bilo drugačije da smo imali podršku drugih struktura, ali naš problem nikog nije interesovao. Nije bilo solidarnosti. Nedavno je rečeno da je sve manje volontera. Znači, poslao si ljude u izolaciju, a nisi im obezbedio kako će da dobijaju ono najnužnije. Ili, gerontodomaćice ne mogu da dođu do svojih korisnika zato što je ukinut gradski prevoz. One su se nekako organizovale, pa bakiću u Zemunu jednom nedeljno obilazi domaćica koja dolazi pešice iz novobelegradskih blokova. O tim herojima ne možeš nigde da pročitaš zato što stari ljudi nisu bitni ovom društvu. Zato se osećam diskriminisana, što se niko ne osvrće na životne probleme starih. Izgleda da jedino Vučić misli na njih i kad im uzima i kad im daje, makar obećanja. Jer, jedan stari – jedan glas, pa ti vidi.”

Jasminka Bošnjak, likovna umetnica, preselila je roditelje koji žive van Beograda u svoju kuću, a sve ih snabdevaju njena dva sina koji imaju svoje porodice. “Mlađi sin je hirurg, i razumljivo je što bri-

nem kakva je situacija u bolnici u kojoj radi, a stariji je mikrobiolog, doktorirao je, i očekuje da sa svog radnog mesta pređe u neku laboratoriju gde se vrši testiranje na virus korona.

Zaista je razumljivo što brinem. Naravno da mi smeta zatvorenost, ja sam pre ovoga provodila veliki deo dana van kuće i volim da hodam, a sad ne bih ni izlazila pre svega zbog svojih roditelja čak i da mi nisu zabranili. Ja u stvari i pod zabranom šetam, istina s kraja na kraj kuće po jedan sat dnevno. Slikam, radim svašta po kući, razmišljam. Ne verujem da će nas korona naučiti pameti, mislim da sad peremo ruke zato što smo se uplašili. Mislim da odavno nije dobro ni u najbogatijim društvima ni kod nas, i posledice ćemo tek da osetimo. Primeri čuprijske bolnice u kojoj su lekari radili bez opreme, ili porodilišta Narodni front u kome im je

PREKRAĆIVANJE VREMENA: Penzioneri zarobljeni u stanovima

Foto: Dušan Aničić / Tanjug

zabranjeno da stave maske da se trudnice ne bi uplašile, govore o pogrešnom sistemu. Ne zanima me da li bi nam sa nekom drugom političkom opcijom bilo bolje, ovo ni nema veze sa politikom, već sa logikom koja urušava društvo. Pogrešno se radilo, nestručni ljudi su postavljani na mesta gde im nije mesto. Situacije poput ove sa virusom to pokazuju. Jasno mi je s čim se suočavamo, pa zato i mislim da ćemo sačuvati živote sami sebi i to ovim sedenjem u kući, da nam ga naše zdravlje ne može sačuvati.”

Snimatelj, uskoro će biti njama zašto mu ne navodimo ime, tek pre nekoliko meseci je napunio 65 godina, priznaje: “Ja šetam. Imam probleme sa kičmom koje nisam uspeo da rešim vežbama, a probao sam prvih dana izolacije. Zato šetam. Stavim masku, naočare i kapu, i krenem pustim ulicama Zemuna. Ja nikog ne ugrožavam i radim sve što treba da i mene niko ne ugrozi. Ostatak dana sam potpuno prilagođen zabrani: držim časove studentima skajpom, popravljam šta ima da se popravi po kući, svako veče svi u kući gledamo ovogodišnje Oskarovce, igramo karte i čekamo da ovo čudo prođe.”

PRILAGOĐAVANJE

Đorđe Randelj, publicista i pisac, kaže da se ceo njegov Novi Sad žali što je zatvoren. “Moje raspoloženje je imalo dve faze: u prvoj sam osećao strah pre svega za dva odrasla sina, a zatim sam smislio da ćemo svi ostati živi i sad mi je dobro.

Istina, u podsvesti me muči da je ovo tuđa odluka, da nisam svojevolejno u kući, ali pokušavam da se pomirim sa onim protiv čega trenutno ne mogu. Pokušavam da ne mislim kako mi se život promenio. Trebalo je da promovišem svoju knjigu *Patrijarh Pavle, svetac koga smo poznavali* u Zagrebu, Ljubljani i Pečuju, ali sve je otkazano. A ja od toga živim, i ko zna šta će dalje biti s nama. Moja supruga Neda Mimica Dukić, dva puta dekan Prirodno matematičkog fakulteta, stalno je na skajpu sa prijateljicama iz Zagreba, Splita, Beograda i, naravno, Novog Sada. Nekad i po čitav sat razgovaraju. I bude im lakše, imaju osećaj da nisu zatvorene.”

Mihailo Švab kaže da od kako ne izlazi, ustaje kasnije nego inače i nigde ne žuri, ali ne odustaje od profesije. “Čitam nove stručne tekstove o građevinarstvu i prevodim ih, što je savršen trening za vreme kad je čoveku onemogućeno da se bavi svojim poslom. Preporučujem i rad, mi smo do sad restaurirali troja vrata u stanu, što godinama planiramo. Priznajem da ne bismo svojevolejno sedeli u kući zbog korone dok napolju miriše proleće, pa je ograničenje kretanja očigledno bio jedini način da nas neko spreči u tome. Šta drugo da kažem osim – ko zna zašto je to dobro.”

Svetlanu i Nikolu Stojanović, Beograđane, zabrana kretanja je zatekla u vikendici u Blacama. Kažu, čak i da su sad u Beogradu, ne bi mogli da pomažu u svojoj prodavnici kafe i slatkiša, prvoj u gradu, zato što je zatvorena, a i zato što bi morali da sede u kući. U Blacama, kažu, ljudi mnogo mirnije prihvataju zabranu

nego u velikom gradu zato što su i inače orijentisani na poslove oko kuće. Njih dvoje imaju veliku baštu sa voćem i cvećem pa se ne osećaju zatvoreno, a odmah pored je prodavnica odakle ih snabdevaju. Tvrde da ko god ima baštu, ne može da se oseća zatvoreno.

Vasići, Vesna i Borisav, navikli su na izlete po Srbiji i planirali su nove. “Teško nam je što zbog zabrane sad ne putujemo, ali moram priznati da je zdravlje važnije”, kaže Vesna Vasić. “Čerka ne stanuje sa nama, pa nam je sin veza sa prodavnicama. Izmišljamo poslove po kući, pranje prozora, sređivanje ormara, danas sam rasađivala cveće na terasi. Gledamo filmove ‘Moj OFF festivala’, uspeali smo sve dosad da odgledamo. Puno čitamo, istina samo knjige koje imamo u kući zato što biblioteka ne radi. Internet je spas za ovo vreme, pitam se da li bi svi ovi muzeji postavljali virtualne izložbe da nije bilo korone. Ne gledamo televiziju, strašno je što su i ovakvu nesreću pretvorili u politiku. Znali smo šta se dešava u Kini pa zato i šta će se svima po svetu desiti, a ponašali smo se kao da to nas ne zanima.” Borisav Vasić gleda filmove sa vestern kanala, kaže opuštajući ga i pomažu “protiv pritiska koji stvaraju sva ova zastrašivanja na vestima. Sudeći po tome šta nam predviđaju, kraj korone biće početak novih problema, ništa manje strašnih od ovog sadašnjeg.”

Naša poznata keramičarka Lela Kršić živi sama, njeni su u Londonu godinama unazad. “Upoređujem šta tamo rade protiv korone, a šta mi radimo i drago mi je kad vidim da nisu smislili ništa što nismo i mi. Da li zbog godina ili zbog moje optimističke prirode, ali mislim da kukanje i strah ničemu ne služe. Čovek u ružnom mora, u bukvalnom smislu – mora, da nađe lepo ne bi li se spasao. Nije valjda da neko od nas očekuje da će država da ga spase? Pre neki dan sam počela da sređujem fotografije, to je veliki i lep posao, ko stvoren za ovo vreme. Uveče se lepo smestim, uzmem čašu crnog vina, i na Jutjubu gledam pozorišne predstave, mnoge do sada nisam uspela da vidim. Naravno da bih volela da izlazim, ja imam prijateljstva još sa studija i navikli smo da se družimo i izlazimo. Ali biće i toga. I ovo će proći. Bitno je samo da se ne pokorimo.”

SONJA ĆIRIĆ

Foto: Dragan Kujundžić / Tanjug

Pomoć privredi je potrebna odmah

Pandemija u mnogim zemljama još uvek nije dostigla vrhunac, a globalna privreda je već upala u duboku krizu. Srpskoj privredi je pomoć potrebna odmah, svako odugovlačenje bi za mnoga preduzeća moglo da bude pogubno

Svakog dana članovi Kriznog štaba saopštavaju broj novoinficiranih virusom kovid 19 i ljudi koji su podlegli ovoj bolesti. Istovremeno preduzeća u Srbiji i širom sveta, vlasnici hotela, restorana ili kafea, svaki prevoznik, vlasnik frizerskog salona, zubarske ordinacije ili advokatske kancelarije računa svoje gubitke, pravi računicu kako da spreči bankrot a da ne otpušta zaposlene, da li u ovakvim uslovima može da održi likvidnost još mesec ili dva.

Zoran Petrović smatra da je krizna pomoć privredi od 5,1 milijardi evra koju

je najavila srpska vlada u "ovom trenutku" dovoljna, ali da mora da se implementira "odmah i efikasno" jer mnoga mala i srednja preduzeća nemaju dovoljne finansijske rezerve da dočekaju maj, za kada je najavljena primena ove mere.

Petrović objašnjava da su banke u daleko boljem stanju nego u trenutku izbijanja finansijske krize 2008. godine, da se sada suočavamo sa ekonomskom krizom koju je izazvala zdravstvena kriza i da će monetarne i fiskalne mere koje se implementiraju širom sveta sprečiti izbijanje nove finansijske krize.

Kako mere protiv širenja virusa korona utiču na poslovanje banaka u Srbiji?

U borbi za živote ljudi svet je prinuđen da sprovodi mere socijalnog distanciranja i da na taj način privremeno žrtvuje ekonomiju i to ima užasnu cenu. Kao i drugi biznisi, i banke su prinuđene da svoje poslovanje konstantno prilagođavaju promenjenim okolnostima, razvijajući razna scenarija i vodeći računa o zaposlenima, klijentima, o kvalitetu podrške onih kojima su poverile određene servisne aktivnosti, finansijama i

upravljanju rizicima, regulatornim zahtevima, vlasnicima...

Da bismo zaštitili zdravlje naših zaposlenih, morali smo da dramatično povećamo rad od kuće, uz održavanje visokog nivoa tehnološke zaštite. Da obezbedimo adekvatnu zaštitnu opremu za naše zaposlene koji rade u filijalama, štiteći tako i naše klijente, uz svakodnevnu dezinfekciju prostora. Da pokrijemo rad svih kritičnih funkcija, tako da i u slučaju zatvaranja glavne zgrade banka može da funkcioniše.

Deo preduzeća je hteo da obezbedi i dodatne rezerve likvidnosti, pa smo u martu imali rast kreditne aktivnosti. Aktivno radimo da povećamo broj korisnika digitalnih usluga na uštrb "analognih". Zdravije je. Broj novih aktivnih korisnika mobilnog i internet banкарства se povećao za više od šest hiljada u martu. Povećan je i broj digitalnih keš kredita za nove klijente. U odnosu na februar, u martu je za 17 odsto skočio broj instaliranih mobilnih aplikacija

To znači da se od 31. marta za sve klijente banaka uvodi moratorijum koji predstavlja privremeni zastoj u otplati glavnice i kamate na kredit i druge obaveze na rok od 90 dana. Isto važi i za lizing. To nije oprost duga. Takođe, ko nije hteo moratorijum, mogao je da se javi banci i nastavi da plaća svoje obaveze. Suština je da se preduzećima i građanima privremeno olakša pritisak na likvidnost i novčanik.

Banke će te tri rate dodati na kraju otplatnog perioda produženjem otplate za tri meseca i rasporediti obračunatu redovnu kamatu na period otplate kredita. Da li ima dodatnih troškova? Rate će neznatno porasti. Na primeru keš kredita od 500 hiljada dinara, na rok od 7 godina, uz kamatnu stopu od 10 odsto, rata će porasti za nešto više od 300 dinara. Oko 228 hiljada naših klijenata imaće zastoj u otplati obaveza prema ban-

preduzećima i poljoprivrednim gazdinstvima dve milijarde evra kredita, na rok od 36 meseci i uz grejs period do jedne godine i kamatnu stopu od 2,5 odsto plus Belibor na dinare, odnosno Euribor plus tri odsto, sa valutnom klauzulom. Pola od toga će ići na neto nove kredite za likvidnost i obrtna sredstva, a drugi deo za znavljanje postojećih obaveza.

Prošle godine, koja je bila veoma uspešna, kada je kreditni rast privrede iznosio desetak procenata, ovom segmentu je bilo odobreno ne više od pola milijarde evra. Država će garantovati 80 odsto glavnice pojedinačnog kredita. Maksimalna izloženost države iznosi 30 odsto na nivou garantovanog portfolija i to će terati banke da budu odgovorne u procesu kreditiranja. To znači da je potencijalni gubitak države, u slučaju da se krediti ne vrate, limitiran na 480 miliona evra. Krediti će biti dostupni onim klijentima koji su pre ove krize uredno izmirivali svoje obaveze. U suštini, ko je imao održiv biznis i pre ove krize, može da računa na ovakvu vrstu podrške.

Dobra stvar sa garancijama je što država ne treba sada da angažuje dodatni novac, a ograničeni gubici se mogu finansirati kasnije, kada situacija na finansijskim tržištima, na kojima se država zadužuje, bude povoljnija. Što se naše banke tiče, mi ćemo se uključiti u program. Preduzeća i građani koji imaju otplatni kapacitet i dalje će moći da računaju na našu podršku.

Da li je na pomolu nova globalna ekonomska i finansijska kriza? U kojoj meri je ugroženo poslovanje banaka u SAD i Evropi?

Ogromnim fiskalnim i monetarnim paketima razvijene zemlje čine sve da se ova zdravstvena kriza, koja prerasta u ekonomsku, ne prelije u finansijsku krizu. Amerika i Evropa merama fiskalne i monetarne politike upumpavaju neverovatnih osam biliona dolara. Efikasna primena tih mera je od ključnog značaja za kreiranje poverenja i izlazak na zelenu granu kada se zdravstvena kriza završi.

U zavisnosti od efikasnosti mera za suzbijanje virusa kovid 19, kao i mera ekonomske politike, mogući su scenariji

■ Umesto predloženih 100 evra za svakog punoletnog građanina, bolje bi bilo da se novac utroši na naknade za nezaposlene, primaocce socijalne pomoći, odnosno za "sigurnosnu mrežu"

na android platformi. U istom periodu je za 185 odsto porastao broj daljinski aktiviranih naloga mobilnog i internet banкарства. Za 77 odsto je skočio broj poziva Kontakt centru, a čet za 164 odsto. U drugoj polovini marta, u odnosu na prvu, broj poseta klijenata filijalama pao je za 49 odsto, a broj transakcija za 42 odsto. Prodaja svih usluga i proizvoda u filijalama je u slobodnom padu.

Značajan broj klijenata će imati pogoršane kreditne rejtinge tako da očekujem i rast troškova rizika, kao i loših plasmana i zatezanje kreditnih politika banaka – banke moraju da vode računa i o onima koji su im novac poverili, o svojim kreditorima, vlasnicima i regulatorima.

Narodna banka Srbije je 17. marta objavila da je usvojena Odluka o privremenim merama za očuvanje stabilnosti finansijskog sistema. Da li možete da objasnite šta to tačno znači?

ci. Bankama je ovom merom zamrznuo između 1,7 i 2 milijarde evra. Dodatne mere likvidnosti od strane centralne banke došle su nešto kasnije.

Predsednik Aleksandar Vučić je 29. marta najavio uvođenje mera za očuvanje likvidnosti i solventnosti srednjih preduzeća, a posebno malih i mikro preduzeća. Govorio je o garantnom fondu, preko kojeg će banke ubaciti u sistem dve milijarde evra, rekao da će država preuzeti odgovornost za "480 miliona do 600 miliona", a da za oko 550 miliona država treba da se dogovori sa bankama... O čemu se tačno pregovara?

Velikom broju malih i srednjih preduzeća, koji su kičma ali i najranjiviji deo privrede, biće potreban novac i olakšanje obaveza da bi mogla da podmire troškove u uslovima kada su prihodi svedeni na minimum ili ih i nema. Banke će ponuditi preduzetnicima, mikro, malim i srednjim

u ekstremu od suzbijanja pandemije i drastičnog pada ekonomije u drugom kvartalu (sudeći po nekim ranim indikatorima, taj drastičan pad sada i živi-mo) i brzog izlaska iz krize već u trećem kvartalu, pa sve do drugog talasa pandemije i anemičnog oporavka koji može trajati i više kvartala.

Rajfajzen analitičari za 2020. godinu predviđaju pad bruto domaćeg proizvoda Evrozone od četiri odsto. Očekuje se pad u drugom kvartalu od 7,5 odsto i umereni rast u drugoj polovini godine. Morgan Stenli predviđa pad BDP-a SAD za 2020. godinu od 5,5 odsto, uz šokantne projekcije pada za drugi kvartal od 38 odsto. Goldman Saks predviđa pad u drugom kvartalu od 24 odsto. Globalnoj finansijskoj krizi su prethodile značajne ekonomske neravnoteže i to je razlika u odnosu na ekonomsku krizu koju već sada nesporno imamo.

Ovde se suočavamo sa šokom na strani ponude zbog toga što je ekonomija stavljena "pod ključ". Lanci nabavke su pokidani, ogroman broj firmi ne radi ili radi na minimumu kapaciteta, a ljudi imaju ograničenja u kretanju. Ogroman broj ljudi počinje da gubi poslove, što će naravno pogoditi i tražnju za velikim brojem proizvoda i usluga i to se već dešava (turizam, hoteli, transport, restorani, auto-industrija...).

Regulacija koja se odnosi na bankarstvo je dramatično pooštrena posle globalne finansijske krize, tako da su danas banke u SAD i Evropi u daleko boljem stanju. Došlo je do drastičnog povećanja kapitalne adekvatnosti i likvidnosti i danas centralne banke čak i popuštaju u svojim kapitalnim zahtevima i zahtevima za likvidnost i time deluju kontraciklično na ekonomiju i šalju poruku bankama da preuzimaju više rizika.

Američke banke su, naravno, u znatno boljem položaju zato što je i monetarna politika FED-a bila bitno različita u odnosu na ECB. ECB je svojom monetarnom politikom ultra niske kamatne stope devastirala zarađivačku moć banaka. Ključni element prihoda u bilansima poslovnih banaka je neto prihod od kamate koji učestvuje sa više od 60 odsto u ukupnim prihodima. Prosečan prinos na investira-

ni kapital banaka iz SAD je iznosio 16 odsto u odnosu na evropskih 6 odsto.

Naravno, berze danas "kažnjavaju" banke, pa je pad indeksa kod ovog sektora veći u odnosu na glavne berzanske indekse. To je zbog toga što investitori ne mogu da procene kakav će biti kvalitet aktive (kredita) koje banke drže u svojim bilansima i koliko će banke morati da dodatno rezervišu za troškove rizika. Stoxx Europe 600 banks je pao za 40 odsto u tri meseca, dok je pad FTSE100, DAX ili CAC ispod 30 odsto.

U kojoj meri bi nova globalna ekonomska kriza mogla da utiče na srpsku privredu?

Srbija je značajno izložena. Ako uzmemo ponderisani prosek nekoliko rangova – od otvorenosti ekonomije u trgovinskoj razmeni (naša razmena je veća od našeg BDP-a), učešća trgovine Nemačke i Italije (u kojima se predviđa recesija od 4,1 odsto i 5,8 odsto respektivno), učešća Kine, stranog doprinosa dodatnoj vrednosti u izvozu, učešća turizma i pripremljenosti zdravstvenog sistema za pandemiju (GHS indeks) – Srbiju smo rangirali na 6. mesto zemalja Istočne Evrope, dodajući tu i Tursku. Uticaj takođe može doći i preko priliva doznaka koje su za Srbiju veoma značajne.

Otuda je važno da vlada hitno implementira sve predložene mere (dakle, bez odlaganja), koje se odnose na odlaganje plaćanja poreza, plaćanje delimično ili u celosti minimalaca za MMSP i veća, garancijsku šemu... Umesto predloženih 100 evra za svakog punoletnog građanina, bolje bi bilo da se novac utroši na naknade za nezaposlene, primaocce socijalne pomoći, odnosno za "sigurnosnu mrežu". Takođe, opštine bi trebalo što pre da predlože i neko privremeno rešenje rente za poslovne prostore i tako dodatno olakšaju troškove privredi.

Naše je očekivanje da bi srpska ekonomija u bazičnom scenariju mogla da očekuje rast od 1,5 odsto (u scenariju zatvaranja do sredine aprila), dok u scenariju da "zatvaranje" potraje do kraja aprila, da imamo i drugi talas korone, uz manje restrikcije u četvrtom kvartalu, očekujemo pad od 2,5 odsto. ¶

ANDREJ IVANJI

**Ekonomske mere Vlade
za pomoć privredi**

Paljenje

**Vlada Srbije hoće da
podupre posrnulu
privredu sa 5,1 milijardu
eva. Pitanje je da li je to
dovoljno i da li će pomoć
stići pravovremeno**

Nakon dramatične najave da se Aleksandar Vučić ne oseća dobro, ministar finansija Siniša Mali je 31. marta obznanio (pre)dugo očekivane mere kojima će Vlada Srbije pomoći privredi pogođenoj pogubnim uticajem pandemije.

Najvažnije mere su: odlaganje plaćanja poreza na zarade i doprinosa za privatni sektor dok traje vanredno stanje, sa plaćanjem na 24 rate od početka 2021. godine; uplata tri minimalne plate svim preduzetnicima, paušalcima, zaposlenima u mikro, malim i srednjim preduzećima (oko 750 evra ukupno po radniku); uplata polovine minimalne plate za zaposlene u velikim preduzećima, odnosno one koji su poslani na prinudni odmor ili dobi-li rešenje o prekidu rada; 2,2 milijarde evra biće izdvojeno za kredite Fonda za razvoj za likvidnost i obrtna sredstva; po 100 evra dobiće svaki punoletan građanin.

Prema rečima ministra finansija, ova pomoć vredeće 5,1 milijardu evra.

SAMO PO ZASLUZI

Pomoć treba da dobiju samo preduzeća koja su otpustila manje od 10 odsto radnika i koja nisu zamrzla poslovanje. Takođe, minimalac neće dobiti neprijavljeni radnici, niti će kredite Fonda za razvoj moći da dobiju firme koje imaju dugovanja prema državi, bankama ili poslovnim partnerima.

Siniša Mali je rekao i da će prvi od tri najavljena minimalca biti isplaćen tek sredinom maja i da će za "narednih desetak dana" biti napravljen kompletan pravni okvir za predložene mere.

Ekonomisti su uglavnom pozdravili najavljene mere, uz napomene da će koštati mnogo, da će se povećati javni dug, ali da je to neophodno u ovim okolnostima.

No, pojavilo se i dosta pitanja. Zašto se sa merama čekalo toliko dugo? Zašto ispla-

na kurbu

ta minimalca kreće sredinom maja kada su najugroženiji – oni najmanji – već u drugoj polovini marta morali da znatno smanje obim poslovanja? Kao da se polazi od toga da mala isto kao i srednja i velika preduzeća treba da imaju zalihu likvidnosti da izdrže dva meseca, što prosto nije moguće.

Pojedina udruženja su ukazala da preduzeća i dalje treba da plaćaju komunalije, zakup objekta, parafiskalne namete u trenutku kada je većina bila prinuđena da zatvori radnju.

REČ POGOĐENIH

Pet dana nakon uvedenog vanrednog stanja, 21. marta, Vlada Srbije naredila je zatvaranje kafea. Bora, vlasnik jednog kafea, bio je direktno pogođen ovom merom. "Ja nemam zalihe, uštedevinu, živim od tog kafića", kaže Bora za "Vreme". Objasnjava da će mu isplata tri minimalca pomoći u poslovanju, ali napominje da je sredina maja mnogo daleko.

"Iskreno, da nemam brata, ne bih mogao da preživim. Nemam nikakva primanja, brat radi u dobroj firmi i zahvaljujući njemu imam od čega da živim. Nas je troje zaposlenih sa mnom kao vlasnikom, imam još petoro njih preko omladinske zadruge", kaže Bora.

Desetak dana kasnije, 1. aprila, Vlada je zatvorila i frizerske salone. Igor ima jedan takav salon u Žarkovu skoro tri decenije. On kaže za "Vreme" da mu mera odlaganja isplata poreza i doprinosa ništa ne znači. "Te mere ne štite poslodavce, one štite radnike. A da bi radnik bio zaštićen, mora prvo poslodavac da bude zaštićen. Pričam o malima, kao što sam ja. Oni će za april, maj i jun da isplate po 30.000 dinara svakom radniku. To znači da poslodavac ne mora da plati zaradu radniku i to važi za one koji nisu zatvorili radnju i koji nisu otpustili radnike. E sad, to znači da se radnik vodi kao da radi, a poslodavac će da plaća doprinose i zdravstveno osiguranje, od 2021. godine, pominjali su i na 24 rate.

Međutim, zašto bih ja plaćao te doprinose? Ja ne radim, ne pravim nikakav pazar, imam prihod nula. Oni su pomogli radnika, da radnik ne bude u minusu, a ja koji

VISOKA CENA VANREDNOG STANJA: Mali privrednici i spora država

Foto: Dimitrije Nikolić / Tanjug

ne zarađujem ništa, ja moram da isplaćujem doprinose još sledeće dve godine. Ako su hteli da pomognu, trebalo je da isplate bruto, onda bi poslodavci imali račun da ne otpuštaju radnike", priča Igor.

On dodaje da nije uzeta u obzir ni cena lokala koju privrednici moraju da plaćaju.

"Moj drug ima pekaru. Njemu je vlasnik lokala rekao – mogu prvi mesec da ti dam bez kirije, ali ostalo moraš da mi plaćaš 50 odsto, jer ja tržišnom centru moram da plaćam dažbine. Tako da postoje i ti troškovi", kaže Igor.

Sa druge strane, uprkos najavi da će isplata minimalca ići preko namenskog računa, Bora nije uveren da će te pare stići do radnika. "Svi radnici koji rade kod mene su moji drugovi. Ako te pare stignu, ja ću im te pare odmah dati. Ja sam rekao svima da će dobiti i malo veću platu ili bonus kad počne sve ponovo. Ali, čisto sumnjam da će ljudi da daju te plate radnicima, ako uopšte bude bilo tih plata. To ti je kao ono za porodicu – uplatiš porez i doprinose, pa ti onda to vraćaju na račun. Pa kad su videli da se krade, da otimaju, uveli su namenski račun. Ali, šta nekog sprečava da kaže – daj ti meni pola para ili ću ti dati otkaz. Rade svašta ljudi, tako da će verovatno i tu da bude zloupotreba", kaže Bora.

DOBITNICI I GUBITNICI

Država je mnogo pre obznanjenih mera saopštila da zaposleni u javnom sektoru i penzioneri ne smeju ni u kom slučaju da osete posledice krize. Penzioneri će, iz nekog razloga, u aprilu dobiti i 4.000 dinara jednokratne pomoći. Ova mera je uvedena među prvima, još 12. marta.

Vučić je 20. marta rekao da je "zamolio vlasnike privatnih firmi da se suzdrže u naredna dva meseca" i ne daju otkaze radnicima za vreme epidemije korona virusa, "a mi ćemo videti da pomognemo", te da se u državnom sektoru plate neće smanjivati, da niko neće dobiti otkaz i da će se penzije isplaćivati".

Istog dana, Fiskalni savet je saopštio da je jednokratna pomoć penzionerima "neracionalno trošenje novca poreskih obveznika", napominjući da penzioneri i zaposleni u javnom sektoru nisu ugroženi jer imaju stabilne poslove i primanja. "Trenutno su najugroženiji zaposleni u privat-

nom sektoru, koji bi mogli ostati bez posla ili primanja i mala i srednja preduzeća koja nemaju raspoložive resurse da se izbore s padom poslovne aktivnosti", naveli su u tada u Fiskalnom savetu.

Član Fiskalnog saveta Vladimir Vučković je početkom aprila u tekstu na portalu Nova.rs napisao da "dobrano zalazimo u april, a poslovni ljudi gotovo da ne znaju šta ih tačno i kada čeka". "Priroda naših mera je takva da su bez problema mogle biti obnarodovane dva-tri dana a ne dve-tri nedelje nakon izbijanja krize. Naša vlada se odlučila za sačmu a ne za laser. To znači da su mere široko postavljene i nisu fino podešavane (...) Mislim da je izabran pravi pristup. Ali onda nema smisla da se ovoliko kasni, prvo pri predlaganju mera a onda i u njihovoj primeni", napisao je Vučković.

Nakon objavljenih mera, poljoprivrednici su primetili da među tim merama nema ništa za njih. Agroekonomista Milan Prostran rekao je da je ovaj program potpuno zapostavio potrebe poljoprivrede, a mediji su javljali i da su poljoprivrednici hapšeni zbog kršenja zabrane kretanja vraćajući se sa setve, uprkos najavi ministra Nedimovića da im "niko neće otkinuti glavu" ako se zateknu na traktoru.

Povrtari su potpuno izgubili pristup tržištu nakon što su zatvorene zelene pijace, a posebna priča su staračka seoska domaćinstva, gde ljudi ne smeju uopšte da izlaze. Velike probleme imaju i pčelari, među kojima je takođe mnogo ljudi koji sada ne smeju dalje od svog dvorišta.

Najgore će proći oni koji su radili kao nadničari i neprijavljeni radnici – ne mogu da rade, ne mogu da dobiju pomoć.

■ Najgore će proći oni koji su radili kao nadničari i neprijavljeni radnici – ne mogu da rade, ne mogu da dobiju pomoć

KASNO PALJENJE

Pre no što je uvedeno vanredno stanje, osim vapaja hotelijera nije bilo mnogo obaziranja na uticaj virusa korona na privredu. Desetog marta urednik biltena "Mesečne analize i trendovi" (MAT) i član Saveza guvernera Narodne banke Srbije Ivan Nikolić izjavio je da "negativan uticaj korona virusa neće poštediti ekonomiju Srbije, ali verujemo da će šteta biti minimalna".

Sutradan, 11. marta, Narodna banka je smanjila referentnu kamatnu stopu na 1,75 odsto, a dan kasnije, 12. marta, predsednica Vlade Ana Brnabić izjavila je da je privreda u Srbiji "uprkos pandemiji korona virusa stabilna i da dobro podnosi posledice".

Ana Brnabić je tada podsetila da je država još u februaru izdvojila sredstva za 60.000 turističkih vaučera – da bi se smanjio uticaj nedolaska stranih gostiju, te je najavila još 200 miliona evra u kapitalne projekte (i to kao deo fantomskog plana – niko ga nije video – "Srbija 2025"), kao i jednokratnu pomoć penzionerima od 4.000 dinara.

"Još je rano reći da li ćemo uspeti da ostvarimo privredni rast od četiri odsto, ali od toga ne odustajemo", rekla je Ana

Brnabić i dodala da će biti jako teško ostvariti taj rast.

Ove mere i "mere" još dugo će ostati jedino što će država poduzeti, iako se situacija dramatično menjala, praktično iz dana u dan. Prvo su pomoć zatražili hotelijeri, koji su udarce počeli da trpe još u februaru.

DESETAK DANA

Sedamnaestog marta, dan nakon uvođenja vanrednog stanja, NBS je uvela moratorijum na otplatu kredita i za građane i za privredu. Pojedini sindikati su saopštili da bi trebalo uvesti i moratorijum na radni status radnika dok traje vanredno stanje.

Negde nakon uvođenja vanrednog stanja izgleda da prognoze ubrzano počinju da bivaju sve gore: odjednom nisu ugroženi samo turizam, hotelijerstvo i avio-

prevoznici, već počinje da se govori o krizi koja će da bude gora nego ona 2008. godine. Ekonomisti počinju da poručuju kako država treba da se zaduži i da ne treba da gleda na deficit.

Nakon hotela i restorana, polako i mnogi drugi kreću da otpuštaju radnike i da smanjuju plate jer država uvođenjem vanrednog stanja nije ni pipnula zakon o radu – sve njegove odredbe važe i dalje.

Za to vreme, Hrvatska 19. marta najavljuje pomoć privredi u iznosu od 3,9 milijardi evra. AmCham i NALED predlažu mere koje bi trebalo da preduzme Vlada Srbije, a Vlada – čuti: jedine mere su i dalje one koje je donela Narodna banka (i 4000 dinara za penzionere), osim što je sutradan doneta uredba kojim se Vlada obavezuje da neće sprovesti prinudnu naplatu, odnosno, da će zaštititi one koji imaju Sporazum o odlaganju poreskog duga.

Negde tada u javnost dolazi podatak da je za tri dana 1000 paušalaca zamrznuo svoje radnje. Ministar rada Zoran Đorđević 24. marta "ponovo apeluje" na poslodavce da ne otpuštaju radnike dok je na snazi vanredno stanje.

Deset dana nakon uvođenja vanrednog stanja, 25. marta, predsednik Privredne komore Srbije (PKS) Marko Čadež najavljuje da će "za desetak dana" biti pripremljen "ozbiljan paket podrške" privredi. "Bitka koja nam predstoji jeste bitka za očuvanje likvidnosti posebno najosetljivijih i najmnogobrojnijih mikro malih i srednjih preduzeća i preduzetnika i borba za očuvanje radnih mesta", rekao je tada Čadež.

Istog dana Vučić kaže da će oni "za deset dana ali i ranije, izaći sa prvim velikim i značajnim merama, pa ćemo da sednemo da vidimo šta je to što još možemo".

Ekonomista Dragovan Milićević iznosi svoju procenu – da će se BDP Srbije zbilja pomeriti za 4,5 odsto, ali – u minus. Dan kasnije Privredna komora izlazi sa procenom da je 168 kompanija u Srbiji zaustavilo proizvodnju i da je trenutno 67.000 radnika koji su "na čekanju" i koji ne rade.

Ministar Zoran Đorđević 26. marta apeluje na poslodavce "da ne raskidaju ugovore sa zaposlenim roditeljima čija deca imaju smetnje u razvoju". U ovom trenutku već i EU saopštava da će Srbiji pomoći sa najmanje 15 miliona evra, ali, država čeka "desetak dana".

Najavljuje se da će Vučić predstaviti ekonomske mere u nedelju 29. marta, pa se u toku tog dana saopštava da će Vučić predstaviti mere u utorak 31. marta. Vučić konačno koristi svoje dvosatno gostovanje u nedelju uveče na TV Prva da najavi da će država obezbediti pomoć malim i mikro preduzećima "tako što će vlasnicima i njihovim zaposlenim platiti minimalnu zaradu za tri meseca ako tokom vanrednog stanja ne otpuste više od 10 odsto radnika", te da će ukupni paket pomoći iznositi oko 5 milijardi evra. Ujedno najavljuje da će svaki punoletni građanin dobiti po 100 evra, što će državu koštati više od pola milijarde evra.

Konačno, u utorak 31. marta Siniša Mali i Marko Čadež zvanično predstavljaju ekonomske mere.

No, to nije bio kraj. Iz Ministarstva finansija 3. marta navode da ima još otvorenih pitanja i da rade na preciznom definisanju rešenja "kako bi za desetak dana Vlada Srbije mogla da usvoji pravni okvir".

RADMILO MARKOVIĆ

U SLOBODNOM PADU:

Američka berza

Foto: AP

KROZ PANDEMIJU U RECESIJU

Oni koji u SAD razmah pandemije kovida 19 procenjuju preko broja obolelih i umrlih porede je sa Perl Harborom, 11. septembrom (9/11) i sa španskom groznicom 1918, a ekonomisti sa Velikom depresijom 1929.

Dok se traže načini da se izbegnu mučni etički i medicinski izbori koje nameću oskudni resursi preopterećenih sistema zdravstvene zaštite, pandemija stavlja vlade pred bolan izbor između života, smrti i ekonomije. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija Antonio Gutereš opominje da uz pandemiju dolazi globalna

recesija možda rekordnih razmera. Izvršna direktorka Međunarodnog monetarnog fonda Kristina Georgijeva ocenjuje da nešto slično nije viđeno u poslednjih 75 godina i da je od MMF-a pomoć već tražilo 85 zemalja.

Konzervativni "Krišćen sajens monitor" konstatuje da će svet gotovo sigurno biti zahvaćen razornom recesijom, a

"Atlantik" da bi to mogla biti "apokalipsa potrošačke ekonomije".

Ekonomista sa Harvarda i koautor istorije finansijskih kriza Kenet Rogof za "Njujork tajms" kaže kako mu se čini da sve zavisi od toga koliko dugo će kriza da traje, a ako se nastavi dugo, sigurno će to biti majka svih finansijskih kriza.

Verovatno će trebati dve do tri godine da se većina ekonomija vrati na svoje pretpandemijske nivoe proizvodnje, pokazuje istraživanje londonske istraživačke konsultantske kuće IHS market.

Ekonomisti investicione banke "Goldman Saks", sudeći po pregledu na platformi koja objavljuje vesti iz sveta biznisa *insider.inc*, predviđaju da bi američki BDP u drugom kvartalu 2020. mogao biti umanjen za 70 odsto.

Finansijski konglomerat "Dž. P. Morgan" prognozira da će do jula recesija pogoditi SAD i Evropu.

Ekonomisti Banke Amerike, koje predvodi Mišel Mejer, veruju da je privreda SAD već zapala u duboku recesiju, konstatuje "Blumberg ekonomiks". A u analizi Dojče banke se kaže da je to najgora globalna recesija nakon Drugog svetskog rata i da se ne mogu dovoljno naglasiti nezvesnosti koje prate takve projekcije, jer nema adekvatnog istorijskog poređenja.

AKO SE VRATE, KOME ĆE PRODAVATI

"Bilo gde da pogledamo globalnu ekonomiju, primećujemo udar na domaću tražnju i na lanac snabdevanja. To je neverovatno zabrinjavajuće", primećuje Ines Mekfi, direktorka makro i investitorskih usluga u konsultantskoj kući Oxford ekonomiks u Londonu.

Sudeći po analitičarima firme TS Lombard, vodeća svetska ekonomija SAD je gotovo sigurno u recesiji, Evropa takođe, a verovatno i važne ekonomije kao što su Kanada, Japan, Južna Koreja, Singapur, Brazil, Argentina i Meksiko. Oni očekuju da će Kina, druga ekonomija po veličini u svetu, rasti samo za 2 odsto ove godine, sa čime se Kinezi, koji su počeli da otvaraju prodavnice i da vraćaju radnike u fabrike, ne bi složili. "Čak i ako se kineska proizvodnja povрати, kome će to da prodaju?", pita ekonomista Rogof.

"To nije konvencionalna recesija, to je viša medicinski izazvana koma, u kojoj privremeno blokirate mnoge moždane aktivnosti da biste dobili šansu da lečite, ali to zahteva da se obezbedi životna podrška", smatra nobelovac i kolumnista "Njujork tajmsa" Pol Krugman.

MALI PADOBRAN

Da bi sprečile da veliki broj preduzeća propadne, Velika Britanija, Francuska,

Nemačka, Italija i Španija imaju svoje finansijske bazuke teške stotine milijardi evra. Postoji, međutim, bojazan da bi kreditna sposobnost pandemijom najpogođenijih Italije i Španije mogla toliko da potone da one neće moći da priušte kredite sa globalnih finansijskih tržišta.

Španski "Pais" piše kako je nemačka kancelarka Angela Merkel tvrdo rekla italijanskom premijeru Đuzepeu Konteu: "Ne budite tako kritični. Ako polazete nade u evropske obveznice, one neće doći." Pokazuje se da je kriza koja trenutno potresa Evropsku uniju prejaka da bi je adekvatno rešavao Brisel. Mnogi Italijani prebacuju Nemačkoj da je samoziva, jer odbija da sve članice EU zajednički garantuju za kredite koji će biti neophodni najugroženijim zemljama.

Nemačka, u čiju finansijsku moć se polazu nade, ima i svoje probleme. Direktor Lufthanze, govoreći o tome kako je kovid 19 radikalno oborio avio-industriju u jednom intervjuu magazinu "Špigel", kaže: "Mi ne možemo da izdržimo duže."

Alitalija je ponovo nacionalizovana, Ameriken erlajn z očekuje 12 milijardi dolara od vlade.

Međunarodna asocijacija avio-transporta, čije su članice otkazale dva miliona letova, upozorava da će u 2020. pandemija skresati prihode te privredne grane za 252 milijarde dolara, što je gubitak od 44 odsto u odnosu na prošlu godinu.

Operator krizera Karnival, čija cena akcija je opala za 83 odsto, prikuplja 4 milijarde dolara kroz prodaju obveznica (delom na hipoteke svojih brodova).

U analizi Svetskog ekonomskog foruma se primećuje da vlade povećavaju zajmове biznisu u vreme kada je nivo privatnih dugova istorijski visok. U SAD ukupni dug domaćinstava je pre ove krize iznosio 14,15 biliona, što je za bilion i po više nego u nominalnim vrednostima 2008, a ne treba zaboraviti da je visoki privatni dug izazvao tu finansijsku krizu.

Londonski "Ekonomist" piše da je predsednik SAD Donald Tramp potpisao stimulativne mere od rekordna dva biliona dolara. "Forbs" sa druge strane piše da kao što su u toku Drugog svetskog rata fabrike automobila preorijentisane na proizvodnju aviona ili tenkova, tako današnji globalni giganti prilagođavaju svoje linije za proizvodnju proizvoda potrebnih za borbu protiv kovid 19: Ford i GE – respiratore; francuski kozmetički gigant L'Oreal, proizvođač alkohola Bakardi, francuski Perno Rikarpa i luksuzni juvelir Bulgari – sredstva za dezinfekciju; Kolgejt – medicinske sapune; naftno-gasna multinacionalka Ekson mobil – zaštitne vizire, maske s promenljivim filterima; Fijat Krajsler – maske za SAD, Kanadu i Meksiko; Ikea – maske i sredstva za dezinfekciju, vizire i pregače; Prada – maske i medicinske ogrtače; Folksvagen – maske i ogrtače; Lamborgini, SEAT i Škoda – vizire izrađene na 3D printerima i maske. Na medicinskom frontu na desetine biotehničkih i farmaceutskih kompanija pokušava da razvije vakcine, među njima i Džonson&Džonson preko svoje farmaceutske grane Jansen.

SLIČNE SLIKE ŠIROM SVETA:

Katanac na bravi

Foto: AP

U SAD se naročito vidi obim mobilizacije tih industrijskih potencijala, što zbog preživljavanja kompanija, što zbog borbe protiv pandemije, koja je predugo ignorisana. Neko je već sarkastično zapazio da će svet možda propasti, ali da će kapitalizam preživeti. Svetske strane investicije su ove godine u padu za 40 odsto, konstatuje direktor odbora za investicije Konferencije Ujedinjenih nacija za trgovinu i razvoj Džejm Zan.

U zemljama u razvoju posledice su već ozbiljne. Ne samo bekstvo kapitala, već i pad cena sirovina – posebno nafte – ugrožava mnoge zemlje među kojima Meksiko, Čile i Nigeriju. Kinesko privredno usporavanje potkopava zemlje poput Indonezije i Južne Koreje koje snabdevaju kineske fabrike komponentama.

PODSEĆANJE NA VELIKU DEPRESIJU

Britanski "Gardijan" nalazi da je u februaru i martu 2020. nezaposlenost rasla deset puta brže nego za vreme Velike recesije 2007–09. U naslovu jednog teksta list poručuje: "Zaboravite recesiju, to je depresija!" Konstatuje se da je socijalno distanciranje imalo katastrofalne efekte na uzdrmani biznis. Bez jasne vizije o dužini zatvaranja ili prirodne oporavka, budućnost mnogih firmi je neizvesna.

Za vreme Velike depresije, koja je počela 1929. i dominirala tridesetih godina, broj nezaposlenih Amerikanaca je porastao sa 1,6 miliona na 12,8 miliona, stopa nezaposlenosti sa 3,2 na 24,9 odsto. Sada se situacija poredi upravo sa tom krizom.

Centar za finansijsku ekonomiju sa Univerziteta "Džons Hopkins" prognozira da bi stopa nezaposlenosti u SAD mogla porasti na 20 odsto u narednih šest meseci, dok je Pol Krugman ocenio da je ta prognoza "divlje optimistična" jer to može doći za nekoliko nedelja. Najcrnja dosadašnja procena stigla je iz Federalnih rezervi u Sent Luisu, u kojoj se kaže da bi nezaposlenost u SAD mogla dostići čak rekordnih 32 odsto. Ugroženo je preko 37 miliona radnih mesta u Americi, od toga dva miliona slabo plaćenih, među kojima više od četvrtine čine radnici u restoranima i u usluzi, zaključuju istraživači sa pravnog fakulteta Univerziteta Kornel. Američka

revija "Atlantik" prenosi prognoze profesora ekonomije na koledžu Dartmot u Nju Hempširu Dejvida Blančflauera, da bi do maja u SAD oko šest miliona radnika moglo da izgubi posao.

Pol Krugman procenjuje da je zatvaranje neesencijalnog dela privrede kao što su bioskopi, sportske vežbaonice, restorani i tržišni centri radi smanjivanja kontakata među ljudima i usporavanja širenje pandemije rezultiralo masovnim otpuštanjem, što je milione Amerikanaca lišilo mogućnosti da obezbede osnovne potrebe kao što su hrana, lekovi i stanarina. Rok za plaćanje stanarina stvara je napetost upravo u pandemijom najpogođenijem poslovnom pupku sveta Njujorku gde na 1929. godinu opominju krivulje na Volstritu, a na žrtve virusne epidemije mrtvačke vreće po bolnicama u Bronksu i Bruklinu.

Američki levičarski dvomesečnik "Kauunter panč" citira istraživanja Tora Norstroma i Hansa Gronkvista sa Švedskog instituta za društvena istraživanja na Univerzitetu u Stokholmu, koji su ustanovili da je između 1960. i 2012. nezaposlenost doprinosila većem broju samoubistava u društvu, mada ne toliko značajno kao što bi se moglo očekivati. Švedski istraživači su utvrdili i da se ovaj efekat smanjuje kada zemlja ima širi i izdašniji sistem socijalne zaštite. To sa Sjedinjenim Državama svakako nije slučaj.

CENA LEKA

Kada je Donald Tramp upozorio da Amerika ne može dozvoliti da lečenje bude gore od bolesti, a viceguverner Teksas Dan Patrik (69) insinuirao da je spreman da izvrši samoubistvo da bi ekonomija za dobro njegove unučadi nastavila da radi uprkos pandemiji, "Kauunter panč" je u naslovu jednog teksta postavio pitanje: "Da li umiranje za ekonomiju može ikome pomoći?"

Temu premešta na ideološki plan, citirajući "zloglasnog Milтона Fridmana, radikalnog mislioca o slobodnom tržištu, koji takođe ukazuje na potrebu suočavanja sa odvratnim predlogom da stariji odlaze da bi spasili ekonomiju: "Samo kriza – stvarna ili opažena – proizvodi stvarne

promene. Kada se ta kriza dogodi, preduzete akcije zavise od ideja koje leže naokolo. To je, verujem, naša osnovna funkcija: razviti alternative postojećim politikama, održati ih živim i dostupnim sve dok politički nemoguće ne postane politički neizbežno..." "Kauunter panč" na drugoj strani piše da postoji smrt iz očaja koja je rezultat ekonomskih recesija.

To pitanje je u SAD dramatisovano kada je broj inficiranih kovikom 19 prešao broj od 350.000 inficiranih, a broj umrlih se popeo na preko 10.000. U SAD je u 2017. umrlo 2.813.503 ljudi, od toga od srčanih bolesti 647.457, od kancera 599.108, u nesrećama pogine 169.936, od hroničnih respiratornih bolesti 160.201, od šloga 146.383, od Alchajmerove bolesti 121.404, od dijabetesa 83.564, od influence i pneumonije 55.672, od nefritisa 50.633, a suicid izvrši 47.173. Poslednji podatak, uprkos opštoj užasnutosti od slika prepu- nih bolnica, kaže da Amerikanci (za sada) četiri puta više ginu od samih sebe nego od virusa, više od kolta nego od kovida 19.

U američkom "zardalom talasu", piše "Kauunter panč", građani koji su videli da se njihove ekonomske mogućnosti smanjuju tokom prethodnih decenija sve više pogađa i ta "smrt iz očaja" prouzrokovana predoziranjem, samoubistvima i bolestima povezanim sa zloupotrebom alkohola. Poslednje decenije depresija i samoubistva zabeleženi su tokom grčke krize koju je pratila stroga politika štednje.

Da li su sve te projekcije koje govore da uz pandemiju ide i razornija recesija previše alarmantne?

Profesor političkih nauka Džon A. Turs sa Univerziteta La Grejnz u Džordžiji u britanskom "Obzerveru" nalazi jaku veza između gripa i pojedinih istorijskih recesija. Podseća da je, sudeći po podacima Nacionalnog biroa za ekonomsku istraživanja, pandemiju ruskog gripa 1889–1890. pratila recesija 1890–1891; poznatu pandemiju španske groznice 1918–1919. pratile su recesije 1918–1919. i 1920–1921; pandemija azijskog gripa 1957–1958. je koincidirala sa groznom recesijom; hongkonški grip 1968–1969. je prethodio recesiji 1969–1970...

MILAN MILOŠEVIĆ

Nemam kuću kojoj mogu da odem

Gde da sa ulice i javnih prostora odu oni koji nemaju krov nad glavom, a zavise od aktivista "Krova nad glavom" i sugrađana

SOLIDARNOST NA DELU: Aktivista "Krova nad glavom" i beskućnici

Foto: Krov nad glavom

ka kaže da se policija korektno ponaša, a mnogima je "bolje da sada kada je hladno spavamo u stanici, nego na ulici".

O pogoršanju uslova "života" sa kojima se suočavaju beskućnici, kao i o solidarnim akcijama podrške koje su otpočele na ulicama Beograda (a od nedavno i Subotice), razgovarali smo sa aktivistima i aktivistkinjama "Krov nad glavom" i solidarnim sugrađanima koji su se priključili akcijama. Aleksandra Marić-Jelovac, već nekoliko godina pomaže beskućnicima u svom kraju: "Par godina poznajem društvo iz prolaza, pre vanrednog stanja nosila sam im povremeno hranu i garderobu. Tada ih je bilo troje, a s obzirom da nisam aktivista sve se to svodilo na komšijsku pomoć. Kada bih kuvala mojoj porodici, nosila bih i njima. Kada je počelo vanredno stanje nastavila sam, naravno, da nosim obroke, međutim, društvo iz prolaza se uvećalo, te mi je bila potrebna pomoć. Po preporuci prijateljice obratila sam se organizaciji 'Krov nad glavom' pa se naša zajednička samoorganizovana akcija razvila u sistem podrške u kome učestvuju više kuhinja."

Ivan Nenadić, aktivista "Krova nad glavom" kaže da "svakog dana u 13.30h, u prolaz u Nušićevoj u kome se skuplja ju, beskućnicima donosimo hranu. Ranije su uglavnom naše aktivistkinje kuvala, a sada imamo čoveka koji se bavi kateringom i pomaže. U jednom trenutku nam je problem bio nedostatak ambalaže u kojoj bismo tu hranu nosili. Pomoć oko ambalaže pružili su drugi aktivisti koji se pored toga bave još i skupljanjem donacija, obezbeđivanjem dezinfekcionih sredstava i prevozom stvari. Obraćaju se i pekarama sa molbom da im ustupe peciva koja ne uspeju da prodaju tokom dana. Mnogo je onih koji su organizaciono uključeni u akciju, ali zbog ukidanja

Nedugo nakon što je posprno umanjivala značaj pandemije, vlast u Srbiji uvela je neke od najstrožijih mera u Evropi. Svedoci smo sveprisutne #ostanikodkuće kampanje, kao i koristi koje metode karantina i društvenog distanciranja donose, ali u kući može da ostane samo onaj koji kuću ima. U situaciji u kojoj se trajanje policijskog časa neprestano produžava i najavljuje potpuno zatvaranje opšte populacije, postavlja se pitanje: gde da sa ulice i javnih prostora odu oni koji nemaju krov nad glavom?

Krizni štabovi, medicinski i ekonomski, neprestano rade, dok krizni štab za socijalne probleme koji su tokom pandemije eskalirali ne postoji. Bolje rečeno, ekonomski štab pokušava da pomogne onima koji u sistemu razmene robe i kapitala već učestvuju, dok oni koji su van ekonomije, van sistema proizvodnje, tokom pandemije kao da ne postoje. U svratištima su, od proglašenja vanrednog stanja, donacije zabranjene, te je najdoslovnije preživljavanje najranjivijih članica i članova društva prepušteno

pomoći koju im pružaju samoorganizovani pojedinci i grupe, a među njima i članovi i članice Združene akcije "Krov nad glavom", koja je donela odluku da otpočne sa solidarnim akcijama i opredeli sva sredstva na svojim računima za podršku najugroženijima.

DRUŠTVO IZ NUŠIĆEVE

Problem beskućnika i beskućništva postojao je, razume se, i pre krize, ali sad težak život bezdomnih postaje pravi pakao. Pored svakodnevnih briga o pronalaženju kore hleba, parčeta sapuna, suvih i toplih mesta za spavanje noću, beskućnici Beograda sada moraju da misle i o drugoj opasnosti po svoje zdravlje i bezbednost – novom virusu. Uslovi u kojima se i inače teško staraju o sebi dodatno su otežani time što na ulicama više nema prolaznika kao ranije, javni toaleti i gradske česme su zatvoreni, a pristup parkovima zabranjen. Policija ih privodi i zadržava u stanici "jer krše policijski čas", a jedino što u takvoj apsurdnoj situaciji mogu da izjave je: "Ja nemam kuću kojoj mogu da odem." Ipak, većina beskućni-

javnog prevoza i međugradskih linija ne mogu da učestvuju u radu na terenu.”

Policijski čas onemogućio je ljude koji se za голу egzistenciju bore prodajom na ulici, sakupljanjem sekundarnih sirovi- na, pozajmljivanjem ili boravkom kod rođaka i prijatelja. Politička odgovornost donete odluke je primer kako se politički vrh stara o okolnostima do kojih je došlo, ali za sada ni u naznakama nema adekvatnih mera koje bi sprečile da tokom epidemije u Srbiji naglo porastu glad i siromaštvo. Iako u robnim rezervama imamo “dovoljno hrane da hranimo ceo region”, kako kaže ministar poljoprivrede Branislav Nedimović, Vlada Srbije nije počela sa raspodelom ni u svojoj zemlji. U takvoj konstelaciji, veću odgovornost za živote ugroženih ljudi preuzimaju oni koji se upravljanjem države i društva ni izdaleka ne bave.

DESTIGMATIZACIJA

Srednjeklasni i građanski sentiment spram beskućnika često je prepun dezinformacija i predrasuda, te predubeđenja da su beskućnici sami krivi za okolnosti u kojima su se našli. Priče nekih od ljudi kojima aktivisti pomažu mogu da pomognu boljem razumevanju uzroka i posledica, te destigmatizaciji teškog siromaštva i beskućništva.

“Diplomirao sam pravo i radio neko vreme u struci. Beskućnik sam postao 2015. godine, nakon posete porodici u BiH, kada sam zatekao promenjenu bravu na vratima stana koji više nije bio moj.” Način na koji je ovaj beskućnik izgubio stan je problem na koji akcijama sprečavanja iseljenja od strane izvršitelja Združena akcija “Krov nad glavom” od svog formiranja ukazuje i pokušava da reši. Iseljenja su, tokom trajanja pandemije zaustavljena, a aktivisti smatraju da nema razloga da nakon krize tako i ne ostane.

“Radio sam kao pekar u Beogradu. Inače sam iz Valjeva, i tamo imam sestru. Sestra ima četvoro dece. Kada joj se rodilo najmlađe dete pozvala me je da dođem da je posetim, slagao sam da ne mogu, a zapravo sam imao vaške pa nisam želeo da ih prenesem deci.” Njegova želja je

Zahtevi “Krova nad glavom”

Hitne krizne mere:

- da se beskućnicima dozvoli korišćenje praznih zgrada i napuštenih hotela; država da pomogne prilagođavanje prostora u uslovniji smeštaj gde je neophodno
- vojska da doprema hranu i higijenska sredstva iz robnih rezervi
- ekipe lekara redovno da obilaze kolektive beskućnika i pomognu oko tegoba koje imaju, urade testiranja na virus korona
- ponovno otvaranje gradskih česmi i javnih toaleta; beskućnici trenutno teško nalaze čistu pijaću vodu
- otvaranje novih Centara za prihvatanje odraslih lica poput onog u Kumodražskoj ulici na Voždovcu, širom Srbije, sa više resursa i osoblja

Trajne mere:

Iz Republičkog budžeta opredeliti 200 miliona evra na period od tri godine za trajno rešavanje problema na nivou cele zemlje i to na sledeći način:

- stare napuštene zgrade u javnom vlasništvu prenameniti za stanovanje beskućnika
- otpočeti sa programom državne stanogradnje za beskućnike (ukupno 20.000 stambenih jedinica)
- početi sa otkupom seoskih domaćinstava koja imaju struju, vodu, kanalizaciju i nisu na klizištima, a niko ih ne koristi
- svaka opština u Srbiji koja ima beskućnike da odvoji deo sredstava iz postojećeg budžeta za privremeno zbrinjavanje dok se ne omogući zaposlenje i društvena reintegracija.

da izvadi ličnu kartu, ali nema para ni za administrativne takse. Krizno stanje doprinosi da se i ovakvi skromni ciljevi, koje druge organizacije civilnog društva inače uspešno rešavaju, odgađaju u nedogled. Jedan od beskućnika je epileptičar i njemu mnogo znači razgovor sa aktivistima. Drugi nosi katetar već par godina i jedva uspeva da zakaže lekarske preglede. To čini, kako kaže “ako se lekari smiluju”, jer nema zdravstveno osiguranje.

Iz “Krova nad glavom” poručuju da oni nisu “država, niti njen aparat ili institucija, a mnogi ljudi koji nam se obraćaju za pomoć nas doživljavaju kao Centar za socijalni rad ili još ozbiljniju instituciju. Razumemo ih, jer mi zapravo i nemamo socijalnu zaštitu, što je posledica dugoročnih mera štednje. Ipak, nemamo tolike resurse da zamenimo centre za socijalni rad ili da gradimo stanove za beskućnike. Svakako da bismo voleli da to možemo, ali trenutno to nije izvodivo”. Resurse da probleme beskućnika u razumnom roku reši ima samo država. Iako se odlukom Vlade država povukla iz građevinskog sektora 2013. godine i od tada je stanogradnja prepuštena samo privatnim inve-

stitorima, u poslednjih nekoliko godina sve su glasnija obećanja iz državnog vrha da će država stambeno zbrinuti pripadnike vojske, policije i službi bezbednosti.

U doba SFRJ “sredstvima iz solidarnog fonda za stanovanje saizidano je u periodu 1961–1980. čak 1,2 miliona, odnosno oko 37 odsto svih trenutno postojećih stambenih jedinica u Srbiji. Stvar je pre svega političke volje i orijentacije da li državni vrh danas želi da gradi stanove za zbrinjavanje siromašnih ljudi. Ako je moguće finansirati izgradnju za zaposlene u vojsci i policiji, i te kako je moguće odvojiti deo budžeta i za izgradnju stanova za beskućnike. U tom smislu, jedan od glavnih zahteva Združene akcije koji javno upućuju i smatraju za trajno rešenje je da se otpočne sa državnim stanogradnjom za beskućnike, ukupno 20.000 jedinica, a da se iz budžeta za to odvoji 200 miliona evra na period od tri godine. “Na svakom od nas je da u ovoj situaciji, od dana do dana, uradimo sve što je u našoj moći da pomognemo ljudima koji su egzistencijalno najugroženiji”, saglasni su aktivisti i aktivistkinje “Krova nad glavom”. ¶

SONJA ČIRIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta “Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo” koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika “Vreme” i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

Legenda o Letećem Baričaninu

Foto:
Aleksandar Dimitrijević

Život evoluirao, pa su i Holandanci slavne moreplovce pretvorili u slavne fudbalere. "Leteći Holandanci" danas je veliki igrač u stalnom pokretu. Totalni fudbal, tako se ta priča zove, i u njoj fudbaleri na terenu neprestano menjaju pozicije, svaki čovek igra i odbranu i napad, pa je protivniku taj fluidni sistem igre veća misterija i od samog kapetana Hendrika van der Dekena

Tako lete Holandanci. Ali daleko iznad njih vinuo se naš Leteći Baričanin, najveći partizanovac, Miroslav Gajić (1954–2020). Holandski fudbaler ima krila, ali ima i kavez u vidu granica igrališta. Miša Tumbas je leteo slobodno. Vidim ga kako na Banjici brani čast Partizanovih navijača samostalno bodreći rukometne. U sledećem kadru već je na Topčiderskom brdu, gde fudbalerima upućuje savršene asistencije ljubavi. Stigao je i do "Pionira" ili "Arene", da i sam pogodi trojku za konto Partizanovih košarkaša. Sve to u istom danu. U isto vreme ako je bilo potrebno. Mišini dolasci na svaku utakmicu svake Partizanove sekcije tajna su čak i nama koji smo gledali let te veličanstvene ptice.

"Leteći Holandanci" ima i operu o sebi. Libreto i muzika – Richard Wagner. Možda Mišin glas onako propušten kroz šmirglu u grlu ne bi zadovoljio fina uha, ali nama je bilo lako da ga zamislimo u klasičnim operskim rolama. Bio je naš i

Pučinijev Kalaf kada je najavljivao pobeđu ("Nessun dorma"). Naš i Rosinijev Figaro kada nas je razgaljivao ("Largo al factotum"). Pre svega – naš i Bizeov Eskamiljo kada nas je hrabrio samim svojim postojanjem ("Votre toast, je peux vous le rendre"). Da, jedna je arija tenorska, druga baritonska, treća je za bas; napad – vezni red – odbrana; Tumbas – Tumbas – Tumbas; najbolji sastav Partizana.

Takva ptica nije mogla da preživi zatvorena u krletku. Barički kućerak, u koji ga je oterala epidemija, jeste bio sav od zahvalnosti partizanovaca, koji su mu dom opremili i renovirali. Ali govorimo o detinje nemirnim krilima, o detinjoj duši kojoj su i hale i stadioni premali. Puklo je to ogromno srce pod pritiskom ljubavi koju nije imalo kome da ponudi. A ipak, još se svi nadamo da će Miša Tumbas na prvoj sledećoj utakmici odnekud iskrsnuti, šeretski nam reći da smo "dandare" što smo nakon sveg druženja opet pali na njegovu foru, a mi ćemo se obušiti na njega kao da smo dali ponedonosni gol u 90. minutu derbija.

Ako se to ne dogodi, upamtite legendu o Letećem Baričaninu. Ona se neće menjati. Miroslav Gajić zauvek će ostati najsajjnija buktinja u Partizanovom grbu.

MARKO LOVRIĆ (novinar NIN-a)

**DRŽAVA I
SOLIDARNOST**
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira
Evropska unija (preko
Delegacije EU u Srbiji)
kroz medijski program.

nedeljnik
VREME

[www.vreme
solidarnosti.rs](http://www.vreme-solidarnosti.rs)

Odlazak najvećeg trenera

Dve stvari su obeležile njegovu karijeru: on bi se pojavljivao u vremenu krize i klub u koji bi došao bi nakon toga napredovao, a kao trener je uspostavio svoj model igre – puno trčanja, puno dodavanja i bar jedan umetnik koji zna sve sa loptom

Foto: Mladen Surjanac

Fudbalski trener Radomir Antić umro je posle kraće bolesti u Španiji u 72. godini. Vest da je "Mister" umro rastužila je čitav fudbalski svet, verovatno više u Španiji nego na nekom drugom mestu. I dok mediji prenose poslednje pozdrave njegovih bivših igrača, kolega i prijatelja, vreme je da se pogleda unazad i vidi šta je nasleđe čoveka koji je u karijeri vodio tri najveća španska kluba: Real, Barselonu i Atletiko iz Madrida.

Šta je ono što je oblikovalo ovog čoveka, rođenog u malom Žitištu, odraslog u Užicu, Titovom Užicu, i formiranom igrački u beogradskom Partizanu za koji je počeo da igra posle odlaska sa scene najveće generacije tog kluba, koja je 1966. godine igrala finale Kupa šampiona sa slavnim Realom? Da li je tada omladinac Radomir sanjao da će jednog dana on sedeti na klupi najslavnijeg kluba na svetu, i kako mu je izgledalo dok je Real uzimao svoju tada apsolutno rekordnu šestu titulu najboljeg tima u Evropi?

Čini se da su dve stvari ono što je obeležilo njegovu karijeru: prvo, on bi se pojavljivao u vremenu krize i klub u koji bi došao bi nakon toga napredovao; drugo, kao trener uspostavio je svoj model igre – puno trčanja, puno dodavanja i bar jedan umetnik koji zna sve sa loptom, koji može, kada treba, da reši stvari bilo iz slobodnog udarca, bilo dobrim dodavanjem.

PUT SLAVE

Antić je veći deo života proveo van Srbije i dugo godina je postojala neka vrsta čežnje javnosti, želje da se vrati u srpski fudbal i uradi nešto ovde. Posle igračke karijere, koju je okončao u 36. godini, bio je pomoćni trener u Partizanu Nenadu Bjekoviću i Fahrudinu Jusufiju, a na preporuku Vujadina Boškova otišao je 1988. godine u Saragosu za trenera.

Deset godina pre toga prvi put je stigao u taj klub kao igrač, iskusni defanzivac, oštar kao njegov sugrađanin Nemanja Vidić, ali precizan u pasu kao njegov igrač iz Barcelone Čavi.

Od tog trenutka, pa narednih deset godina, raste slava Radomira Antića, koji je nakon samo dve godine rada u Saragosi pozvan da spasava veliki Real, koji se našao "u buli" pod vođstvom svoje najveće legende Alfreda di Stefana. Kao što je pre toga spasao Saragosu i napravio respektabilnu ekipu, i Real je uspeo da pokrene za kratko vreme, da probudi tim koji je imao i tada velike zvezde i da sezonu 1990/91. završe kao treći na tabeli, što nekoliko meseci pre toga nije izgledalo kao izvesno. I tu se opet videlo: on je bio čovek "kriznih situacija", neko ko preokreće stvari, ko od onoga što pada pravi pobednika, što je verovatno najteža stvar ne samo u sportu.

Iako neki govore da mu je u Realu karijera bila nikakva, statistika govori da je za deset meseci tim vodio na 39 utakmica i da je imao skor 70 odsto, najbolji koji je imao u karijeri sa nekim timom. U Realu je "promovisao" Fernanda Jera. On će pod Antićem postati nova zvezda kluba i španskog fudbala.

Međutim, Antić kroz karijeru nije imao sreće sa "šefovima", osim u kratkom periodu u Atletiku i dok je vodio reprezentaciju Srbije u kvalifikacijama za Svetsko prvenstvo. Iako je svuda pravio rezultat, nekako su ga oni najveći uvek videli kao prelazno rešenje, i to je takođe nešto što je obeležilo njegovu karijeru.

VRHUNAC KARIJERE

Posle Reala, sledi uzdizanje malog Ovijeda, pa odlazak u Atletiko Madrid u vreme Hezusa Hila, koji je doveo od tima koji se borio za opstanak do ekipe koja je osvojila i titulu i Kup kralja u sezoni 1995/96. godine. To je njegov najveći trenutak u karijeri, taj fantastični i neočekivani rezultat kluba opterećenog kontroverzama, finansijskim malverzacijama svog vlasnika, kluba koji se oduvek borio za svoje mesto pored dva svetska giganta, Reala i Barcelone. Ta sezona je od njega napravila "svet-sku facu", i od tog trenutka se njegovo ime pominjalo kada se govorilo o čoveku koji bi trebalo da vodi reprezentaciju Srbije.

Kada se to dogodilo 2008. godine, Srbija je bila potonula, fudbal je bio izjednačen sa kriminalom i činilo se da tu više nema šta da se promeni. Antić je, kao i uvek, preokrenuo situaciju, napravio tim koji "zna da igra", dao je važnu ulogu Nenadu Milijašu, dobrom ali ne velikom igraču, ali igraču kakve je Antić najviše voleo. Takvog je svojevremeno imao u Atletiku u liku Milinka Pantića.

Srbija je uzletela u kvalifikacijama, publika se vratila na stadion, opet je stvorena euforija oko reprezentacije, Antić je bio najpopularniji čovek u državi. Još kada je pobedena Nemačka u drugoj utakmici grupne faze svetskog prvenstva u Južnoj Africi 2010, mislilo se da će Srbija konačno da "uradi nešto" u fudbalu.

Međutim, to je bilo to. Usledio je slom u narednoj utakmici sa Australijom, tim se vratio kući, buknuo je svađa između "šefa" Tomislava Karadžića, predsednika FSS, i omiljenog Antare. Pobedio je "Tole", srpski fudbal je nastavio da tone, a Antić je otišao kući, u Španiju.

I bolje za njega. Kao sa mnogim "našim ljudima", najbolji su nam kada pobeđuju sa našom zastavom, ali žive daleko. Jer, ipak, mi smo ovde, mi znamo bolje. Počivaj u miru, legendo. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Ne dam dušu na

“Sad svi mi građani sveta možemo da se gledamo i dopisujemo na socijalnim mrežama, i da uživo *strimujemo* svoj jadni privatni *reality show*, pa da se svako čudi, zloraduje, saoseća, plače, plaši, histeriše, zapomaže i pomaže, teši i šta još ne, svako shodno svojim kvalifikacijama, sposobnostima, potrebama i osećajima. Ovo je izazov koji dosad još nismo okusili. Iako mi se ne sviđa, prihvatam izazov”

Ličnost Gorana Trajkoskog vezana je za jedan period jugoslovenske rok muzike koji se obično smatra *zlatnim* – onaj iz 1980-ih. Sa sastavom *Padot na Vizantija* napravio je novi žanrovski pomak spajajući *gothic* zvuk sa vokalom zasnovanim na pravoslavnom crkvenom pevanju, što je direktno dovelo do čitavog talasa sličnih grupa iz Makedonije, od kojih je *Mizar* svakako najslavniji. Ovo je bio jedan od retkih originalnih ovdašnjih doprinosa svetskoj popularnoj muzici, te je Trajkoski, nastavljajući konsekventno istu ideju vodilju, tokom 1990-ih kroz grupu *Anastasia* došao do globalne poznatosti zahvaljujući, između ostalog, i uspehom *soundtracku* za film Milča Mančevskog *Pre kiše*. Uvek zanimljiv sagovornik, koji zna da pravi odgovori nikad ne leže na površini, Trajkoski je precizan i kad opisuje sadašnju situaciju iz perspektive usamljenog umetnika.

“VREME”: Kako ste ovih karantinskih dana? Na koji način se nosite sa situacijom u kojoj postoji veoma ozbiljna, nevidljiva i nepredvidljiva opasnost na jednoj, a duboko osećanje izolovanosti, zarobljenosti i samoće na onoj drugoj strani?

GORAN TRAJKOSKI: Dobro sam, hvala, bar mislim da sam dobro. Ni to nije loše za početak, zar ne? Kao prvo, trudim se da se ponašam socijalno odgovorno, nosim masku, perem ruke i poštujem

genijalne zdravstvene preporuke zemaljskih autoriteta: ne izlazim često, samo po potrebi, dakle, odgovorna sam individua. Sve u svemu, što se tiče ispunjavanja mediokritetskih normi, smatram da sam postigao zadovoljavajući nivo građanske poslušnosti. Ali, isto tako imam dubok osećaj da tu negde nešto ne valja. Jeste, pitao sam se bezbroj puta, nisam li ja možda pomalo lud? To je taj praktični deo moje ličnosti kao *zoon politikon*... a što se tiče teorije, e tu sam već poprilično neodgovoran, pa sam – zamislite – počeo da razmišljam i svojom glavom, nasuprot agresivnom medijskom *blitzkriegu* koji seje strah i horor na sve strane. Znači, tu nisam odgovoran, ili drugim rečima: ne dam svoj mozak u *carwash servis* i još manje svoju dušu na hemijsko čišćenje. No, i pored toga, ne želim da se iko oseti ugroženim mojim suprotnim pogledom, pa zato poštujem zakone Novog Vavilona, kao i Apsurdistana – caru carevo, Bogu božje.

Nažalost, kobna iluzija zakucala je i na naša vrata, na vrata naše civilizacije, pošto smo te udarce već čuli u našoj bližjoj prošlosti kako odzvanjaju na vratima naših diverzних kultura. Laž je došla da traži svoje, odrasla je i sazrela. Dugo smo je odgajali, pazili, brinuli se o njoj. Sad je tu, javno prisutna i svakako je došla da sakupi svoj PDV.

Kakva je situacija u Makedoniji, među običnim ljudima, kao i među

vašim prijateljima i kolegama umetnicima? Kako se jedan makedonski kulturni radnik uobičajeno dovija da ipak upražnjava svoju umetnost, stvar, i možda – putem dostupnih novih tehnologija – komunicira sa svojom publikom?

Ovo je globalna “igranka” i zbog toga Makedonija zasad nije izuzetak u ovom scenariju. Ljudi su uglavnom uplašeni, zabrinuti i ne znaju šta bi sa sobom. Neki se boje kužne sadašnjosti, a neki se verovatno još i više boje onoga što bi se moglo naslutiti kao “budućnost” ove, po svemu sudeći, tragične lakrdije laži. Iako bi možda i najtačnija fomulacija bila “tragična lakrdija poluistine”, pošto se laž nikad frontalno ne izlaže i nije spremna za otvorenu i direktnu konfrontaciju sa istinom. Laž uvek i isključivo obitava u realnosti, i jednostavno je primorana da na

hemijsko čišćenje

Foto: Maja Argakijeva

sebe stavi modne detalje koji krase istinu, jer u suprotnom nema šanse da postoji, pošto sama laž nije ništa drugo nego broj 0=nula=nevrednost=nepostojanje.

A mi ljudi, kao i svi ljudi: svako se od nas trudi da se snađe na svoj način u ovoj imitaciji života – neko se prepušta stihiji trendova na socijalnim mrežama, i tu ili plove ili se ljulja na valovima virtuelnih struja, drugi su u malo većoj izolaciji, treći samo posmatraju i zasad ne preduzimaju ništa posebno, čekaju da dim od eksplozije splasne, pa da nakon toga daju instrukcije unazad, da budu *afteršev* generali. Ovo je jedan od većih izazova, ovo je test, ispit iz toga da li naša civilizacija, i pored svih nedostataka, ipak ima suštinsku i zdravu osnovu da produži svoj put kroz istoriju, ili će pokazati prve ozbiljne znake svog – u odnosu na večnost – skroga silaska sa pozornice povesti.

Šta mislite – zašto se sve ovo dogodilo? Pogađa li planetu ovog časa neka nova kuga nalik onoj srednjovekovnoj? I da li su razlozi za to mistični ili je jasan njihov realni izvor? Ne mislimo ovde na svako razumna naučnička objašnjenja, već na način na koji su političke elite u mnoštvu civilizovanih zemalja reagovala ili 'reagovala', uključujući ex-SFRJ prostor? Da li je prećutkivanjem i poricanjem izgubljeno dragoceno vreme da se sada već ogromni problemi preduprede?

Planetu nismo mi ljudi stvorili, dobili smo je rođenjem, dakle, prirodnim putem. Sve što nas okružuje i što nazivamo prirodom, dar je, a ne naših ruku delo. Ako Planeta nije naša tvorevina, onda ona i ne spada u domen naše, ljudske vlasti, već njom gospodari neka druga kre-

ativnost, tačnije, svrstava se u umetnički opus nekog drugog. Ono što se može smatrati umetničkim opusom čovečanstva je modifikacija, preobrazba dobijenog pri rađanju, *alias* prirode. Mi nismo reditelji života, mi smo samo akteri, saradnici toj promisli ili, najtačnije rečeno, učesnici tog projekta. Ili, kako Šekspir u drami *Kako vam drago* veli: *All the world's a stage, and all the men and women merely players, they have their exits and their entrances...*

Prema tome, onaj pravi reditelj u određenom trenutku može da prekine rad na predstavi, može dati pauzu, i napokon, može nas i zameniti ako mu je volja, zar ne? Da pokušamo da se spustimo jedan nivo niže, sa istine u realnost, i da vidimo kako stvari stoje u predstavi koju mi nazivamo život? Nije teško primetiti da je koncept laži – u našoj civilizaciji prisutan možda i previše dugo – veoma poštovan i uvažavan. Može se reći da je već u 20. veku, a naročito danas, postavljen na skoro najviši pijedestal društvenih vrednosti: zar nisu diplomatija, marketing i PR odavno shvaćeni kao prihvatljive forme laganja? Čekamo još samo, dozvolite mi da budem ciničan, i oficijelnu inauguraciju od UN – taj zvanični proglas da je istina laž, a laž istina. Ili je to već neko drugi ranije rekao, kao na primer Orvel? Možda je još Veliki Brat u njegovoj knjizi 1984 nama čitaocima saopštio: rat je mir, a slaboda je ropstvo?

Da li vas ponešto danas podseća na one teške godine 1990-ih, kroz koje su svi ex-YU narodi prolazili na svoj način? U čemu je glavna razlika?

Naravno da me podseća i kao što sam malopre napomenuo, mi smo ovaj *rejv* već jednom plesali, svako na svoj način, no ovaj put se radi o većoj, globalnoj igranci. Sad svi mi građani sveta možemo da se gledamo i dopisujemo na socijalnim mrežama, i da uživo *strimujemo* svoj jadni privatni *reality show*, pa da se svako čudi, zloraduje, saoseća, plače, plaši, histeriše, zapomaže i pomaže, teši i šta još ne, svako shodno svojim kvalifikacijama, sposobnostima,

potrebama i osećajima. Ovo je izazov koji dosad još nismo okusili. Iako mi se ne sviđa, prihvatam izazov, jer verujem da svako zlo služi nekom dobru. Verujem da ćemo iz ovih nedaća izaći pročišćeni, i da će ljudsko dostojanstvo kod nas naći malo više prostora za svoj dom.

Kako pronalazite lično i stvaralačko spokojstvo u ovom haotičnom vremenu u kom je čovekovo snalaženje stalno od danas do sutra, opterećeno neizvesnošću, i van aktuelne pandemije?

To što nam se sad događa nije od juče. Moje su sumnje da je ovo, najblaže rečeno, rezultat pogrešne civilizacijske smernice ili drugim rečima – egzistencijalni ćorsokak. Iako mi nije drago i još manje svejedno, ja se ipak dobro snalazim u uslovima izolacije. No, to što se dobro snalazim, ne znači da želim da tako i ostane. Naime, informativni rat koji je zahvatio svet, dugačak je i odavno započet proces, koji se vodio između redova našeg neispisanog životnog romana. Ovo što sad vidimo samo je kontrolisana, ili čak suprotno – nepoželjna i neplanirana površinska eksplozija, koju će neki pokušati da zloupotrebe. Već dugo osećam taj rat koji se vodi pre svega u svakom ljudskom biću, a danas vidimo i njegove moguće spoljašnje manifestacije, kao što su devalvacija ljudskih prava i sloboda u ime sigurnosti i bezbednosti, te pucanje ekonomskog mehura, kako ga je još 1970-ih godina nazvao Lyndon LaRouche. Tu je i praktična smrt ideje o demokratiji i vladanja putem glasanja, uvođenje već unapred spremljenih "finansijskih paketa", čitaj *zaduživanja* koja se ne mogu nikad vratiti, kao i ono od čega najviše strepim – a to je kraj suvereniteta, najpre manjih i slabijih država. Odatle sledi uvođenje potpune hibridno-korporacijske, a zatim i čiste korporacijske vlasti. Ovo su samo moje sumnje, nadam se da do toga nikada neće doći.

Koji je poslednji album ili najnoviji autor koji vas je uzdrmao i inspirisao da napravite nešto svoje?

Po svemu sudeći, najmoćniji autor mog vremena koji me je pokrenuo da uradim nešto svoje, a novo, jeste – nezadovoljstvo. Ono samim sobom i zateknutim stanjem na muzičkoj sceni. Godinama već tragam na youtubeu za novim

Joy Division ili celom plejadom onih tako raznovrsnih, a bliskih grupa iz 1980-ih. Bio bih i te kako zadovoljan da nađem i na energiju iz 1960-ih, i sam bih se priključio tom toku, krenuo za tom strujom, na tom talasu. No, verovatno tražim na pogrešnom mestu. Ne mogu da verujem da je poslednji veliki živi rok bend *Radiohead* oformljen u prošlom veku, a da je zadnja velika inovativna skraćunica glasila *FSOL* (*The Future Sound of London*)?! Moje čuđenje je neizmerno, jer neću da verujem da jedino prohtevi publike iznuđuju od autora velika dela! Zato što nas istorija, ili bar ono što smo se mi ljudi dogovorili da ona jeste, uči da su autori nezavisno od nerazumevanja publike i umetničke javnosti svog doba, ipak umeli da naprave bajpas trendovskim, kupoprodajnim hirovima trenutka i izbace dela za sva vremena. Svaka čast i naklon imenima kao što su danas Steven Wilson, David Eugene Edwards (*Wovenhand*), Hildur Guðnadóttir itd. Oni su uistinu ostvarili sebe, daju sve što se može dati, drugim rečima učinili su ono do čega im je stalo i to je njihov lični podvig. No, to je stvarno premalo za period od poslednjih 20 godina.

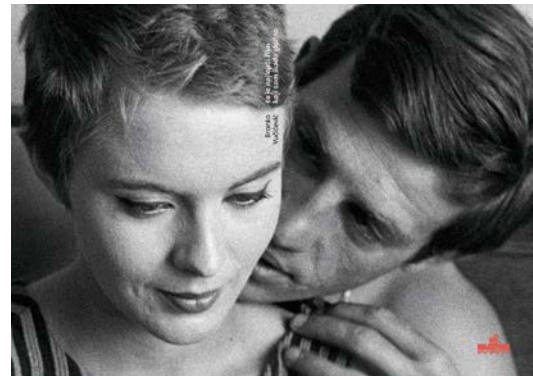
Koji projekti su trenutno u centru vaše pažnje i kako biste opisali ono čime se bavite danas?

Već dve decenije unazad najveći deo svog vremena provodim u teatru sa glumcima, rediteljima, pa je i mamutski deo muzike koju sam radio vezan za pozorište. Moja jedina aktivnost van pozorišta bili su projekti sa *Mizarom* ("Kobna ubavina"), zatim *Bioscopia* sa Elenom Hristovom i angažman sa Aleksandrom Veljanovim kao solo autorom i sa njegovim bendom *Deine Lakaien*. Priča o *Anastasiji* je završena. Bila je lepa dok je trajala, a sad su "došla tako neka vremena" (*La Strada*, 1987, prim. aut.). Pre tri godine odlučio sam da se predstavim kao solo autor, prvi put u svojoj muzičkoj karijeri, i napravio albume *Na Svetov Ubavina*, *Teškiot glas na novite himni*, kao i *soundtrack* za film *Ruganje Hristu* pod imenom *Skomrasi apsurdistan-ski*. Verujem da će moja sledeća muzička objava biti zajednički album sa Zoranom Bulatovićem Baletom iz nekadašnjeg novosadskog benda *Luna*. ¶

ZORICA KOJIĆ I DRAGAN AMBROZIĆ

Preteča,

Ova knjiga nas podseća na još dve preko potrebne i neretko nedostižne stavke savršenog ili barem zdravog filmskog stanja stvari – prisustva hrabrih, vrednih i pronicljivih erudita koji delaju na samoj tački susreta pokretačkih strasti i nesporne kompetentnosti, te filmofilije kao korena svake filmske misli

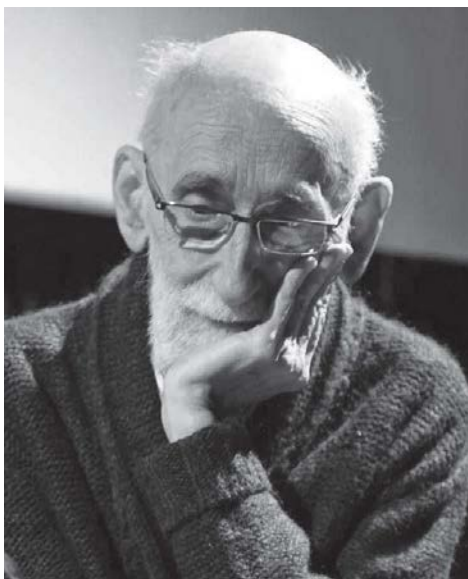
Nedavno je u knjižarsku ponudu diskretno (a što je u savršenom skladu sa njenim protagoni-stom) stigla knjiga naslovljena *To je najlepší film koji sam ikada gledao* (u izdanju Filmskog centra Srbije). Reč je o prvoj knjizi u sklopu ciljanih kompletnih dela Branka Vučićevića u sedam toмова, pregaoca, preteče i udarnika kakvog jugoslovenski i srpski film možda i nisu zaslužili. U ovom prvom tomu prikupljeni su njegovi tekstovi o filmu – kritike, kraći eseji, opažanja, crtice...

Da podsetimo skoropridošle: Branko Vučićević (1944–2016) bio je filmski kritičar, scenarista i prevodilac s engleskog, a radio je kao urednik, pomoćnik reditelja i dizajner, dok je filmske kritike i tekstove o filmu pisao u časopisima: "Književne novine", "Filmska kultura", "Delo", "Film danas", "Danas", "Reč", "Arkazin", "Vreme",

inspirator, kosmopolita

“Zarez”, “Vidici”... Kako svako malo biva ukazivano o teretu i ne baš punoj smislenosti života i rada pod senkom sveopšteg diskontinuiteta na ovim prostorima, a kako je kultura sećanja barem nominalno jasno i javno prepoznata kao nužnost i na polju kulturnog stvaralaštva, više je povoda za jedno ovakvo izdanje i u ovom trenutku. To potvrđuju i sledeći redovi uvodnika Miroljuba Stojanovića, inače i urednika izdavačke delatnosti Filmskog centra Srbije, koji je, naglasivši da je *Projekat Branko Vučićević* zapravo *neverending story*, istakao: “Projekat je zamišljen kao pre svega svojevrsni omaž čitave jedne generacije kojoj je Branko bio *spiritus movens*, ali i duhovni i kreativni uzor, te intelektualni katalizator koji je srpsku filmsku kulturu radikalno preveo u evropske filmske prostore i ambijentalizovao je prostorima kosmopolitske neponovljivosti. To opet govori o jednoj vrsti obaveze ovog naraštaja da traga za svojim duhovnim i intelektualnim pretečama i inspiratorima, ali, s druge strane, da reaktualizuje Branka na način primeren savremenim potrebama.”

A sve to je već u prvom tomu u zavidnoj meri i postignuto. Cilj je, dakle, jasan – ponovo skrenuti pažnju na jedno nedvojbeno značajno i uticajno ime i, pritom, potcrtati trusan i malo je reći zahtevan put koji stoji ispred svakog lučonoše, svakog onog, ko, doduše, nošen prevashodno vlastitim strastima prti put za druge i one koji će na te zavojite staze možda docnije stupiti. A sam zdrav razum, uz prstohvat naknadne pameti, ukazuju nam na isto ono na što i ovi Vučićevići filmski spisi rečito podsećaju – teško je ali i izazovno biti preteča i istraživati nove teritorije, u isti mah nužno ih prilagođavajući ovdašnjem kontekstu i ne tako lako premostivim društvenim i raznorodnim okolnostima, a da ne pričamo koliko je energije i pogibeljne usredsređenosti neophodno da bi istrajno nametali filmografiju i sveukupnu misao o filmu u okruženju pred kojim je tek era

Branko Vučićević

Foto: Karpo Godina

zamašnije izgradnje konkretne i opipljive filmske infrastrukture. Branko Vučićević mora da je to znao i osećao, baš kao je, podno svog nužnog pionirskog zanosa, to pojmio i Boško Tokin (kao Vučićevićev slavni i mnogozasluzni preteča).

Kao što je Miroljub Stojanović takođe u svom uvodniku naglasio: “Ne radi se samo o velikoj erudiciji i polifonosti Brankovog opusa u jednoj vrsti izraza koji je postao poslovično akribičan, radi se naprosto o činjenici da je u gotovo svakoj sferi svog delovanja Branko ostavio ponešto od svog traga, ponešto što se gotovo niotkuda pojavljivalo a za šta se kasnije ispostavljalo da je reč o kamenima međašima.” Dokaza ispravnosti te teze je na stranicama ovog izvrsnog zbornika zaista mnogo – počev od hrabrih iskaza i sudova već u prvom tekstu *Sinemaskop i magija* filma iz davne 1956. u kome je napisao: “Još od samog početka, film se pokazao kao naivna i skućena, u pretežnom svom delu, reprodukcija izvesnih površinskih odeljaka stvarnosti.” Preko revolucionarno određenih redova iz 1962, iz teksta *Jednostavne stvari*, gde osvrćući se na filmove Marjana Vajde piše i ovo: “Jugoslovenska (filmska) preduzeća primaju zamašne količine scenarija i ponuda za saradnju od netaleantovanih dobronamernika, psihopata i amišnih tipo-

va... (Film) *Šeki snima, pazi se!*, ipak obavlja vrlo korisnu funkciju: ispoljava abnormalnost stanja u našoj filmskoj produkciji...”

U ovoj knjizi ima i izrazito zanimljivih odblesaka (auto)metatekstualnosti, kao u tekstu *Smrt velikog kritičara* (1958) gde piše o Andreu Bazenu, pokretaču i uredniku i danas glasovitog časopisa “Cahiers du Cinema”: “Bazen je bio, i ostaje, primer i ugled. Možda najpre po svom potpunom posvećivanju stvari filma: bavljenje filmom nije za njega bilo uzgredan posao ili drugorazredna razonoda; on nije želeo da piše romane ili pesme, razlog i cilj svojeg postajanja je nalazio u gledanju filmova i pisanju o filmovima.” Osim toga, ovo

je povremeno i izvanredno duhovito štivo – na primer, kada u finišu kritike čuvenog *Lifta za gubilište* šeretski i u postmodernom duhu poentira: “Primećujem da sam nehotice dao ovom prikazu oblik koju mi je najodvatniji: ‘uredno i sređeno ocenjivanje’ doprinosu autora filma i njegovih saradnika, pa ću, kad se već kotrljam tom nizbrdicom, tako i završiti.” A ova knjiga se završava majstorskom ekstravagancom – tekstom *Najkraća filmska kritika: O filmu Klip* (2013), u kome stoji samo ova rečenica “Pohvaljujem film *Klip* Maje Miloš.”

Na sve to, ova knjiga, domišljato i inteligentno nazvana *To je najbolji film koji sam ikada gledao*, podseća nas na još dve preko potrebne i neretko nedostižne stavke savršenog ili barem zdravog filmskog stanja stvari – prisustva hrabrih, vrednih i pronicljivih erudita koji delaju na samoj tački susreta pokretačkih strasti i nesporne kompetentnosti, te filmofilije kao korena svake filmske misli, ali i jedinog plodotvornog tla za konkretno filmsko stvaralaštvo. Upravo sa te kote je predano tokom bezmalo šest decenija delao veliki Branko Vučićević, ostavivši nam u amanet izobilje narečenih kamena međaša na tom svom i našem putu.

ZORAN JANKOVIĆ

Tiha slava Mate Lončara

Samozatajno temeljit, Lončar je rezultate svojih istraživanja pred zainteresovanu javnost iznosio isključivo kad je imao šta da joj kaže. Podrazumeva se da je takvom pristupu preduslov celovit pregled nad predmetnom građom

U senci sveopšte viralne pometnje, u Beogradu je prošle nedelje preminuo Mate Lončar, dugogodišnji profesor hrvatske književnosti na Filološkom fakultetu i jedan od najprilježnijih čitalaca te – nesumnjivo stoga – najpouzdanijih egzegeta dela Miroslava Krleža. Među mnoštvom onih koji su se bavili istim poslom velika je većina, istina, objavila mnogostruko više, samo što bi pritom neretko, skoro pa zakonomerno, rekli neuporedivo manje. Obaška sad što bi za dosta toga što i rekli jesu, bolje bilo da nisu. Samozatajno temeljit, Mate Lončar rezultate svojih istraživanja pred zainteresovanu je javnost iznosio isključivo kad je imao šta da joj kaže. Podrazumeva se da je takvom pristupu preduslov celovit pregled nad predmetnom građom, a da ga je, ne žaleći ni vremena ni truda, i te kako zadovoljio, potvrđuje laskav sud Stanka Lasića o kapitalnom kritičkom izdanju časopisa *Danas*: “Stječe se dojam da Lončar o *Danasu* i o ‘strujama’ oko *Danasa* zna doslovno sve.” Koliko je doktorskih kandidata zaslužio takvu ocenu upućenosti u sve aspekte teme svoje disertacije, i to godinama pre no što su je odbranili? Na podlozi detaljne rekonstrukcije odnosa zastupljenih sadržaja, angažovanih saradnika te socijalnih i političkih prilika u kojima su izlazili, Lončar je neopozivo dokazao da su časopisi kao samosvojni žanr, uopšte uzevši integralni, a u kulturno-istorijskom pogledu dapače centralni, modalitet Krležinog delanja.

Koliko je sam mnogotumačeni Krleža – specijalno alergičan na uprošćena shvatanja svake vrste – visoko vrednovao kako je Lončar predstavljao njegovo pisanje, svedoči to što ga je, pred smrt, uvrstio u najuži krug onih kojima je bio rad poveriti osjetljiv zadatak pisanja predgovora novom izdanju svoje najvažnije i najteže polemike, *Dijalektički antibarbarus*. Lončara je u tom društvu izdvajalo što je bio dvadeset do trideset i kusur godina mlađi od Ristića, Bratka Krefta, Davića i Marijana Matkovića, pa u znamenitom sukobu na levisi nije učestvovao ni kao akter ni kao promatrač – što odabiru samo daje na važnosti. A što u toj grupi nema priređivača *Panorame pogleda, pojmova i pojava*, kompendija za koji je Krleža smatrao da u njemu ima “grdnih nerazmjera”, dokaz je više da najstrožih merila nisu bili pošteđeni ni inače bliski saradnici. Nasuprot tome, mada se u februaru 1973. u šali bio požalio Midhatu Begiću kako “kad uhvate škare takvi kao što je taj do Vas, onda od petnaest knjiga načine jednu”, kad Lončar u junu 1976. dovrši lektirni izbor iz njegove esejistike, zaključuje: “Mislim da je dobro i da ni ja ne bih drugačije napravio”. Da bi

Piše:

Tomislav Brlek

Vanredni profesor na
Odsjeku za komparativnu
književnost Filozofskog
fakulteta u Zagrebu

odmah, zlu ne trebalo, pripomenuo i “nemojte u predgovoru knjizi biti apologeta, manite se u svakom pogledu kađenja mojim tekstovima”. Budući da je Lončarova analitička pažnja dosledno bila usredsređena na tekstualna i kontekstualna fakta, dok mu je izraz uvek bio samopregorno sveden, vakcinisan od praznoslovlja sa tasima i talambasima, znao je da je to upozorenje izlišno.

Povodom teksta “Krleža i Svetozar Marković ili srodnosti angažmana”, prosudiće pak da je Lončarovo tumačenje “ne samo dobro, već više od toga”, napose pritom, vazda svestan da su pisanje i mišljenje suštinski nerazlučni, ističući način izlaganja: “Zna Lončar gdje valja staviti točku, a gdje zarez”. Ta je retka sposobnost sintetičkog saobražavanja prethodno iscrpno analiziranog izrazito heterogenog materijala poglavito bila nužna u izboru iz leksikografskih marginalija pod naslovom *99 varijacija*, kojim je Lončar, i opet pionirski, suvereno demonstrirao kako se bez tih na prvi pogled pragmatičkih i uzgrednih tekstova “cjelina Krležina opusa, a pogotovo pojedini njegovi vidovi i izrazi (povijesni, estetički, kritičko-esejistički) uopće ne daju zamisliti”. Takođe, tu možda ponajpre dolazi do izražaja da sagledavanje Krleže kroz dijalektiku celine i delova, teksta i konteksta, prošlog i sadašnjeg, nije samo sebi cilj, već da Lončar uvek na umu ima svekoliku stvarnost u kojoj deluje. Rečit primer budne zainteresovanosti za aktualna književna i vanknjiževna zbivanja maestralno je čitanje prvog romana Slobodana Selenića, *Memoari Pere Bogalja*, pisano, nimalo slučajno, tek kada se “buka reklame, dnevne kritike i raspre što se, raznoglasna i proturječna, bila podigla” oko te knjige stišala, pa je bilo moguće “mirnije prići kritičkoj interpretaciji i analitički sagledati književni postupak njenoga pisca” da bi se pokazalo da je bitna ne “svojom temom, izazovom bizarnih motiva i drastičnih scena, nego narativnim oblicima i umjetničkom vrijednosti”. Nastalo iz ljubopitstva a ne po hataru i polze radi, delo smernog naučnika i omiljenog profesora Lončara, svoju tihiu slavu duguje tome što, opečaćeno (to je jedna od njegovih omiljenih reči) skrupuloznošću i akribijom, umesto beslovesnih uopštavanja i nakaradnih fanfaronada pruža istinske uvide. Nema zacelo sumnje da je prisećanje na neizvitoperene pobude i neiznevereno poslanje podvižnika vičnosti kakav je bio Mate Lončar od odsudne važnosti upravo u vremenu kad se svakodnevno na vlastitoj koži možemo uveriti koliko je skupo iz haznadske oblapornosti potceniti stručnost.

Sloboda ili zdravlje

Kao jedan od razloga za zabrinutost zbog mogućeg širenja virusa često se navode građani koji su se u poslednjih mesec dana vratili u zemlju a ne pridržavaju se propisane samoizolacije koja traje četiri nedelje. Jedno moguće rešenje bilo bi nošenje narukvice ili nanogice koja bi ukazivala na kršenje ove obaveze.

Ukoliko je nemoguće obezbediti dovoljno tih elektronskih naprava, može da posluži i mobilni telefon sa odgovarajućom aplikacijom kojom se korisnik telefona prati. Da bismo bili sigurni da nije izašao i ostavio telefon kod kuće, povremeno se poziva u video razgovor. Što je i dalje sigurnije i jeftinije nego da policijske patrole dolaze na vrata u svakodnevnu kontrolu. Negde se kontrola sprovodi pozivom na fiksni telefon, ali te se linije sve češće ot-
kazuju jer su nepotrebne a prave trošak.

Ako vam se ovo čini kao nenormalna ideja i kršenje svih ljudskih prava, dodacu da ju je među prvima javno izneo Juval Harari, superpopularni izraelski filozof i autor više knjiga koje se bave razvojem civilizacije. On pandemiju novog virusa korona vidi upravo kao priliku za pooštrevanje kontrole građana, sve uz izgovor da je to jedini ili najbolji način za zaštitu opšteg zdravlja.

Harariju se to, naravno, ništa ne sviđa, iako ukazuje na brojne pozitivne strane. On strepi od toga ko će prikupljati, čuvati i analizirati informacije o našem kretanju, našim kontaktima i bliskim susretima. Bilo bi sjajno da takve informacije postoje u ovom trenutku jer bismo lako mogli da

testiramo čitave lance potencijalno zaraženih i izolujemo one koji se pokazuju pozitivnim na virus.

Ali isto tako bi taj ko je u posedu informacija mogao da prati i kontakte i viđanja druge vrste, na primer politička ili sindikalna. A ako bi neko pokušao da iskoči iz sistema tako što bi onemogućio praćenje, mogao bi biti kažnjen zbog ugrožavanja javnog zdravlja.

Nije jednostavno opredeliti se da li ste za to da tehnologiji delegirate brigu za zdravlje, a naročito preventivu. Harari ide tako daleko da kaže kako bi ta narukvica mogla da nam meri neke osnovne fiziološke parametre kao što su rad srca ili temperatura. Ukoliko temperatura počne da raste ili srce krene nepravilno da radi, alarmira se zdravstveni sistem.

Takođe, takav uređaj, pa makar bio i aplikacija na mobilnom telefonu, mogao bi da opominje ukoliko vam se neko suviše približi ili se previše ljudi nalazi u nekom prostoru da bi održali potrebnu distancu. Mogao bi da vas upozori da ste imali blizak kontakt sa nekim za koga je upravo utvrđeno da je pozitivan, a da ga uopšte ne poznajete. Jer se radi o osobi koja je stajala iza vas u redu pred kasom u vreme kada je bila infektivna, a da toga nije bila svesna.

Takvo upozorenje zvuči sasvim dobro i logično, pritom je sasvim tehnički izvodljivo već danas. Kao i mnoga druga novotehnološka unapređenja ima sjajne mogućnosti za poboljšanje naših života, ali i za nametanje totalne kontrole u društvu. U toj tački pravnici treba da preuzmu kontrolu od IT developera.

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatnu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Sreća u usamljenosti

O užasu neću mnogo, časna reč, samo dve rečenice: u koncentracionom logoru Langenštajn-Cviberge od januara do februara 1945. nismo imali nikakve krevete, na patos barake bačena je slama, preko nje prljava ćebad, spavali smo poređani kao sardine u konzervi. Niko nije mogao da se okrene na drugu stranu, a da ne pomeri sve druge.

Gledajući američke filmove o zatvorima čudio sam se zašto je samica predstavljena kao posebno stroga mera kažnjavanja zatvorenika. Nikad nisam voleo masu. Ja bih odmah molio da me pošalju u samicu, ali posle logora više nisam imao prilike da se upoznam sa robijom.

Pod stare dane osuđen sam na neodređeno vreme na samicu veličine 68 kvadratnih metara, sa velikim prozorima okrenutim ka dve strane sveta i terasom koja gleda na jugozapad. Proteklih lepih popodneva sam se sunčao na toj terasi. Izve-

sna tuga me je spopadala dok sam gledao u samoposlugu preko puta zgrade, u kojoj sam svakog jutra kupovao novine, hleb i još ponešto. Onog četvrtka kad je seniorima starijim od 65 i više godina još bilo dozvoljeno da izađu na ulicu, kupio sam minimalne zalihe – kao bivši logoraš uvek imam neke zalihe kod kuće – a sa kasirkom se oprostio sa: "Vidimo se kroz koji mesec!" Jedva smo se uzdržali da se ne rukujemo i ne poljubimo preko kase.

Sada svako veče kroz prozor gledam u prazne ulice, prisećim se Bokačovog *Dekamersona* i Markesove *Ljubavi u doba kolere*. Mnogo čitam, gledam vesti i slušam kako predsednik Srbije naročito voli bake i deke. U Austriji se ne govori "starići" ili "bakice i dekica", već sa poštovanjem "seniorke i seniori".

Piše mi direktor Memorijalnog centra Buhenvald kako je tri meseca spremao sedamdesetpetogodišnjicu proslave oslobođenja logora, trebalo je da govorim i ja, zatim je mesec dana danonoćno radio na otkazivanju svega što je s tim u vezi naručeno. On je i profesor na univerzitetu u Jeni, gde su nastava i ispiti otkazani. Šeta se po šumi, čita, sluša muziku, zapisuje ponešto i dodaje da nije mislio da takva pošast nekom može da podari i toliko mira i sreće.

Ja sam po godinama veoma rizičan tip, ali se ne osećam takvim. Slučajno sam baš nedavno bio na redovnom polugodišnjem pregledu, doktor je bio više nego zadovoljan mojim stanjem. Pre nekoliko dana sam slučajno novim, superoštrim nožem zasekao kažiprst desne ruke. Đavolski je krvvarilo, jedva

sam levom rukom namestio flaster. Otpao mi je u snu druge noći posle "udesu". Morao sam da razmišljam koji sam to prst posekao, toliko je lepo zarasla rana. Znači, regenerišem se ne baš kao gušter, ali još uvek kao zdrav čovek.

Pošto je statistika ovih dana u modi, izračunao sam da je statistički bilo bar 50 odsto verovatno da me 27. maja 1944. ubiju u Aušvicu. Tada je jedan rasejani esesovski lekar odlučivao da li sam ja, petnaestogodišnjak, sposoban za rad ili viđen za gasnu komoru. Danas mislim da je statistički ve-

rovnatnije da se spotaknem o prokleti tepih u dnevnoj sobi, lupim glavom u čošak masivnog stočića i preminem u trenu, nego da me virus sa lepim imenom korona ubije upalom pluća, gušenjem sličnim, iako sporijim, pa zbog toga bolnijim, nego u toj slavnoj gasnoj komori.

Nije mi teško da se pridržavam osnovnih pravila. I inače sam če-

sto prao ruke, mislio ponekad da to činim bolesno često, možda zato što me zbog nečeg grize savest. Perem ih "hirurški", ne samo šake nego i nadlanice do lakta, sigurno bar pola minuta. Sobe vetrim, to je logično i bez pandemije. Duskora sam se kajao što se uprkos savetima lekara ne šetam dovoljno. Mrzelo me je, nemam više psa, a sad više ne treba da me grize savest. Šetam se u dnevnoj sobi sto koraka oko tog opasnog stočića.

Nemam nameru da ne pijem samo zbog toga što je naš veliki vođa preporučio da to činim, ostajem pri staroj navici da uz ručak popijem pola boce vina, a uveče čašicu-dve dobre rakije ili konjaka – viski ne volim.

Mislim na sve one koji su neizmerno nesrećniji od mene. Nije to nikakva uteha, daleko bilo, stvarno nije, već tuga. Tužan sam zbog sunarodnika koji ne da nemaju za vino, o tome čak i ne razmišljaju, nego se bukvalno snalaze za hleb nasušni, ali i zbog onih miliona koji se dave u Sredozemnom moru ili gladuju i pate na bezumnom putu u potrazi za zemljom dembelijom, za rajem na zemlji, za srećom.

Dok ovako prisilno zatvoren budem imao struju, daljinsko grejanje, televizor i internet, dok mogu da slušam muziku, čitam, pišem, a ako mi je dosta svega da gledam što gluplje filmove na televiziji, dok zahvaljujući modernoj tehnologiji viđam decu, unuke i prauunuke, dok fiksni i mobilni telefon zvone svaki čas nema šta da mi nedostaje, osim moje pokojne žene.

Foto: pxfuel.com

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

Dostava štampanog “Vremena”
i svih ostalih novina i magazina
na vašu adresu

bilo gde **na teritoriji Beograda**
koronavirusu uprkos!

www.pretplata.rs

detalji i prijave
na telefone

064-833-4428

i **064-833-4406**

ili na e-mail

office@pretplata.rs

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec